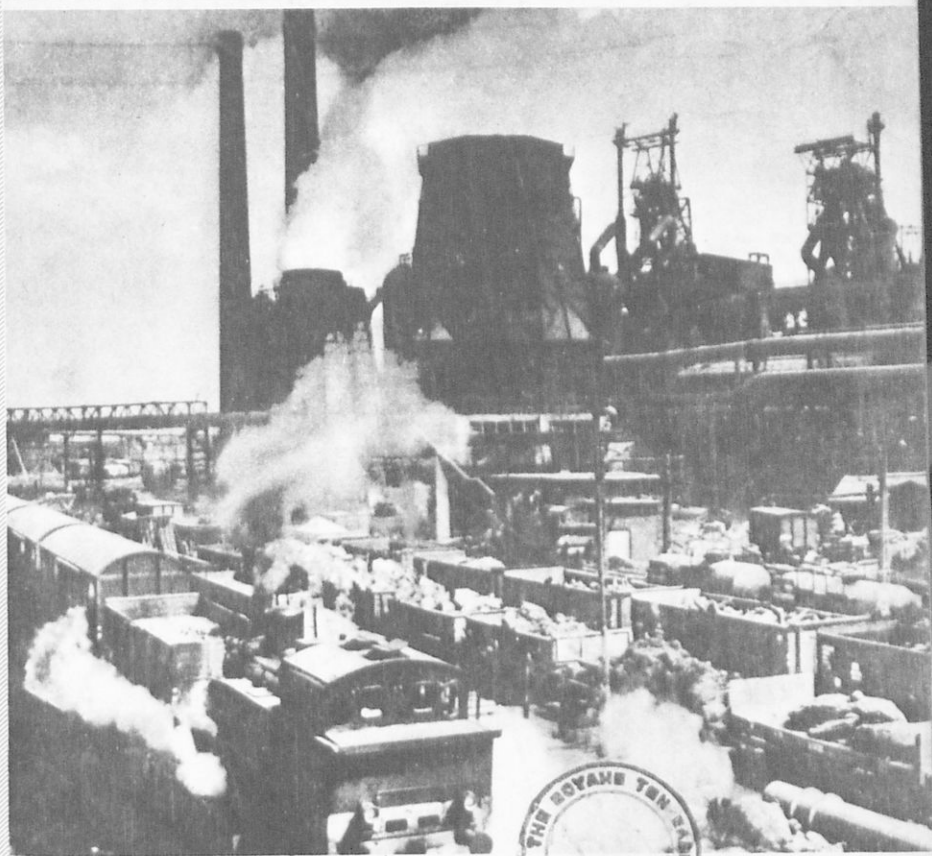

ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΜΑΖΗ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ε' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
1380

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1975

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΔΩΡΕΑΝ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΔΟΡΕΑ

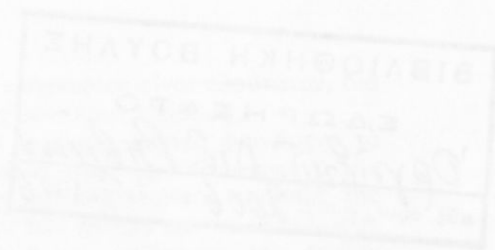
Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων

ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΜΑΖΗ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Ε/Γ

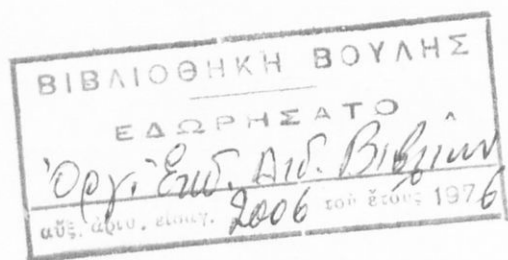
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ε' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1975

002
KNS
ΣΤΕΒ
1380

Βιβλιογραφία

1. STATISTICAL YEARBOOK 1973.
UNSTED NATIONS.
2. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1973.
ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΥΤΗΣ

1. Όρισμός της Γεωγραφίας.

Ἡ σύγχρονος Γεωγραφία δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν περιγραφὴν τῆς θέσεως τῶν διαφόρων τόπων, τῆς μορφολογίας, τοῦ κλίματος ἐκάστου τόπου κλπ., ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ φαινόμενα. Ἡ Γεωγραφία εἶναι κλάδος τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ τὰ φαινόμενα τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς καὶ ἐπιζητεῖ νὰ εὕρῃ τὴν αἰτιώδη σχέσιν, ἣ ὁποία συνδέει τὰ φαινόμενα ταῦτα.

2. Κλάδοι τῆς Γεωγραφίας.

Ἐπειδὴ τὸ πεδῖον ἐρεύνης τῆς Γεωγραφίας εἶναι εὐρύτατον, διὰ τοῦτο ἡ Γεωγραφία διαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλους κλάδους :

α) Ἡ **Φυσικὴ Γεωγραφία** ἐρευνᾷ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Οὕτω ἐρευνᾷ τὴν μορφολογίαν τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, τὰ κλίματα, τὰς κινήσεις τῆς θαλάσσης, τὴν γεωγραφικὴν διανομὴν τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων κλπ.

β) Ἡ **Ἀνθρωπογεωγραφία** ἐρευνᾷ τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντιστρόφως τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἐπιφέρει ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

γ) Ἡ **Οικονομικὴ Γεωγραφία** ἐξετάζει τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἐκάστης Χώρας καὶ τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀναπτύσσονται μετὰ τῶν διαφόρων χωρῶν, διότι ὁ φυσικὸς πλοῦτος ἐκάστης χώρας καὶ αἱ ἀνάγκαι ἐκάστης ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἶναι διάφοροι.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ο ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

3. Ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς Γῆς.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι παλαιὸς κάτοικος τοῦ πλανήτου μας, ἐνεφανίσθη ὅμως τελευταῖος ἐξ ὅλων τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν γραπτῶν μνημείων. Ἡ μελέτη τῆς προϊστορικῆς ἀνθρωπότητος στηρίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὰ ἀπολιθωμένα σωματικά ὑπολείμματα τῶν προϊστορικῶν ἀνθρώπων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν ψυχικὸν βίον τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει ἐπὶ τῆς Γῆς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τεταρτογενοῦς αἰῶνος. Ἀπὸ τὰ παλαιοντολογικὰ εὐρήματα συνάγεται ὅτι κατὰ τὸν τεταρτογενῆ αἰῶνα ἐζησαν δύο τύποι ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους διακρίνομεν μὲ τὰ ὀνόματα **πρωτόγονος ἄνθρωπος** καὶ **σοφὸς ἄνθρωπος**. Ἀπολιθώματα τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου εὐρέθησαν εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ πλανήτου (Δ. Εὐρώπῃ, Κροατία, Ροδεσία, Κίνα). Τὸ γεγονός τοῦτο φανερώνει ὅτι ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἐζησεν ἐπὶ μακρόν, διότι κατῴρθωσε νὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τῆς Γῆς. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἐξηφανίσθη κατὰ τὰ μέσα τῆς πλειστοκαίνου ἐποχῆς (πίναξ 1). Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐξαφανίσεώς του ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἐζησεν ἐπ' ἄρκετόν χρόνον παραλλήλως πρὸς τὸν σοφὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος διέθετεν ἀνωτέρας σωματικὰς καὶ πνευματικὰς ἰκανότητας. Ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης ἔχει κοινὴν καταγωγὴν. Εἶναι ὅμως ἀκόμη ἄγνωστον ποία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτίς τῆς ἀνθρωπότητος.

4. Τὸ φυσικὸν περιβάλλον τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τεταρτογενοῦς αἰῶνος ἔλαβον χώραν πολλὰ καὶ σημαντικὰ γεωλογικὰ φαινόμενα, διὰ τῶν ὁποίων αἱ ἡπειροὶ προσέλαβον τὴν σημερινὴν μορφήν (καταβύθις τῆς Αἰγίδος, βαθμιαίος περιορισμὸς τῆς Κασπίας, ἀποχωρισμὸς τῆς Μ. Βρεττανίας

Διαιρέσεις του τεταρτογενούς αιώνας - Δυτική Εύρυνή

Γεωλογική διαίρεσις		Κλίμα	Ζώα	Άπολιθωμένοι άνθρωποι	Άρχαιολογική διαίρεσις	
Τριτογενής αιώνας	Πλειόκαινος	A' Παγετώδης	Μεσημβρινός έλέφας	"Ανθρωπος ; ;	'Ηωλιθική εποχή (:)	
		A' Μεσοπαγετώδης	Μεσημβρινός έλέφας			
	Πλειόκαινος	Γ' Παγετώδης ή ισχυροτέρα	Πανίς ψυχρού κλίματος, Μαιμούθ.	ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ "Αθρως Νεάντερταλ (δολιχοκέφαλος)	Παλαιολιθική εποχή	
		Γ' Μεσοπαγετώδης κλίμα γλυκύ	Πανίς θερμού κλίμα- τος, Ίπποπόταμος.			ΣΟΦΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ Φυλή Γκριμάλντι (δολιχοκέφαλος)
		Δ' Παγετώδης κλίμα ψυχρόν και ύγρον	Πανίς ψυχρού κλίματος, Μαιμούθ.			
'Ανωτέρα	Μεσοπαγετώδης κλίμα ψυχρόν και ξηρόν	Πανίς στέπτης ή τούντρας. Τάρανδος.	Μεσολιθική εποχή (:)			
'Ολόκαινος	Κλίμα γλυκύτερον	Κλίμα γλυκύτερον	"Ελαφος	Εμφάνισις θραχυκεφάλων. Μεγάλοι μετακινήσεις λαών. Φυσικός τύπος διάφορος κατά τόπους.	Νεολιθική 'Ορειχαλκίνη Μεταλλών Σιδηρά	
		Κλίμα όμοιοζον πρός τὸ σημερινόν	Πανίς και χλωρίς όμοία με τὴν σημε- ρινήν. 'Εξημέρωσις ζώων, καλλιέργεια.			
Κατὰ Α. GIBERT και G. TURLOT					ΙΣΤΟΡΙΑ	

Τετάρτογενής αιώνας

Πλειόκαινος

Προετοιμήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπὸ τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης, καταθύσις τῶν τελευταίων λειψάνων τῆς ἡπείρου, ἡ ὁποία κατελάμβανεν ἄλλοτε τὸν Β. Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν κλπ.). Ὁ τεταρτογενὴς αἰὼν διακρίνεται καὶ διὰ τὰς διαδοχικὰς ἐξαπλώσεις τῶν παγετῶνων, οἱ ὅποιοι ἐκάλυψαν κατὰ καιροὺς τεραστίας ἐπιφανείας τῶν ἡπείρων. Τέσσαρες ἐξαπλώσεις παγετῶνων ἔλαβον χώραν. Ἐκάστην ὅμως ἐξάπλωσιν τῶν παγετῶνων ἠκολούθει μία μεσοπαγετώδης ἐποχὴ μὲ κλίμα εὐκρατον. Αἱ τοιαῦται ἐναλλαγαὶ τῶν κλιματολογικῶν ὄρων ἤσκησαν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν φυτῶν, τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ τεταρτογενοῦς αἰῶνος.

5. Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι.

Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας ἐποχάς, τὴν **ἐποχὴν τοῦ λίθου** καὶ τὴν **ἐποχὴν τῶν μετάλλων**.

α) Ἡ ἐποχὴ τοῦ λίθου. Ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου διαιροῦμεν τὴν ἐποχὴν τοῦ λίθου εἰς δύο βαθμίδας, τὴν **παλαιολιθικὴν** καὶ τὴν **νεολιθικὴν** ἐποχὴν.

Ἡ παλαιολιθικὴ ἐποχὴ διήρκεσε περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην περίοδον τῆς προϊστορίας. Κατ' ἀρχὰς τὸ κλίμα ἦτο θερμὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔζη μὲ τὸ κυνήγιον, τὴν ἀλιεῖαν καὶ μὲ τὴν συλλογὴν καρπῶν. Βραδύτερον τὸ ψυχὸς τῆς παγετώδους περιόδου ἠνάγκασε τὸν ἄνθρωπον νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ σπηλαία καὶ νὰ ἐνδυθῇ μὲ δέρματα ζώων. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησεν ἀνωτέραν φυσικὴν ἐμφάνισιν, ἐξαιρετικὴν ἰκανότητα χρησιμοποίησεως τῆς χειρὸς του καὶ πνεῦμα ἐφευρετικόν. Περί τὰ τέλη τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς ὁ ἄνθρωπος ἔζη πλέον ἥρεμος, διότι ἦτο ἐφωδιασμένος μὲ ὅλα τὰ χρειώδη διὰ τὴν συντήρησίν του. Τότε διὰ πρώτην φορὰν ἐστράφη πρὸς τὴν τέχνην καὶ ἐγίνε χαράκτης, ζωγράφος, γλύπτης. Κατὰ τὰ μέσα τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς ἐνεφανίσθη ὁ σοφὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διεκρίνετο εἰς δύο φυλάς, τὴν φυλὴν Κρομανιὸν μὲ χαρακτηριστικὰ τῆς λευκῆς φυλῆς καὶ τὴν φυλὴν Γκριμάλντι μὲ νεγροειδῆ χαρακτηριστικά.

Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ σοφοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὸ κλίμα ἠνέχθη τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νεολιθικὸς ἄνθρωπος ἐγκατεστάθη εἰς καλύβας ἀπὸ πλεκτοῦς κλάδους ἢ πλίνθους. Οἱ μικροὶ συνοικισμοὶ περιεβάλλοντο, διὰ λόγους ἀσφαλείας, μὲ περίφραγμα ἐκ πασσάλων. Ἐντὸς τῶν λιμνῶν ἐδημιουργήθησαν διὰ μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν αἱ λιμναῖαι οἰκῆσεις* αἱ

(*) Αἱ φυλαὶ ἔλαβον τὰ ὀνόματα τῶν σπηλαίων Γκριμάλντι καὶ Κρομανιόν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνευρέθησαν οἱ πρῶτοι σκελετοί.

όποιαι άπετέλεσαν όλοκλήρους πόλεις. 'Ο νεολιθικός άνθρωπος έξημέρωσεν ώρισμένα ζώα (τόν κύνα, τόν βοΰν, τὸ πρόβατον, τήν αίγα, τήν ὄρνιθα) καί ἤρχισε νά καλλιεργῇ διάφορα φυτά (λίνον, κριθήν, σίκαλιν, σίτον κ.ά). Κατά τήν νεολιθικήν ἔποχην ὠργανώθη ἡ άγροτική ζωή.

6) 'Η ἔποχή τῶν μετάλλων. 'Η μεταλλουργία ἐγεννήθη πιθανώτατα εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς 'Ασίας καί ἐκεῖθεν ἐδιδάχθη εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς ἡ κατεργασία καί ἡ χρησιμοποίησις τῶν μετάλλων. Εἰς τήν Εὐρώπην ἡ χρῆσις τοῦ χαλκοῦ εἰσήχθη περὶ τὰ μέσα τῆς 3ης χιλιετηρίδος π.Χ. Μετ' ὀλίγον ἐγενικεύθη ἡ χρῆσις τοῦ ὀρειχάλκου (κράμα χαλκοῦ καί κασσιτέρου). Τέλος διεδόθη ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου, ἡ ὁποία συμπίπτει μὲ τήν ἑναρξιν τῆς 'Ιστορίας. "Εκαστος λαὸς ἤρχισε νά χρησιμοποιῇ τὸν σίδηρον εἰς διάφορον χρονικὴν στιγμήν. Οὕτω εἰς τήν 'Ελλάδα ἡ χρῆσις τοῦ σιδήρου ἤρχισε κατὰ τὸν ΙΒ' π.Χ. αἰῶνα, ἐνῶ εἰς τήν Κεντρικὴν Εὐρώπην ἤρχισε κατὰ τὸν Η' π.Χ. αἰῶνα.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

6. 'Η ἐπίδρασις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ φυσικὸν περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῇ ὁ ἄνθρωπος, ἀσκεῖ μεγάλην ἐπίδρασιν ἐφ' ὅλων τῶν φαινομένων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. 'Ιδιαιτέρως ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ **ἔδαφος**, τὸ **ὑπέδαφος**, τὸ **κλίμα**, τὸ **ὔδωρ** καὶ τὸν **ὀργανικὸν κόσμον**.

α) 'Η μορφολογία καὶ ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους προσδιορίζουν τὰς ἀσχολίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ εἶδη καλλιεργείας. 'Εκ τῆς μορφολογίας ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας.

β) 'Εκ τοῦ ὑπεδάφους ἀντλεῖ ὁ ἄνθρωπος διάφορα ὀρυκτὰ χρήσιμα διὰ τὴν ζωὴν του (μεταλλεύματα, γαϊάνθρακα, πετρέλαιον).

γ) Τὸ κλίμα προσδιορίζει τὸν φυτικὸν καὶ ζωικὸν κόσμον μιᾶς χώρας καὶ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου. Παρατηρήθη ὅτι ὠρισμένα κλίματα διεγείρουν ἢ ἀντιθέτως καταστέλλουν τὴν ἀνθρωπίνην ἐνεργητικότητα. Οὕτω ὅλαι αἱ ἀνώτεραι μορφαὶ πολιτισμοῦ ἀνεπτύχθησαν ἐντὸς περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν εὐκρατον κλίμα μὲ ψυχρὰν ἔποχην.

δ) Τὸ ὔδωρ εἶναι βασικὸς παράγων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ἐγκαθίστανται πέριξ τῶν πηγῶν, τῶν φρεάτων, τῶν λιμνῶν καὶ κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν. 'Απὸ παλαιωτάτων χρόνων οἱ ποταμοὶ ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ὁδοὶ μεταφορᾶς ἀνθρώπων, ἔμπο-

ρευμάτων και πολιτισμοῦ. Ἡ θάλασσα ἐξήσκησε τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνέκαθεν ἡ θάλασσα διηκόλυνε τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς καὶ τὴν ἐπαφὴν τῶν πολιτισμῶν. Ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ὑπῆρξεν ὁ διάπλους τῶν μεγάλων ὠκεανῶν.

ε) Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, διότι ἐξ αὐτῶν λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τροφήν, ὑφαντικὰς ὕλας, καύσιμα, οἰκοδομικὰ ὑλικά καὶ μέσα μεταφορᾶς.

7. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησε πολυτίμους γνώσεις περὶ τῆς φύσεως καὶ ἐπὶ πλέον ἀπέκτησε τὴν ἱκανότητα νὰ ἐπεμβαίνει ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ νὰ προκαλῇ ἀποτελέσματα εὐνοϊκὰ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Τόσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ὅσον μεγαλύτεραι εἶναι αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ κατακτήσεις του.

α) Σήμερον ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους δὲν ἀποτελεῖ ἀνυπερβλήτον ἐμπόδιον εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ ἀνθρώπου, διότι γέφυραι, σήραγγες καὶ διώρυγες διευκολύνουν τὴν συγκοινωνίαν.

β) Μὲ διάφορα τεχνικὰ ἔργα ὑποτάσσει τὰ ὕδατα εἰς τὴν θέλησίν του. Οὕτω κατασκευάζει φράγματα καὶ σχηματίζει τεχνητὰς λίμνας (λίμνη τοῦ Μαραθῶνος) ἢ ἀντιθέτως ἐξαφανίζει λίμνας (λίμνη τῆς Κωπαΐδος). Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ὁ ἄνθρωπος ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μεγάλην ἑκτασιν ξηρᾶς. Ἐπίσης μὲ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα προστατεύει τοὺς λιμένας ἢ καὶ δημιουργεῖ τεχνητοὺς λιμένας.

γ) Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου εἶναι μεγίστη. Ὅσα εἶδη εἶναι χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον προσστατεύονται, ἐνῶ ἄλλα εἶδη συστηματικῶς ἐξαφανίζονται. Ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ τεχνητῶς νέας ποικιλίας καὶ μεταφέρει νέα εἶδη ἐξ ἄλλων χωρῶν. Οὕτω εἰς τὴν Εὐρώπην μετεφέρθησαν ὀπωροφόρα δένδρα (κερασέα, ροδακινέα, δαμασκηνέα) ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, τὸ γεώμηλον, ὁ καπνός, ὁ ἀραβόσιτος ἐκ τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ὄρυζα ἐκ τῆς Ἀσίας, ὁ εὐκάλυπτος ἐκ τῆς Αὐστραλίας κλπ. Ἀντιθέτως ἐκ τῆς Εὐρώπης μετεφέρθη ὁ σίτος εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν, τὸ πρόβατον εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀνέτρεψε τὴν διανομὴν τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας. Ἡ ἀνατροπὴ αὕτη δὲν γίνεται αἰσθητὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, διότι συνετελέσθη βραδύτατα. Γίνεται ὅμως αἰσθητὴ εἰς τὰς νέας χώρας (Ἀμερικὴ, Αὐστραλία, Σιθηνία) ὅπου οἱ Εὐρωπαῖοι μετανάσται ἐπετέλεσαν ραγδαίως καὶ καταπληκτικὰς μεταμορφώσεις τοῦ γεωγραφικοῦ τοπίου.

8. Ἡ Γῆ ὡς κατοικία τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι στενωτάτα συνδεδεμένος μετὰ τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῇ. Ἡ Γῆ, ὡς κατοικία τοῦ ἀνθρώπου, δὲν προσφέρει εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα τοὺς αὐτοὺς ὅρους ζωῆς καὶ τὰς αὐτὰς δυνατότητας ἐξελιξεως. Κατὰ προσέγγισιν ἡ ἀνθρωπότης χωρίζεται εἰς γεωγραφικὰς ζώνας, αἱ ὁποῖαι συμπίπτουν μετὰ τὰς μεγάλας φυσικὰς ζώνας τοῦ κλίματος καὶ τῆς βλαστήσεως. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν περιβάλλουσαν αὐτὸν φύσιν, διακρίνομεν ἐπὶ τῆς Γῆς δύο κατηγορίας ζωνῶν :

α) Τὰς ζώνας ἐντὸς τῶν ὁποίων **ἡ φύσις κυριαρχεῖ** ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ

β) τὰς ζώνας ἐντὸς τῶν ὁποίων **ὁ ἄνθρωπος κυριαρχεῖ ἐπὶ τῆς φύσεως.**

α) Ζῶναι ὅπου κυριαρχεῖ ἡ φύσις. Εἰς τὰ **παρθένα δάση** τοῦ ἰσημερινοῦ ἡ θερμοκρασία εἶναι πάντοτε ὑψηλὴ, αἱ βροχαὶ συνεχεῖς καὶ καταρρακτώδεις, ἡ βλάστησις πυκνοτάτη καὶ ὀργιώδης. Ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος ζῇ κατὰ μικρὰς ομάδας, τελείως μεμονωμένας. Συντηρεῖται ἀπὸ τὸ κυνήγιον καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν συλλογὴν καρπῶν. Διὰ τοῦτο συνεχῶς περιφέρεται ἀναζητῶν τὴν τροφήν του. Ζῇ εἰς τὸν βυθὸν μιᾶς θαλάσσης πρασίνου, ὅπου ἐπικρατεῖ καταθλιπτικὴ ὁμοιομορφία. Οἱ ἄνθρωποι τῶν παρθένων δασῶν παρέμειναν ὡς πρωτόγονοι καὶ ἀπολίτιστοι λαοί.

Εἰς τὰς **πολικὰς ζώνας** ὁ ἄνθρωπος ζῇ ἀπὸ τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν. Ἡ νότιος πολικὴ ζώνη εἶναι ἀκατοίκητος. Εἰς τὴν θόρειον πολικὴν ζώνην ὑπάρχει ἀραιότατος πληθυσμὸς (Ἑσκιμῶι, Σαμογέται), ὁ ὁποῖος μέχρι πρὸ ὀλίγου ἔζη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ ἢ τοῦ ὀρειοχαλκοῦ.

Εἰς τὴν **ἐρημον** ἀνεπτύχθησαν δύο τρόποι ζωῆς. Πέριξ τῶν ὁσέων ὑπάρχουν μονίμως ἐγκατεστημένοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Εἰς τὰς ἡμιστεπνώδεις περιοχὰς τῆς ἐρήμου ζοῦν ἐλάχισται ομάδες νομάδων κτηνοτρόφων. Ἡ ἐρημος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν θάλασσαν, διότι ἀποτελεῖ μίαν ἑκτασιν, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ διασχίσῃ. Οὕτω ἡ ἐρημος εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς νέας ιδέας καὶ τὰς ἐφευρέσεις.

β) Ζῶναι ὅπου κυριαρχεῖ ὁ ἄνθρωπος. Εἰς τὰς **εὐκράτους ζώνας** ὁ ἄνθρωπος ἐπιδίδεται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πεδιάδων, εἰς τὴν ὀργανωμένην ἐκτατικὴν κτηνοτροφίαν, εἰς τὴν βιομηχανίαν, εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Εἰς τὰς ζώνας αὐτάς ὁ ἄνθρωπος ἐξηφάνισε μεγάλα δάση, διὰ νὰ δημιουργήσῃ καλλιεργησίμους ἐκτάσεις καὶ χώρους διὰ τοὺς οἰκισμοὺς του. Ἐντὸς τῆς εὐκράτου ζώνης ὁ ἄνθρωπος ἀνέπτυξε διὰφόρους μορφὰς τρόπων ζωῆς καὶ κοινωνικῶν συγκροτήσεων. Τὸ εὐκρατον κλίμα, ἡ ποικιλία τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἡ

περιοδική μεταβολή της έξωτερικης φύσεως, κατά τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸ ὁποῖον διηγείρε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα πρὸς πολιτιστικὰς κατακτήσεις.

ΟΙ ΒΑΘΜΟΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

9. Βαθμὸς πολιτισμοῦ καὶ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι.

“Ολοὶ οἱ σύγχρονοι λαοὶ δὲν ἔχουν τὸν αὐτὸν τρόπον ζωῆς, οὔτε τὰς αὐτὰς πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἐκδηλώσεις. Διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι οἱ διάφοροι σύγχρονοι λαοὶ εὐρίσκονται εἰς διαφόρους βαθμίδας **πολιτισμοῦ**. Ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ συντηρηθῇ, πρέπει νὰ ἱκανοποιήσῃ ὡρισμένας θεμελιώδεις ἀνάγκας τῆς ζωῆς του (τροφῇ, ἐνδυμασίᾳ, κατοικίᾳ, ἐργαλεῖα κ.ἄ.) Διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς του ὁ ἄνθρωπος καταβάλλει πολλὰς ἐνεργείας, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν **οἰκονομικὰς ἐνεργείας**. Αἱ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι ἐνὸς λαοῦ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸν πολιτισμὸν τοῦ λαοῦ τούτου. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ κατατάξωμεν τοὺς διαφόρους λαοὺς εἰς βαθμίδας πολιτισμοῦ, λαμβάνοντες ὑπ’ ὄψιν τὰς οἰκονομικὰς ἐνεργείας τῶν διαφόρων λαῶν.

10. Λεηλασία τῆς φύσεως καὶ παραγωγή.

ῬΥπάρχουν σήμερον ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι συντηροῦνται εἰς τὴν ζωὴν μὲ ὅσα ἀγαθὰ κατορθώνουν νὰ ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀγαθῶν τούτων γίνεται χωρὶς καμμίαν πρόβλεψιν διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν ἢ τὴν συντήρησίν των. Οἱ λαοὶ οὗτοι συντηροῦνται εἰς τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν **λεηλασίαν τῆς φύσεως**, ἥτοι ἀπὸ τὴν συλλογὴν καρπῶν, τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν. Ἀντιθέτως οἱ περισσότεροι σύγχρονοι λαοὶ θεωροῦν τὴν φύσιν ὡς κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον προσπαθοῦν νὰ διατηρήσιν ἠθικῶν. Αἱ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι τῶν λαῶν τούτων τείνουν εἰς τὴν συνεχῆ **παραγωγὴν ἀγαθῶν**, χωρὶς καταστροφὴν τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν τὴν παραγωγὴν. Οὕτω οἱ σύγχρονοι λαοὶ κατατάσσονται εἰς τρεῖς βαθμοὺς πολιτισμοῦ, τὸν κατώτερον, τὸν μέσον καὶ τὸν ἀνώτερον βαθμὸν πολιτισμοῦ.

11. Κατώτερος βαθμὸς πολιτισμοῦ.

Εἰς τὸν κατώτερον βαθμὸν πολιτισμοῦ κατατάσσονται οἱ **πρωτόγονοι λαοί**. Οὗτοι εἶναι οἱ περισσότερον ἀπολίτιστοι λαοὶ καὶ ζοῦν κῦρίως ἀπὸ τὴν λεηλασίαν τῆς φύσεως, ἥτοι ἀπὸ τὴν συλλογὴν καρπῶν, τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν. Οἱ πρωτόγονοι λαοὶ ζοῦν ἐκεῖ, ὅπου ἡ φύσις ἐξασκεῖ καταθλιπτικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου (παρθένα

δάση, πολικαὶ χῶραι, ἔρημοι). Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἡ τραχύτης τῶν ὄρων τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος δὲν δύναται νὰ μετριασθῇ μὲ ἀποτελεσματικὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πρωτόγονοι λαοὶ ἔχουν ὡς καθημερινὴν φροντίδα τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τροφῆς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχουν μόνιμον ἐγκατάστασιν, ἀλλὰ πλανῶνται διαρκῶς ὡς νομάδες. Εἰς τοὺς πρωτογόνους λαοὺς εἶναι ἄγνωστοι ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία. Τὴν ἀθλιεστέραν ἀνθρωπίνην ζωὴν εὐρίσκομεν εἰς τοὺς Βουσμάνους τῆς Ν. Ἀφρικῆς, τοὺς Νεγρίλλους τῶν τροπικῶν δασῶν, τοὺς Νεγρίτας τοῦ ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Εἰς ὀλίγον ἀνώτερον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ ζοῦν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας· ἐκ τούτων οἱ μὲν ζῶντες εἰς τὴν Β. Αὐστραλίαν περιφέρονται γυμνοί, οἱ δὲ ζῶντες εἰς τὴν Ν. Αὐστραλίαν εἶναι ἐνδεδυμένοι μὲ δέρματα καγκουρώ. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας ἔχουν ἡμιεξημερώσει ἐν μόνον ζῶον, τὸν κύνα, ἡ ὅλη δὲ ζωὴ των εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν. Εἰς ἀκόμη ἀνώτερον ἐπίπεδον πολιτισμοῦ ζοῦν οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Ἄλλοι ἐκ τούτων (Λάπωνες, Σαμογέται) ἐξημέρωσαν τὸν τάρανδον καὶ ἄλλοι (Ἑσκιμῶι) ὠργάνωσαν τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιεῖαν εἰς ἀξιοθαύμαστον βαθμόν, μεταχειριζόμενοι ἐργαλεῖα τελειοποιημένα.

Μερικοὶ πρωτόγονοι λαοὶ τῆς τροπικῆς Ἀφρικῆς, τοῦ ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους, τῆς Μελανησίας καὶ τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, χρησιμοποιοῦντες ὑποτυπώδη μέσα καὶ κυρίως τὴν ἀξίνην.

12. Μέσος βαθμὸς πολιτισμοῦ.

Εἰς τὸν μέσον βαθμὸν πολιτισμοῦ κατατάσσονται κυρίως οἱ **νομάδες κτηνοτρόφοι**. Οἱ λαοὶ οὗτοι καθυπέταξαν ὠρισμένα εἶδη ζῶων (πρόβατον, βοῦς, ἵππος, κάμηλος) καὶ οὕτω ἐσημάτισαν πολυάριθμα ποίμνια. Οἱ νομάδες κτηνοτρόφοι ἀναγκάζονται νὰ μετακινοῦνται κατὰ ἐποχάς, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τροφήν εἰς τὰ ποίμνια των. Οἱ λαοὶ οὗτοι δὲν δύναται νὰ ἀναπτύξουν γεωργίαν καὶ διὰ τοῦτο ὅλη ἡ ζωὴ των στηρίζεται εἰς τὰ ποίμνια, τὰ ὁποῖα προσφέρουν τὴν τροφήν, τὴν ἐνδυμασίαν, τὴν στέγην (δηλ. μίαν φορητὴν σκηνὴν) καὶ προϊόντα πρὸς ἀνταλλαγὴν ἢ πρὸς πώλησιν. Ὁ νομαδικὸς βίος διαμορφώνει τοὺς ἀνθρώπους λίαν φιλελευθέρους καὶ πολεμικοὺς. Πολλάκις ἐκινδύνευsen ὁλόκληρος ὁ πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τοιούτους νομαδικούς λαοὺς. Ὁ Ἀττίλας, ἡγέτης τῶν Οὐννων καὶ ὁ Τζεγκίς-Χάν, ἡγέτης τῶν Μογγόλων, κατετρόμαξαν ἄλλοτε τοὺς πολιτισμένους λαοὺς. Σήμερον ὁ νομαδικὸς βίος εἶναι πολὺ περὶωρισμένος. Μερικοὶ νομάδες κτηνοτρόφοι πλανῶνται ἀκόμη εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ τὴν Ν. Δ. Ἀσίαν καὶ εἰς τὰς σαβάνας καὶ τὰς στέππας τῆς Ἀφρικῆς.

13. Ἀνώτερος βαθμὸς πολιτισμοῦ.

Τὸ μέγιστον μέρος τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος ζῇ εἰς τὸν ἀνώτερον πολιτισμόν. Αἱ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων ἀποβλέπουν εἰς τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν καὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τρεῖς ἐπιδιώξεις :

α) τὴν ὑποδοὺλωσιν τῶν ζῶων εἰς τὸν ἄνθρωπον (κτηνοτροφία)·

β) τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦ ἐδάφους νὰ παράγῃ ὠρισμένα φυτικά προϊόντα (γεωργία) καὶ

γ) τὸν μετασχηματισμὸν τῶν πρώτων ὑλῶν, τὰς ὁποίας παρέχουν τὸ ἔδαφος, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, εἰς προϊόντα χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον (βιομηχανία). Ἡ ἀνάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας, τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς ὅλους τοὺς λαούς.

α) Γεωργία καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ παραγωγὴ ὠρισμένων φυτικῶν προϊόντων. Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ φυτοῦ. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου φυτοῦ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν πολλοὶ παράγοντες (ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα, ἡ κεκτημένη πείρα, ἡ οἰκογενειακὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία κ.ἄ). Διὰ δὲ τὴν καλλιέργειαν καταβάλλονται πολλαὶ προσπάθειαι διὰ τὴν διαρρύθμισιν τῶν φυσικῶν ὁρων (ἄρδευσις ἢ ἀποστράγγισις, βελτίωσις τοῦ ἐδάφους). Ἡ σύγχρονος γεωργία ἐπιδιώκει νὰ λάβῃ ἄφθονα καὶ καλῆς ποιότητος προϊόντα. Πρὸς τοῦτο ἡ σύγχρονος γεωργία στηρίζεται εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης, ἐπιτυγχάνει νὰ δημιουργήσῃ νέας ποικιλίας καὶ μὲ τὴν εὐρείαν χρησιμοποίησιν μηχανῶν ἐπιτυγχάνει ταχύτητα καὶ τελειότητα ἐργασίας. Εἰς τοὺς περισσότερον πολιτισμένους λαούς ἡ γεωργία τείνει νὰ εἰδικευθῇ. Οὕτω εἰς ὠρισμένας περιοχὰς ἔχομεν τὴν μονοκαλλιέργειαν (εἰς τὴν Αἴγυπτον βάμβακα, εἰς τὴν Ἑλλάδα καπνόν, εἰς τὴν Βραζιλίαν καφὲν κλπ.).

β) Κτηνοτροφία καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ παραγωγὴ ὠρισμένων ζωικῶν προϊόντων. Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν συντήρησιν τῶν ζῶων, ὥστε νὰ ληφθοῦν ἄφθονα καὶ καλῆς ποιότητος προϊόντα.

γ) Βιομηχανία καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ὁ μετασχηματισμὸς τῶν φυσικῶν πρώτων ὑλῶν εἰς προϊόντα ἱκανοποιούντα πληρέστερον τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ πρώται ὑλαὶ λαμβάνονται ἀπὸ τὸν ἀνόργανον καὶ τὸν ὀργανικὸν κόσμον. Διακρίνομεν δύο μορφὰς βιομηχανίας, τὴν **οἰκιακὴν** βιομηχανίαν καὶ τὴν **εἰδικευμένην** βιομηχανίαν.

1) Ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία (ἢ οἰκοτεχνία) διενεργεῖται ἐντὸς τῆς οἰκίας. Τὰ παραγόμενα προϊόντα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας (ἐπιπλα, ἐνδύματα, τρόφιμα, ἐργαλεῖα κ.ἄ). Ἡ οἰκια-

κή βιομηχανία είναι πολύ περιωρισμένη και άπαντάται εις ήμπολιτισμένους λαούς.

2) 'Η ειδικευμένη βιομηχανία παράγει προϊόντα πρὸς πώλησιν. Διακρίνεται εις τὴν **μικρὰν** βιομηχανίαν καὶ εις τὴν **μεγάλην** βιομηχανίαν.

Εἰς τὴν **μικρὰν βιομηχανίαν** ἡ κατεργασία γίνεται ἐντὸς μικρῶν ἐργαστηρίων, αἱ πρῶται ὕλαι λαμβάνονται ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος, ἡ ἀκτίς καταναλώσεως τῶν προϊόντων εἶναι πολὺ περιωρισμένη καὶ ἡ ποιότης αὐτῶν μετριωτάτη. 'Η τοιαύτη βιομηχανία ἀπαντάται εἰς πτωχὰς χώρας.

Εἰς τὴν **μεγάλην βιομηχανίαν** ἡ κατεργασία γίνεται ἐντὸς μεγάλων ἐργοστασίων, τῶν ὁποίων αἱ μηχαναὶ κινοῦνται δι' ἀτμοῦ, πετρελαίου, ἡλεκτρισμοῦ. 'Η κινήτηριος δύναμις καὶ αἱ πρῶται ὕλαι ἡ λαμβάνονται ἀπὸ τὸ περιβάλλον ἢ τὸ ἐν ἐκ τούτων μεταφέρεται ἐκ μεγάλων πολλάκις ἀποστάσεων (π.χ. τὸ ἔριον τῆς Αὐστραλίας μεταφέρεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν). Τὰ προϊόντα τῆς μεγάλης βιομηχανίας εἶναι ἀρίστης ποιότητος καὶ ἄφθονα, ἡ δὲ ἀκτίς καταναλώσεως αὐτῶν εἶναι μεγίστη (π.χ. τὰ αὐτοκίνητα FORD πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Γῆς). 'Η μορφή αὕτη τῆς βιομηχανίας ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὴν εὐκολίαν συγκοινωνίας (μεγάλους λιμένας, πυκνότατον δίκτυον σιδηροδρόμων καὶ διωρύγων). Ἐπίσης ἀπαιτεῖ μέγα πλήθος ἐργατῶν εἰδικευμένων καὶ ἀνεπτυγμένων, λόγῳ τοῦ μεγίστου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, τὸν ὁποῖον ἐφαρμόζει ἡ σύγχρονος βιομηχανία. Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς μεγάλης βιομηχανίας εἶναι ἡ **τυποποίησης** τῆς παραγωγῆς, δηλ. ἡ παραγωγή τοῦ αὐτοῦ προϊόντος εἰς μεγάλας ποσότητας· οὕτω ἐπιτυγχάνεται μεγάλη ταχύτης παραγωγῆς καὶ χαμηλὸν κόστος παραγωγῆς.

14. Φαινόμενα τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

Εἰς πολλὰς πολιτισμένας χώρας ἐδημιουργήθησαν συνθήκαι, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν τὴν μεγάλην παραγωγὴν ἀγαθῶν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους. Αὕτη ὅμως ἡ τάσις πρὸς διαρκὴ αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν εἰς τεραστίας ποσότητας, τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ ἀπορροφήσῃ ἡ καταναλωτικὴ δύναμις τῶν λαῶν. Τότε ἐπακολουθεῖ ἀναγκαστικῶς ὑποτίμησις τῶν προϊόντων, κλείσιμον τῶν ἐργοστασίων, ἀνεργία καὶ συνεπῶς οἰκονομικὴ κρίσις. 'Η κατὰ τὸ 1929 πραγματοποιηθεῖσα ὑπερπαραγωγή ἐπέφερε τὸ 1930 παγκόσμιον οἰκονομικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Εἰς τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν ἡ ζωὴ εἶναι πληρεστέρα, περισσότερον ἔντονος, πολλάκις μάλιστα πυρετώδης. Αἱ οἰκογενειακαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνήθειαι μετεβλήθησαν καὶ κυρίως εἰς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα. 'Η τελειοποίησις τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ τῆς μεταβίβασις τῆς σκέψεως τείνει νὰ ἐξομοίωσῃ τὴν ζωὴν ὅλων τῶν πολιτισμένων λαῶν.

ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

15. 'Ο πληθυσμὸς τῆς Γῆς.

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ΟΗΕ ὁ πληθυσμὸς τῆς Γῆς κατὰ τὸ 1972 ἀνῆρχετο εἰς 3.782.000.000. Ἐντὸς ἐνὸς αἰῶνος ὁ πληθυσμὸς τῆς Γῆς ηὐξήθη κατὰ 2 δισεκατομμύρια. Ἡ μέση ἔτησία αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ἀνέρχεται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς 60 ἑκατομμύρια περίπου. Ἡ ταχεῖα αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην ἐλάττωσιν τῆς θνησιμότητος ἔνεκα τῶν προόδων τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς διαδόσεως τῶν ἀρχῶν τῆς ὑγιεινῆς.

16. Γεωγραφικὴ διανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς.

Τὰ 57% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ζοῦν εἰς τὴν Ἀσίαν, τὰ δὲ 12% ζοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην (μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς Ρωσίας). Ἡ γεωγραφικὴ διανομὴ τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ ἡπείρους φαίνεται εἰς τὸν πίνακα 2. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γῆς δὲν κατανέμεται ὁμοιομόρφως ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, διότι πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἐπιφανείας τῆς ξηρᾶς εἶναι ἐκτάσεις ἀκατάλληλοι διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ σχεδὸν δὲν κατοικοῦνται. Τελείως ἀκατοίκητα εἶναι τὰ πολὺ ὑψηλὰ ὄρη καὶ αἱ περιοχαὶ τῶν πόλων. Εἰς τὰς παγωμένας ἐκτάσεις τῆς τούντρας, εἰς τὰς ἐρήμους τῶν τροπικῶν, εἰς τὰ δάση τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη ἀναλογοῦν 1-20 κάτοικοι ἀνὰ 100 τετρ. χιλιόμετρα, εἰς δὲ τὰς μεγάλας στέππας ἀναλογοῦν 1-10 κάτοικοι κατὰ τετρ. χιλιόμετρον. Ἡ μεγίστη πυκνότης ἀπαντᾶται εἰς δύο ζώνας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Ἰνδονησίαν, ἡ δὲ δευτέρα περιλαμβάνει τὴν Δυτικὴν, Κεντρικὴν καὶ Νότιον Εὐρώπην καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν περιοχὴν τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Ἡ πρώτη ζώνη περιλαμβάνει παλαιὰς γεωργικὰς χώρας, ἡ δὲ δευτέρα περιλαμβάνει κυρίως τὰς μεγάλας βιομηχανικὰς περιοχάς. Ἡ μέση πυκνότης εἰς τὰς δύο αὐτὰς ζώνας εἶναι 100-300 κάτοικοι κατὰ τετρ. χιλιόμετρον.

17. Ὁ ρυθμὸς τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ φυσικὴ αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων. Διὰ νὰ εἶναι εὐκόλος ἡ σύγκρισις ἀνάγομεν τὰς γεννήσεις καὶ τοὺς θανάτους ἐπὶ 1000⁰⁰-κατοίκων (πίναξ 3). Αἱ στατιστικαὶ παρατηρήσεις ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων εἶναι μικρὸς (6-10‰) καὶ συνεπῶς ἡ αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς χώρας αὐτὰς συντελεῖ-

ΠΙΝΑΞ 2

Διανομή του πληθυσμού της Γης κατά ηπείρους

Ήπειροι	Πληθυσμός (είς εκατομμύρια)	Έκτασις (είς χιλιάδες km ²)	Πυκνότης κάτοικοι (κατά km ²)
Άφρική	364	30.366	12
Αμερική	533	42.041	13
Ασία	2.154	26.940	80
Ευρώπη	469	4.955	95
Ωκεανία	20	8.558	2,3
Σοβιετική Ένωση	242	22.402	11
Όλικώς	3.782	135.262	27,9

ΠΙΝΑΞ 3

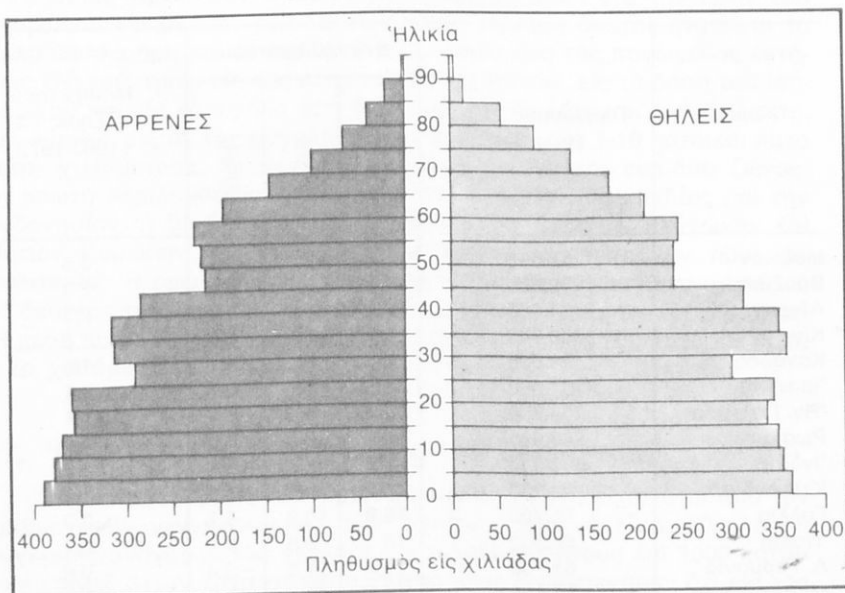
Ο πληθυσμός και η αύξησης αυτού εις μερικές χώρας

Χώραι	Πληθυσμός (1972) (χιλιάδες)	Έπι 1000 κατοίκων			Μέση έτησία αύξησης (%) (1963-1972)
		Γεννήσεις	Θάνατοι	Αύξησης	
Μεξικόν	52.600	43,2	8,9	34,3	3,5
Βραζιλία	98.900	37,8	9,5	28,3	2,9
Αίγυπτος	34.800	34,8	13,1	21,7	2,5
Κίνα	800.700	33,1	15,3	17,8	1,8
Καναδάς	21.800	30	6	24	1,6
Ίαπωνία	107.000	19,3	6,6	12,7	1,1
Έν. Πολιτεΐαι	208.800	15,6	9,4	6,2	1,1
Ρωσία	242.000	18	8,5	9,5	1,1
Ίνδiai	563.500	42,8	16,7	26,1	2,2
Όλλανδία	13.300	16,1	8,5	7,6	1,2
Γαλλία	51.700	16,9	10,8	6,1	0,9
Ίταλία	54.300	16	9,6	6,7	0,7
Δ. Γερμανία	61.700	11,4	11,8	-0,4	0,8
Μ. Βρεττανία	55.800	14,8	12,1	2,7	0,4
Έλλάς (1971)	8.769	15,9	8,3	7,6	—

ται με βραδύτερον ρυθμόν. Ἡ ὀλική ἐτησία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας ταύτης. Οὕτω κατ' ἔτος ὁ πληθυσμὸς τῆς Κίνας αὐξάνεται κατὰ 14 ἑκατομμύρια περίπου.

18. Διάρκεια ζωῆς καὶ πυραμίδς τῶν ἡλικιῶν.

Κατὰ τὸ 1870 ἡ μέση διάρκεια ζωῆς εἰς τὰς χώρας τῆς Δ. Εὐρώπης ἦτο 40 ἔτη. Αἱ πρόοδοι τῆς ἱατρικῆς καὶ ἡ βελτίωσις τῶν ὄρων διαβίωσης καὶ ἐργασίας συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς διάρκειας τῆς ζωῆς. Σήμερον ἡ μέση διάρκεια ζωῆς εἰς τὰς πολιτισμένας χώρας εἶναι 70 ἢ καὶ 75 ἔτη (πίναξ 4). Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει διὰ μίαν χώραν ἡ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κατὰ ἡλικίας. Συνήθως ἡ τοιαύτη σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἐκφράζεται με μίαν γραφικὴν παράστασιν, ἡ ὁποία καλεῖται **πυραμίδς τῶν ἡλικιῶν**. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας κατανέμονται εἰς ὀριζοντίους ζώνας κατὰ φύλον καὶ ἡλικίαν (σχ. 1). Ὅταν εἰς μίαν χώραν ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων εἶναι μεγάλος, τότε ἡ βάσις τῆς πυραμίδος τῶν ἡλικιῶν εἶναι μεγάλη. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐπὶ

Σχ. 1. Πυραμίδς τοῦ πραγματικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Δειγματοληπτικὴ ἐπεξεργασία τῶν στοιχείων τῆς Ἀπογραφῆς τοῦ 1971.

20. Ἡ ἀποδημία καὶ ἡ μετανάστευσις.

α) Ἡ ἀποδημία. Ἡ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀποδημία ἐκ τῆς Εὐρώπης ἔγινε κατὰ διαδοχικὰ κύματα. Ἀπὸ τὸ 1815 ἕως τὸ 1850 ἀποκλειστικὸν κέντρον ἀποδημίας ὑπῆρξεν ἡ Μ. Βρεττανία. Ἐπηκολούθησεν ἡ ἀποδημία ἐκ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Σκανδιναυικῶν κρατῶν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἡ ἀποδημία ἐκ τῆς Ν. καὶ Α. Εὐρώπης. Ἡ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀποδημία ὑπῆρξεν ὀγκώδης. Ἐντὸς ἐνὸς αἰῶνος ἡ Εὐρώπη ἀπέστειλεν εἰς μόνην τὴν Ἀμερικὴν 55 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 15 ἑκατομμύρια ἦσαν Βρεττανοί. Ἡ κατὰ μάζας ἐξοδος ἀνθρώπων ἐκ τῆς Εὐρώπης διηκολύνθη:

α) ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑπερκεανίου συγκοινωνίας,

β) ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῶν μεγάλων κρατῶν διὰ τὴν δημιουργίαν ἀποικιῶν,

γ) ἀπὸ τὴν μεγάλην ἔλλειψιν ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὰς νέας χώρας καὶ

δ) ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν παντὸς ἐλέγχου ἢ περιορισμοῦ διὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ μίαν χώραν.

Ἡ ἀποδημία ἐκ τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς ὑπῆρξεν ἀσήμαντος (3 ἑκατομμύρια Κινέζοι καὶ ὀλίγοι χιλιάδες Ἰάπωνες καὶ Ἰνδοί).

β) Ἡ μετανάστευσις. Καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ὑπῆρξαν τὸ μεγαλύτερον κέντρον μεταναστεύσεως, ἐφ' ὅσον αἱ ἀπερῶντο πρὸς καλλιέργειαν ἐκτάσεις, αἱ ἀναπτυσσόμεναι τεράστiai βιομηχανίαι καὶ τὰ ἐκτελούμενα μεγάλα ἔργα εἶχον ἀνάγκην ἐργατικῶν χειρῶν. Ἀλλὰ μεγάλα κέντρα μεταναστεύσεως εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὑπῆρξαν ὁ Καναδὰς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγκατεστάθησαν Γάλλοι καὶ Ἀγγλοσάξωνες. Εἰς τὴν Βραζιλίαν, τὴν Οὐρουγουάην καὶ τὴν Ἀργεντινὴν ἐγκατεστάθησαν Ἰταλοὶ, Ἰσπανοὶ καὶ Πορτογάλοι, εἰς δὲ τὸ Μεξικὸν ἐγκατεστάθησαν Ἰσπανοί. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπῆρξαν δύο κέντρα μεταναστεύσεως. Εἰς τὴν Β. Ἀφρικὴν ἐγκατεστάθησαν Γάλλοι, Ἰταλοὶ καὶ Ἰσπανοί, εἰς δὲ τὴν Ν. Ἀφρικὴν ἐγκατεστάθησαν Βρεττανοὶ καὶ ἐλάχιστοι Ἰνδοί.

γ) Περιορισμός τῶν μετακινήσεων. Μετὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιον πόλεμον ὅλαι αἱ χώραι, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἐδέχοντο μετανάστας, ἐθέσπισαν αὐστηροὺς περιορισμούς. Αἱ χώραι αὐταὶ σήμερον δέχονται ἐλάχιστον ἀριθμὸν μεταναστῶν καὶ κατὰ προτίμησιν ἐξ ὠρισμένων χωρῶν. Ὁ περιορισμὸς τῆς μεταναστεύσεως ὀφείλεται εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν νέων χωρῶν νὰ προστατεύσουν τὴν ἐργασίαν τῶν πολίτῶν τῶν καὶ νὰ διαφυλάξουν τὸν ἐθνογραφικὸν χαρακτήρα τῆς χώρας τῶν. Οὕτω αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι δέχονται κατ' ἔτος μόνον ὠρισμένον ἀριθμὸν μεταναστῶν. Σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπάρχουν μικρὰ κέντρα μετα-

ναστεύσεως, ή Δυτική Γερμανία, ή Γαλλία και τὸ Βέλγιον. Αἱ χώραι αὐταὶ δέχονται κατ' ἑτος δεκάδας χιλιάδων ἐργατῶν, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιούνται εἰς τὰς βαρεῖας ἐργασίας τῶν ὀρυχείων καὶ τῆς βιομηχανίας.

δ) Ἀποτελέσματα τῶν μετακινήσεων. Αἱ μετακινήσεις πληθυσμοῦ ἔχουν τὰ ἀκόλουθα εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα:

α) Προκαλοῦν τόνωσιν τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς ἐνεργητικότητος, διότι αἱ μὲν πυκνοκατῳκημένοι χώραι ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ, νέα δὲ τμήματα τοῦ πλανήτου ἀξιοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς μετανάστας.

β) Ἐπιφέρουν διάχυσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀλλαγὴν τῆς νοοτροπίας τῶν λαῶν.

γ) Δημιουργοῦν ἰσόρροπον διανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ρυθμίζουν τὴν ζήτησιν τῆς ἐργασίας.

Οἱ διαρκῶς αὐξανόμενοι περιορισμοὶ τείνουν νὰ ἐλαττώσουν τὰ ρεύματα μετακινήσεως τῶν ἀνθρώπων. Οὕτω δημιουργοῦνται συγκρούσεις μεταξὺ τῶν πυκνοκατῳκῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ ἐξασκήσουν τὸ δικαίωμα τῶν νὰ ἐργασθοῦν καὶ νὰ ζήσουν, καὶ τῶν περισσοτέρων ἐξειλιγμένων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπερασπίζονται τὸ δικαίωμα τῶν νὰ ζοῦν καλῦτερον.

21. Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας σχηματίζει συγκεντρώσεις εἰς ὠρισμένα σημεῖα τῆς χώρας. Τὰ σημεῖα αὐτὰ καθορίζονται ἀπὸ λόγους ἱστορικοὺς, φυσικοὺς, οἰκονομικοὺς. Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖσι τοῦ 19ου αἰῶνος τὰ 75% τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἦσαν **ἀγροτικὸς πληθυσμὸς** καὶ μόνον τὰ 25% ἦσαν **ἀστικὸς πληθυσμὸς**. Ἀπὸ τὰ μέσα ὁμως τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρχισε μία τάσις συγκεντρώσεως τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. Σήμερον τὰ 30% τῶν ἀνθρώπων ζοῦν εἰς τὰς πόλεις. Ἡ συνεχὴς ἐλάττωσις τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ αὐξησις τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ ἐπέφερεν εἰς μερικὰς χώρας ἀντιστροφὴν τῆς κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτω ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖ εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν τὰ 80% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, εἰς τὴν Σουηδίαν τὰ 82%, εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ 70%, εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς τὰ 75%.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας ἐλλείπουν αἱ μικραὶ ἢ μεσαῖαι πόλεις. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ ἐπικολωννῖαι καὶ αἱ ἀνταλλαγαὶ μεταξὺ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν πόλεων εἶναι πολὺ περιωρισμέναι. Οὕτω ἀπὸ τὰς πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἄνω τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου αἱ ἡμίσεις (ἤτοι 53 πόλεις) εὐρίσκονται εἰς ὑπαναπτύκτους χώρας.

22. Τὰ αἷτια τῆς ἀναπτύξεως τῶν μεγάλων πόλεων.

Ἡ τάσις συγκεντρώσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις (**ἀστυφιλία**) ἔχει ὡς κυριώτερα αἷτια τὰ ἑξῆς :

1) Αἱ γεωργικαὶ μηχαναὶ ἀντικαθιστοῦν πλήθη ἐργατικῶν χειρῶν. Οὕτω μέρος τῶν ἐργατῶν τῆς ὑπαίθρου ἐξωθεῖται πρὸς τὰς πόλεις.

2) Ἡ μεγάλη βιομηχανία, ἀφ' ἑνὸς μὲν προσελκύει ἐργατικὰς χεῖρας ἐκ τῆς ὑπαίθρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταστρέφει πλῆθος μικρῶν βιομηχανιῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἐργάται ἀναγκάζονται νὰ τραποῦν πρὸς τὰς πόλεις.

3) Ἡ μεγάλη πόλις διαθέτει πλῆθος ἐπαγγελμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ὀλιγώτερον ἐπίπονα ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα τῆς ὑπαίθρου καὶ ἔχουν πολὺ τακτικώτερον εἰσόδημα.

4) Ἡ μεγάλη πόλις παρέχει διαφόρους πόρους ζωῆς, ὥργανωμένην κοινωνικὴν πρόνοιαν, εὐκόλον προστασίαν ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν, μεγάλας εὐκολίας μορφώσεως, πολλὰς καὶ εὐθηνὰς διασκεδάσεις.

5) Ἐνεκα τῆς ἀναπτύξεως τῆς συγκοινωνίας ἡ μεγάλη πόλις προσελκύει ὁλόκληρον τὴν ζωὴν μιᾶς εὐρυτάτης περιοχῆς. Σήμερον ὑπάρχουν πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 5 ἑκατομμυρίων (Λονδίνον, Ν. Ὑόρκη, Τόκιο, Σαγγάη, Μόσχα, Πεκίνον, κ.ἄ.).

23. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μεγάλων πόλεων.

Αἱ σύγχρονοι μεγάλοι πόλεις εἶναι ἓν ἐκ τῶν πλέον σημαντικῶν γνωρισμάτων τῆς γεωγραφίας τοῦ νεωτέρου κόσμου. Γενικῶς αἱ μεγάλοι πόλεις εὐρίσκονται ἐντὸς περιοχῶν μὲ ἀφθόνους πρῶτας ὕλας ἢ εἰς θέσεις ἐξαιρετικὰς διὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Οὕτως ἡ Νέα Ὑόρκη καὶ τὸ Λονδίνον εἶναι συγχρόνως θαλάσσιοι καὶ ποτάμιοι λιμένες, οἱ Παρίσιοι καὶ τὸ Βερολίνον εἶναι μέγιστα κέντρα φυσικῶν καὶ τεχνητῶν ὁδῶν συγκοινωνίας. Ἐνεκα τῆς εὐκολίας τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν εἰδικευμένων ἐργατικῶν χειρῶν ὅλαι αἱ μεγάλοι πόλεις εἶναι μεγάλα κέντρα βιομηχανίας.

Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις εἶναι ἀπαραίτητος εἰδικὴ ὀργάνωσις διαφόρων ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν ὑγιεινὴν, τὴν ἀσφάλειαν, τὴν προστασίαν κατὰ τοῦ πυρός, τὴν ὕδρευσιν, τὸν φωτισμὸν, τὴν τηλεπικοινωνίαν, τὴν συγκοινωνίαν, τὸν ἀνεφοδιασμὸν κλπ.

Αἱ μεγάλοι πόλεις ἔλκουν τὸν πλοῦτον καὶ εἶναι μέγιστα κέντρα παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Εἶναι ἐπὶ πλέον μεγάλοι πνευματικοὶ ἐστίαι, διότι διαθέτουν τὰ μέσα τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως (ἀρχεῖα, βιβλιοθήκας, μουσεῖα, ἐργαστήρια πάντοτε εἰδους)· εἶναι τὰ κέντρα τῆς μεγάλης δημοσιογραφίας, τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς κοινῆς γνώμης. Ἀλλὰ παρὰ τὰ τόσα πλεονεκτήματα τῆς ζωῆς εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὑπάρχουν καὶ σοβα-

ρὰ μειονεκτήματα. Οὕτως εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἡ θνησιμότης εἶναι μεγαλύτερα, διότι, παρὰ τὰ λαμβανόμενα μέτρα ὑγιεινῆς, ἡ διαμονὴ καὶ ἡ διατροφή μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν εἶναι ἀνθυγιεινὴ λόγῳ τῆς ἀκριβείας τῆς στέγης καὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἡμερομισθίων. Ἐξ ἄλλου ὁ διαρκὴς ἀγὼν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀπαραιτήτων ὁδηγεῖ εἰς τὴν νευρασθένειαν καὶ τὴν ὑπερκόπωσιν. Ἐφ' ὅσον ὁ πλοῦτος τῶν μεγάλων πόλεων αὐξάνει, ἀναπτύσσεται καὶ ἡ πολυτέλεια, οὕτω δὲ ἡ ζωὴ γίνεται διαρκῶς δυσκολωτέρα.

Χαρακτηριστικὸν μιᾶς μεγάλης πόλεως εἶναι ἡ διαρκὴς ἐπέκτασις αὐτῆς. Εἰς μερικὰς περιπτώσεις αἱ προεκτάσεις διαφόρων πόλεων συμπλέκονται καὶ τότε σχηματίζεται ἓνα ἐκτεταμένον ἀστικὸν συγκρότημα. Τοιοῦτον παράδειγμα ἀποτελοῦν αἱ μεγάλαι πόλεις μεταξύ Βοστώνης καὶ Οὐάσιγκτων. Κατὰ μῆκος μιᾶς ἀποστάσεως 350 χιλιομέτρων ὑπάρχει μία συνεχῆς σειρά συνεχομένων μεγάλων πόλεων. Ἡ περιοχὴ αὐτῇ, εἰς τὴν ὁποίαν ζοῦν 40 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, ἀποτελεῖ τὴν μεγαλύτεραν ἀστικὴν συγκέντρωσιν τοῦ κόσμου.

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

24. Αἱ φυλαί.

Ἡ ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης ἔχει κοινὴν καταγωγὴν, ἡ δὲ διάκρισις αὐτῆς εἰς φυλὰς ὀφείλεται εἰς διάφορα βιολογικὰ αἷτια. Ἡ ἀνθρωπότης διακρίνεται σήμερον εἰς τρεῖς μεγάλας φυλὰς, τὴν **λευκὴν**, τὴν **κιτρίνην** καὶ τὴν **μαύρην**. Ἐκάστη φυλὴ περικλείει ποικιλίαν τύπων. Ἡ Γεωγραφία ἐξετάζει τὴν γεωγραφικὴν διανομὴν τῶν φυλῶν.

α) Ἡ λευκὴ φυλὴ ἀποτελεῖ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς καὶ εἶναι ἡ πλέον διαδεδομένη φυλὴ εἰς τὸν κόσμον. Ἐξαπλοῦται εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, τὴν Ν. καὶ Δ. Ἀσίαν, τὴν ΒΑ. καὶ Β. Ἀφρικὴν. Διὰ τῶν μεταναστεύσεων ἡ λευκὴ φυλὴ ἐξηπλώθη εἰς τὴν Β. καὶ Ν. Ἀμερικὴν, τὴν Ν. Ἀφρικὴν, τὴν Σιθηνίαν, τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν.

β) Ἡ κιτρίνη φυλὴ ἀποτελεῖ τὸ ἓν τρίτον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Κ. καὶ Α. Ἀσίαν, τὴν Ἰνδοκίνα, τὴν Ἰνδονησίαν καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Β. Ἀσίας καὶ τῆς Β. Εὐρώπης. Μικρὰ τμήματα τῆς κιτρίνης φυλῆς ἐπροχώρησαν πρὸς Δυσμὰς καὶ ἐσημάτισαν νησίδας κιτρίνων λαῶν (Βούλγαροι, Οὐγγροι, Τοῦρκοι) ἐν μέσῳ τῶν ἐπικρατούντων λευκῶν. Τμήμα τῆς κιτρίνης φυλῆς εἶναι καὶ οἱ Ἐρυθρόδερμοι τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὀλιγάριθμοι (8 ἐκ. περίπου).

γ) Ἡ μαύρη φυλὴ ἀποτελεῖ τὸ ἓν ἕκτον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν, εἰς τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Δε-

κάν και τὰς νήσους τῆς ΝΑ. Ἀσίας. Οἱ μαῦροι τῆς τροπικῆς Ἀμερικῆς (20 ἐκ. περίπου) προέρχονται ἐκ τῶν δούλων, οἱ ὅποιοι μετεφέρθησαν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς. Εἰς τὴν μαύρην φυλὴν ἀνήκουν καὶ οἱ ὀλιγάριθμοι πρωτόγονοι λαοί, οἱ ὅποιοι ζοῦν εἰς τὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς, τῆς Βόρνεο καὶ τῆς Νεας Γουίνεας.

25. Αἱ γλῶσσαι.

Αἱ γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦνται σήμερον ἐπὶ τῆς Γῆς, εἶναι πολυάριθμοι. Ἡ Γεωγραφία ἐξετάζει τὴν γεωγραφικὴν διανομὴν ὠρισμένων γλωσσῶν, ἥτοι ἐξετάζει ποῖαι γλῶσσαι ὁμιλοῦνται εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ κόσμου ἢ ὁμιλοῦνται ἀπὸ μεγάλα ἀθροίσματα ἀνθρώπων. Αἱ περισσότερον διαδεδομένοι εἰς τὸν κόσμον γλῶσσαι εἶναι :

1) **Ἡ ἀγγλική**, ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ ἰσχυροτέρα γλῶσσα τοῦ κόσμου, διότι ὁμιλεῖται εἰς πᾶν σημεῖον τῆς Γῆς καὶ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου.

2) **Ἡ γαλλική**, τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦν ἐκτὸς τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὸ Βέλγιον, τὴν Ἑλβετίαν, τὸν Καναδᾶν, τὴν Βόρειον Ἀφρικὴν καὶ τὰς γαλλικὰς ἀποικίας· ἡ γαλλικὴ εἶναι γλῶσσα τῆς διπλωματίας, τῆς διενθοῦς ἐπιστήμης καὶ τῶν μορφωμένων τάξεων.

3) **Ἡ ἰσπανική**, ἡ ὁποία ὁμιλεῖται ἐκτὸς τῆς Ἰσπανίας καὶ εἰς τὰς παλαιὰς ἰσπανικὰς ἀποικίας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. **Ἡ γερμανική, ἡ ρωσική, ἡ Ἰνδουστανική** καὶ **ἡ κινεζικὴ** ὁμιλοῦνται ἀπὸ μεγάλα ἀθροίσματα ἀνθρώπων, εἶναι ὅμως ἐντοπισμένοι καὶ δὲν ἔχουν τὴν παγκόσμιον ἐξάπλωσιν τῆς ἀγγλικῆς, τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἰσπανικῆς γλώσσης.

26. Αἱ θρησκείαι.

Μερικαὶ θρησκείαι συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ ἢ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν ὠρισμένων λαῶν. Οὕτω αἱ προπαγανδιστικαὶ ἀποστολαὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ὠκεανίαν ἐβοήθησαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ὠρισμένων λαῶν. Ἡ δὲ ἐπιθυμία διαδόσεως ὠρισμένης θρησκείας ἐξώθησεν ὁλοκλήρους λαοὺς εἰς κατακτητικὰς ἐξορμήσεις καὶ οὕτω συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν ὠρισμένων λαῶν ("Αραβες, Τοῦρκοι). Σήμερον ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον τρεῖς κατηγορίαι θρησκειῶν, ὁ **ἀνιμισμός**, ὁ **πολυθεϊσμός** καὶ ὁ **μονοθεϊσμός**.

α) **Ὁ ἀνιμισμός** (ἡ ψυχολατρεία) δέχεται τὴν ὑπαρξιν ψυχῆς ἐντὸς ὅλων τῶν ὄντων, ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων. Εἶναι ἡ θρησκεία τῶν ἐλάχιστων πολιτισμένων λαῶν καὶ ἐξαπλοῦται εἰς τὴν τροπικὴν Ἀφρικὴν, τὴν Βόρειον καὶ Κεντρικὴν Ἀσίαν καὶ μέρος τῆς Κίνας.

β) 'Ο πολυθεϊσμός δέχεται την ύπαρξιν πολλῶν θεῶν καὶ περιλαμβάνει κυρίως τὸν Βραχμανισμόν καὶ τὸν Βουδδισμόν. 'Ο Βραχμανισμός (λεγόμενος καὶ 'Ινδουϊσμός), εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἰς τὰς 'Ινδίας. 'Η Βεναρὲς εἶναι ἡ ἱερὰ πόλις τοῦ Βραχμανισμοῦ. 'Ο Βουδδισμός ἐξαπλοῦται εἰς τὸ Θιβέτ, τὴν Μογγολίαν, τὴν Κίναν, τὴν 'Ιαπωνίαν, τὴν 'Ινδοκίναν καὶ τὴν Κεϋλάνην. 'Η Λάσσα εἶναι ἡ ἱερὰ πόλις τοῦ Βουδδισμοῦ.

γ) 'Ο μονοθεϊσμός δέχεται τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς θεοῦ καὶ περιλαμβάνει τὸν Χριστιανισμόν, τὸν Μωαμεθανισμόν καὶ τὸν 'Ιουδαϊσμόν. 'Ο Χριστιανισμός εἶναι διαδεδομένος εἰς ὅλοκληρον τὸν κόσμον, ὁ δὲ Μωαμεθανισμός ἐξαπλοῦται εἰς τὴν Β. 'Αφρικὴν, τὴν Δ. καὶ Ν. 'Ασίαν. 'Ο 'Ιουδαϊσμός ἀπαντᾶται εἰς ὀλίγα κέντρα τῆς Εὐρώπης, τῆς 'Αμερικῆς καὶ εἰς τὸ κράτος τοῦ 'Ισραήλ. Αἱ μονοθεϊστικαὶ θρησκεῖαι εἶναι αἱ θρησκεῖαι τῶν πολιτισμένων λαῶν. Εἰς τὸν πίνακα 5 δεικνύεται ἡ ἐξάπλωσις τῶν διαφόρων θρησκειῶν.

ΠΙΝΑΞ 5

'Η ἐξάπλωσις τῶν θρησκειῶν
(εἰς ποσοστὰ ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς)

Θρησκεία	(%)
Χριστιανισμός	33
Βουδδισμός	31
Βραχμανισμός	14
Μωαμεθανισμός	13
'Ανιμισμός	8
'Ιουδαϊσμός	1

27. Αἱ ἐθνικαὶ ὁμάδες.

'Η ἀνθρωπότης διακρίνεται σήμερον εἰς ὠρισμένον ἀριθμὸν ἐθνικῶν ὁμάδων. Ἐκάστη ἐθνικὴ ὁμάς ἔχει ἰδιαίτεραν προσωπικότητα, ἡ ὁποία διεμορφώθη ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς ὁμάδος. Μερικαὶ ἐθνικαὶ ὁμάδες παίζουν πρωτεῦοντα ρόλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Αἱ κυριώτεραι ἐθνικαὶ ὁμάδες εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Οἱ 'Αγγλοσάξωνες εἶναι μία ὁμάς λευκῶν, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν καὶ εἶναι χριστιανοὶ (κυρίως διαμαρτυρόμενοι). Ἐξαπλοῦνται εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν, τὰς χώρας τῆς Βρεττανικῆς Κοινοπολιτείας καὶ τὰς Ἡν. Πολιτείας.

2) Οἱ Λατίνοι εἶναι ἐπίσης ὁμάς λευκῶν, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν γλώσσας προερχομένας ἀπὸ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Εἶναι χριστιανοὶ (κυ-

ρίως καθολικοί) και εξαπλοῦνται εἰς τὴν Ν. καὶ Δ. Εὐρώπην, καὶ εἰς τὴν Β. Ἀφρικὴν. Ἡ Ρουμανία εἶναι ἓν ἀπομονωθὲν τμήμα τῆς λατινικῆς ομάδος.

3) Οἱ Σλαῦοι εἶναι ὁμάς λευκῶν, οἱ ὅποιοι εἶναι χριστιανοὶ (κυρίως ὀρθόδοξοι) καὶ ὁμιλοῦν γλώσσας προερχομένας ἀπὸ τὴν ρωσικὴν γλώσσαν. Ἐξαπλοῦνται εἰς μεγάλην ἑκτασιν τῆς Εὐρώπης.

4) Οἱ Κινέζοι καὶ οἱ Ἰάπωνες εἶναι ὁμάς κιτρίνων, οἱ ὅποιοι εἶναι βουδδισταὶ καὶ ὁμιλοῦν δύο γλώσσας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὁμοίαν γραφὴν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἐθνικαὶ ὁμάδες ὅπως π.χ. οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Σκανδιναυοί, οἱ Ἀραβες, οἱ Ἕλληνες κ.ἄ.

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

28. Ὁ πολιτισμός.

Ὁ ἄνθρωπος καταβάλλει πάντοτε πλῆθος ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπρσκοποῦν εἰς τὴν συντήρησίν του καὶ εἰς τὸν ἐξωραϊσμόν τῆς ζωῆς του. Διὰ τῶν διαφορῶν ἐνεργειῶν του ὁ ἄνθρωπος **παράγει ἀγαθὰ** (τρόφιμα, ἐνδύματα, μηχανὰς κ.ἄ.) καὶ **δημιουργεῖ ἀξίας** (κανόνας δικαίου ἢ ἠθικῆς, ἔργα τέχνης, ἐπιστήμας κ.ἄ.). Ὀνομάζομεν **πολιτισμόν** τὸ σύνολον τῶν **ἀξιῶν** καὶ τῶν **ἀγαθῶν**, τὰ ὁποῖα παράγει ὁ ἄνθρωπος διὰ τῶν ποικίλων ἐνεργειῶν του. Εἰς πάντα πολιτισμόν διακρίνομεν δύο ὅψεις, τὸν **ὕλικόν πολιτισμόν** καὶ τὸν **πνευματικόν πολιτισμόν**. Ὁ ὕλικός πολιτισμός εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος μεταβάλλει τὴν φύσιν, χρησιμοποιεῖ αὐτὴν πρὸς ἐξυπηρέτησίν του, μεταχειρίζεται τὰ ὑλικά της διὰ τοὺς σκοποὺς του καὶ ὑπερασπίζεται ἀπὸ τοὺς ἐξ αὐτῆς κινδύνους. Ὁ δὲ πνευματικὸς πολιτισμός προκύπτει ἀπὸ ὠρισμένας πνευματικὰς προδιαθέσεις τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ὑπάρχουν ἐντὸς αὐτοῦ. Αἱ προδιαθέσεις αὗται εἶναι ἡ λογικὴ, τὸ ἠθικὸν φρόνημα, τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἀξίας τῆς ἐλευθερίας. Ὁ πνευματικὸς πολιτισμός ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐνσυνείδητον ἠθικόν, πνευματικόν καὶ καλαισθητικόν βίον καὶ κατευθύνει τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν πρὸς ἓν ἀνώτερον ἰδανικόν.

29. Τὰ στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Εἰς τὸν πνευματικόν πολιτισμόν διακρίνομεν ὠρισμένα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἑξῆς: ἡ κοινωνία, τὸ κράτος, ἡ θρησκεία, ἡ οἰκονομία, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τέχνη. Ἐκαστον τῶν στοιχείων τούτων ἀνταποκρί-

νεται πρὸς μίαν ὠρισμένην τάσιν τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου.

α) Ἡ κοινωνία. Στοιχειώδης μορφή κοινωνικοῦ βίου εἶναι ἡ οἰκογενεία. Ψυχολογικαὶ καὶ βιολογικαὶ τάσεις ὠθοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δημιουργίαν οἰκογενείας. Ἄλλα δὲ αἰτία ὁδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν διαμόρφωσιν μεγάλων κοινωνικῶν ὁμάδων. Ὁ ἄνθρωπος, ὁρμώμενος ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν ἔνστικτον, ζῇ πάντοτε ὡς μέλος κοινωνίας, διότι «ἄνθρωπος μὴ ζῶν ἐντὸς κοινωνίας εἶναι ἢ Θεὸς ἢ θηρίον».

β) Τὸ κράτος. Ἐντὸς τῆς κοινωνικῆς ὁμάδος ἀναπτύσσεται πάντοτε ἡ ἐξουσία (τὸ κράτος). Εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐξουσίας ἡ ὁμάς ὁρμάται ἀπὸ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως, διότι διὰ τῆς ἐξουσίας ἡ ὁμάς προφυλάσσεται ἀπὸ τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ὁμάδος ἐχθρούς.

γ) Ἡ θρησκεία. Εἰς τὴν ψυχὴν παντὸς ἀνθρώπου ὑπάρχει τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Τοῦτο ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀναγνώρισιν ὅτι ὑπάρχει μία Δύναμις, πολὺ ὑπερτέρα ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις. Αἱ θρησκεῖαι ἔπαιξαν πάντοτε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτισμῶν.

δ) Ἡ οἰκονομία. Ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ πάντοτε οἰκονομικὴν ζωὴν, δηλ. παράγει, μεταφέρει καὶ πωλεῖ ἀγαθὰ. Οὕτω ἀποκομίζει κέρδη, διὰ τῶν ὁποίων θελτιοῦται ἡ ἀτομικὴ ζωὴ του, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὅλα τὰ μεγάλα κέντρα πολιτισμοῦ ὑπῆρξαν κέντρα πλούτου (Ἀθῆναι, Ἀλεξάνδρεια, Ρώμη, Βυζάντιον).

ε) Ἡ ἐπιστήμη. Ἡ ἐπιστήμη ἀπορρέει ἀπὸ τὴν τάσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς γνῶσιν. Ἡ τάσις αὕτῃ πηγάζει ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα διαρκῶς γεννῶνται εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνθρωπίνην σκέψιν. Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἀναφέρονται εἴτε εἰς φαινόμενα τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, εἴτε εἰς φαινόμενα τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου.

στ) Ἡ τέχνη. Ἡ τέχνη ἀπορρέει ἀπὸ τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει πάντοτε εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Δὲν νοεῖται ἀνθρωπίνη ζωὴ χωρὶς τὸν ἐξωραϊσμόν, τὸν ὁποῖον δίδουν αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς τέχνης. Μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην ὑψοῦται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς ὑψηλὰς σφαίρας τοῦ Ἀληθοῦς καὶ τοῦ Ὁραίου.

30. Ἀρχαῖαι κοιτίδες τοῦ πολιτισμοῦ.

Αἱ παλαιότεραι μεγάλοι κοιτίδες τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ Κίνα, αἱ Ἰνδοίαι, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Κρήτη καὶ αἱ Μυκῆναι. Οἱ πολιτισμοὶ οὗτοι ἀνεπτύχθησαν μεταξὺ τῆς Δ' καὶ Α' χιλιετηρίδος πρὸ Χριστοῦ. Κατὰ τοὺς ἀπωτάτους ἐκείνους χρόνους ὁ ἄνθρωπος ἐπετέλεσε μεγάλας πολιτιστικὰς κατακτήσεις. Ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω χώρας ὁργανώθησαν ἰσχυραὶ πολιτεῖαι, διεμορφώθησαν προηγμένοι κοινωνικοὶ θεσμοί, ἐτέθησαν αἱ

βάσεις πολλῶν ἐπιστημῶν, ἀνεπτύχθησαν αἱ καλαὶ τέχναι καὶ κατεσκευάσθησαν μεγάλα τεχνικὰ ἔργα. Τὰ παλαιότατα αὐτὰ κέντρα πολιτισμοῦ ἤσκησαν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πέριξ αὐτῶν λαῶν καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Κρήτης καὶ τῶν Μυκηνῶν ἀνεπτύχθη εἰς νήσους καὶ εἰς χώραν μὲ μικρὰν σχετικῶς γεωργικὴν παραγωγὴν καὶ διὰ τοῦτο ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἐστηρίχθη εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν καὶ πιθανῶς εἰς τὴν δημιουργίαν ἀποικιῶν· ἀντιθέτως οἱ ἄλλοι τέσσαρες μεγάλοι παλαιοὶ πολιτισμοὶ ἀνεπτύχθησαν εἰς πλουσίας παραποταμίους χώρας, ὅπου οἱ λαοὶ ἀνέπτυξαν ἡρεμον καὶ ὁμαλὸν γεωργικὸν βίον. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀνεπτύχθησαν ὁ Ἑλληνικὸς, ὁ Ρωμαϊκὸς, ὁ Βυζαντινὸς καὶ ὁ Ἀραβικὸς πολιτισμός, οἱ ὁποῖοι, ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Μετὰ τοὺς ζοφεροὺς χρόνους τοῦ μεσαίωνος ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως νέα κέντρα πολιτισμοῦ εἰς τὰ ὁποῖα προ-
 παρεσκευάσθη ὁ **σύγχρονος ἢ δυτικὸς πολιτισμός**.

31. Τὰ κέντρα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ.

Σήμερον ὠρισμένοι μόνον λαοὶ δημιουργοῦν ἀξίας καὶ ἀγαθὰ ἀνωτέρας μορφῆς. Οἱ λαοὶ οὗτοι εὐρίσκονται εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν **σύγχρονον πολιτισμὸν** ἢ καὶ **δυτικὸν πολιτισμὸν**. Τὰ κέντρα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ ἀπαντῶνται εἰς πέντε περιοχὰς τῆς Γῆς. Ἡ πρώτη περιοχὴ περιλαμβάνει τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, μέρος τῆς Βορείου Ἰταλίας, τὴν Ἑλβετίαν, τὸ Βέλγιον, τὴν Ὁλλανδίαν, τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς καὶ τὴν Σκανδιναυικὴν. Ἡ περιοχὴ αὕτη ἔδωκε τὰ περισσότερα στοιχεῖα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ περιλαμβάνει τὰ πολυαριθμότερα κέντρα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ἡ δευτέρα περιοχὴ περιλαμβάνει τὸ ΒΑ τμήμα τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ τὸ ΝΑ τμήμα τοῦ Καναδά. Ἡ περιοχὴ αὕτη προσέφερεν εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν πληθὺς νέων ἰδεῶν καὶ ἐφευρέσεων. Ἡ τρίτη περιοχὴ περιλαμβάνει τὰ ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ παράλια τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ἡ τετάρτη περιοχὴ περιλαμβάνει τὴν ΝΑ Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Ἡ πέμπτη περιοχὴ περιλαμβάνει τὴν Ἰαπωνίαν, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον μόνον ὀλίγα στοιχεῖα πολιτισμοῦ ἀνωτέρας μορφῆς προσέφερε. Αἱ ἀνωτέρω πέντε περιοχαὶ καταλαμβάνουν μόνον τὸ 1/20 τῆς γῆϊνης ἐπιφανείας καὶ περιλαμβάνουν μόνον τὸ 1/4 τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Τὰ κέντρα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ εὐρίσκονται ἐντὸς περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν εὐκρατον κλίμα, ὁμαλὴν μορφολογίαν, γεωργικὸν καὶ ὀρυκτὸν πλούτον, φυσικὴν εὐκολίαν συγκοινωνιῶν, πυκνὸν πληθυσμὸν καὶ ἐπὶ πλεόν κοινωνικὴν, πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν ἐξειλιγμένην.

32. Τὰ κέντρα τῆς καλλιεργείας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

Τὰ σημερινὰ κέντρα τῆς καλλιεργείας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸν σύγχρονον πολιτισμόν. Τοιαῦτα κέντρα εἰς τὴν Εὐρώπην εἶναι κυρίως ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία. Αἱ χώραι αὗται ἔχουν μακρὸν ἐλεύθερον πολιτικὸν βίον καὶ ἀνέδειξαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας πλείστους μεγάλους συγγραφεῖς, καλλιτέχνας καὶ ἐπιστήμονας. Οὕτως ἐδημιουργήθη εἰς τὰς ἀνωτέρω χώρας μακρὰ καλλιτεχνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ παράδοσις καὶ συνεσωρεύθη ἄφθονον καλλιτεχνικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν ὕλικόν. Ἰδιαιτέρως ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γερμανία, ἐπειδὴ εἶχον ἄφθονα ὕλικά μέσα, ἐνίσχυσαν κατὰ πολλοὺς τρόπους τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ὠργάνωσαν πλουσιώτατα ἔργα-στήρια διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βάση τῆς τεχνικῆς. Τὰ πολυπληθῆ Πανεπιστήμια τῶν τεσσάρων τούτων χωρῶν, τὰ Πολυτεχνεῖα, αἱ Ἀνώταται Εἰδικαὶ Σχολαί, τὰ πλουσιώτατα Ἐργαστήρια, τὰ Μουσεῖα, αἱ Βιβλιοθήκαι καὶ τὰ Ὁδεῖα κατακλύζονται κατ' ἔτος ἀπὸ σπουδαστὰς ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Γῆς. Τὰ πανεπιστήμια τῆς Σορβόνης καὶ τῆς Ὁξφόρδης ἀναγνωρίζονται ὡς μέγιστα πνευματικὰ κέντρα τοῦ κόσμου.

Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι εἶναι σήμερον μέγα κέντρον τῆς καλλιεργείας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Δὲν ἔχουν τὴν μακρὰν καλλιτεχνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν παράδοσιν τῶν χωρῶν τῆς Δ. Εὐρώπης, ἡ ἀνάδειξις των ὁμως ὀφείλεται εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑλικῶν μέσων, τὸ ἀνώτερον βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ καὶ τὴν εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς. Σήμερον αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι κατέχουν τὰ σκῆπτρα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Τελευταίως καὶ ἡ Ρωσία ἀπέδειξεν ὅτι ἀπέβη σημαντικὸν κέντρον τῆς καλλιεργείας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

33. Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Μία ὁμὰς ἀνθρώπων, διὰ τὰ συντηρηθῆ ἐπὶ τῆς Γῆς, ἔχει ἀνάγκην πολλῶν ἀγαθῶν (τροφῆς, ἐνδυμασίας, στέγης, ἐργαλείων κ.ά.). Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ποικίλων ἀναγκῶν μιᾶς ἀνθρωπίνης ὁμάδος ἀπαιτοῦνται πλεῖστοι προσπάθειαι. Αἱ προσπάθειαι αὗται καταβάλλονται διὰ τὴν ἀπόκτησιν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, τὴν κατεργασίαν τούτων καὶ ἐπὶ πλέον διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἀγαθῶν. Τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας καταβάλλει ὁ ἀνθρώπος διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν μιᾶς ὁμάδος ἀνθρώπων, καλεῖται **οἰκονομικὴ ζωή**. Τὰ προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας καλοῦνται **οἰκονομικὰ ἀγαθὰ**.

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἀναλύεται εἰς τρία θεμελιώδη προβλήματα:

- α) Τὴν δημιουργίαν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν (**παραγωγή**).
- β) Τὴν μεταβίβασιν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ τὸν παράγοντα καὶ κατέχοντα αὐτὰ εἰς τὸν καταναλωτὴν (**ἐμπόριον**).
- γ) Τὴν ὑπερνίκησιν τῆς ἀποστάσεως, ἡ ὁποία χωρίζει τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς ἀπὸ τὸν τόπον τῆς καταναλώσεως (**μεταφοραί**).

34. Ἡ παραγωγή.

Ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῶν παραγομένων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν διακρίνομεν διαφόρους κλάδους παραγωγῆς. Συνήθως διακρίνομεν δύο βασικοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς, τὴν **γεωργικὴν παραγωγὴν** καὶ τὴν **βιομηχανικὴν παραγωγὴν**. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἱστορικῶς εἶναι ἡ ἀρχαιότερα καὶ γεωγραφικῶς εἶναι ἡ περισσότερον ἐκτεταμένη μορφή παραγωγῆς. Εἰς τὴν σύγχρονον ὅμως ζωὴν τῶν λαῶν ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ρυθμίζεται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Πρωταρχικὸς συντελεστὴς τῆς παραγωγῆς εἶναι ὁ **ἀνθρώπος**, διότι οὗτος ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Ἄλλοι συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς εἶναι **τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ τὰ συστήματα παραγωγῆς**.

35. 'Ανεπτυγμένοι καὶ ὑπανάπτυκτοι χώροι.

Σήμερα διακρίνονται διεθνῶς δύο κατηγορίες χωρῶν, αἱ **οικονομικῶς ἀνεπτυγμένοι χώροι** καὶ αἱ **οικονομικῶς ὑπανάπτυκτοι χώροι**.

α) Αἱ οικονομικῶς ἀνεπτυγμένοι χώροι ἔχουν πραγματοποιήσει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας των ἐπὶ ἐθνικῆς βάσεως (κεφάλαια, πρῶται ὕλαι, κινητήριος δύναμις, μηχανήματα, τεχνικὸν προσωπικὸν λαμβάνονται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ). Ἡ γεωργικὴ παραγωγή τῶν χωρῶν τούτων χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν μεγάλην ἀπόδοσιν κατὰ μονάδα ἐπιφανείας καὶ κατὰ μονάδα χρόνου ἐργασίας (3-10 φορές μεγαλύτερα ἀποδόσεις κατὰ μονάδα ἐπιφανείας καὶ 100 φορές μεγαλύτερα ἀποδόσεις κατὰ μονάδα χρόνου ἐργασίας). Ἡ μέση στάθμη τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὑψηλὴ καὶ ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς εἶναι πολὺ μεγάλος. Αἱ οικονομικῶς ἀνεπτυγμένοι χώροι ἔχουν συγκεντρώσει μεγάλα κεφάλαια μὲ τὰ ὁποῖα ἀναλαμβάνουν ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

β) Αἱ οικονομικῶς ὑπανάπτυκτοι χώροι εἶναι ἀποκλειστικῶς γεωργικαὶ χώραι ἢ ἔχουν ἀναπτύξει βιομηχανίαν ἐπὶ μὴ ἐθνικῆς βάσεως (κεφάλαια, πρῶται ὕλαι, καύσιμα, μηχανήματα κ.λπ. λαμβάνονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ). Βάσις τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῶν χωρῶν τούτων εἶναι ἡ γεωργικὴ παραγωγή, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἀπὸ μικρὰν ἀπόδοσιν (κατὰ μονάδα ἐπιφανείας καὶ κατὰ μονάδα χρόνου ἐργασίας).

Ὡς δείκτης τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως μῆς χώρας λαμβάνεται συνήθως ἡ εἰς ἕκαστον κάτοικον τῆς χώρας ἀναλογοῦσα κατανάλωσις ἐνεργείας (ὅλαι αἱ μορφαὶ ἐνεργείας ὑπολογίζονται εἰς ἰσοδύναμον μάζαν λιθάνθρακος (πίναξ 6).

ΠΙΝΑΞ 6

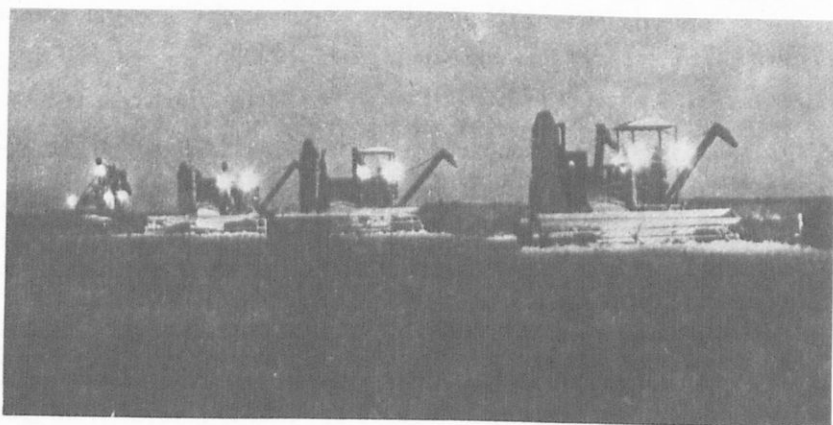
1972. Ἡ κατανάλωσις ἐνεργείας ἀνὰ κάτοικον (εἰς χιλιόγραμμα λιθάνθρακος)

Ἑν. Πολιτεῖαι	11.610
Καναδᾶς	10.760
Κίνα	6.840
Βέλγιον	6.470
Α. Γερμανία	6.000
Σουηδία	5.740
Ὁλλανδία	5.710
Δανία	5.570
Μ. Βρεττανία	5.400
Δ. Γερμανία	5.400
Ρωσία	4.770
Ἰαπωνία	3.250

1972. Παγκοσμίως 1984 kgρ/κάτοικον

Ἡ πρωτόγονος γεωργία (Αἰθιοπία).

Ἡ σύγχρονος γεωργία, θεριζο-άλωνιστικά μηχαναὶ ἐργαζόμεναι καὶ κατὰ τὴν νύκτα (Ὁκλαχόμα ΗΠΑ).

ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

36. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή.

Εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον παράγονται σήμερον εἰς μεγάλας ποσότητας ποικίλα γεωργικὰ προϊόντα. Ἐκ τούτων ἄλλα μὲν χρησιμοποιοῦνται πρὸς διατροφήν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων (σῖτος, δημητριακά, ζάχαρις κ.ἄ.), ἄλλα δὲ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν (βάμβαξ, σάπωνες, οἰνόπνευμα κ.ἄ.). Ἡ ἀνάπτυξις τῶν μέσων μεταφοράς καὶ ἡ ὑψώσις τοῦ βιοτικού ἐπιπέδου τῶν λαῶν συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως πολλῶν γεωργικῶν προϊόντων. Οὕτω ἡ γεωργικὴ παραγωγή βαίνει συνεχῶς αὐξανομένη (πίναξ 7). Εἰς πολλὰς χώρας παρατηρεῖται μία τάσις εἰδικεύσεως εἰς τὴν παραγωγὴν ὠρισμένων γεωργικῶν προϊόντων. Θὰ ἐξετάσωμεν ὠρισμένα μόνον εἶδη τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς διατροφῆς τῶν λαῶν ἢ εἶναι ἀντικείμενα μεγίστου διεθνοῦς ἐμπορίου.

ΠΙΝΑΞ 7

Ἡ αὔησις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (1963 = 100)

Χῶραι	Δείκτης τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (1972)
Αἴγυπτος	127
Καναδάς	104
Ἡν. Πολιτεῖαι	117
Ἰνδία	115
Ἰαπωνία	120
Ἰσραήλ	184
Τουρκία	135
Βέλγιον	125
Γαλλία	130
Ἑλλάς	138
Ἰταλία	119
Ὁλλανδία	137
Ἀγγλία	120
Γιουγκοσλαβία	118

37. 'Ο σίτος.

'Ο σίτος καλλιεργείται από ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ἀπέβη τὸ χαρακτηριστικὸν φυτὸν τῆς λευκῆς φυλῆς. Οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους ἀπαιτεῖ ὁ σίτος διὰ τὴν ἀνάπτυξίν του (ἔδαφος μαλακὸν καὶ εὐφορον, ἄνοιξιν ὑγρὰν, θέρος θερμὸν καὶ ξηρὸν) ἀπαντῶνται εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν ἡπείρων. Διὰ τοῦτο ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων ἀπὸ τῆς ὑποτροπικῆς ζώνης μέχρι σχεδὸν τοῦ πολικοῦ κύκλου. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων καλλιεργοῦνται διάφοροι ποικιλίαι σίτου, αἱ ὁποῖαι προσαρμόζονται πρὸς τὰ διάφορα κλίματα (σορὰ τὸ φθινόπωρον ἢ τὴν ἄνοιξιν, ποικιλίαι ἀντέχουσιν εἰς πολλὴν ὑγρασίαν ἢ μεγάλην ξηρασίαν). Ἐπειδὴ ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου ἐξαπλοῦται εἰς διάφορα σημεῖα τῶν δύο ἡμισφαιρίων, διὰ τοῦτο καθ' ἐκάστην ἐποχὴν τοῦ ἔτους γίνεται συγκομιδὴ σίτου εἰς ἓν σημεῖον τοῦ πλανήτου μας.

Τὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς σίτου. Εἰς τὰς παλαιὰς χώρας, ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνὸς (Εὐρώπη, Ἀσία), ἐφαρμόζεται ἡ **ἐντατικὴ καλλιέργεια**, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ἡ μεγαλυτέρα δυνατὴ ἀπόδοσις (250-350 kgr κατὰ στρέμμα). Εἰς τὰς νέας χώρας, ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀκόμη ἀραιὸς (Ἀμερικὴ, Καναδὰς, Αὐστραλία, Ρωσία) ἐφαρμόζεται ἡ **ἐκτατικὴ καλλιέργεια**, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ἡ συγκομιδὴ μεγάλης ποσότητος ἐκ τῆς καλλιεργείας μεγάλων ἐκτάσεων μὲ τὴν βοήθειαν πάντοτε μηχανῶν (ἀπόδοσις σχετικῶς μικρὰ 50-100 kgr κατὰ στρέμμα).

Ἐκ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς σίτου ἡ Ρωσία παράγει περίπου τὰ 25%, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τὰ 12%, καὶ ἡ Κίνα τὰ 10%. Οὕτω αἱ τρεῖς αὗται χῶραι παράγουν περίπου τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἀλλὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς σίτου εἰς μὲν τὴν Εὐρώπην εἶναι ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν εἶναι αἱ Ἰνδία, τὸ Πακιστὰν καὶ ἡ Τουρκία. Ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου μεγάλα κέντρα σιτοπαραγωγῆς εἶναι ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Αὐστραλία. Ἡ ἔτησίᾳ παγκόσμιος παραγωγή σίτου εἶναι περίπου 350 ἐκ. τόννοι (πίναξ 8).

Τὰ μεγάλα κέντρα ἐξαγωγῆς σίτου. Μεγάλα κέντρα ἐξαγωγῆς σίτου εἶναι γενικῶς δύο κατηγορίαι χωρῶν:

α) αἱ χῶραι αἱ ὁποῖαι παράγουν σίτον περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ διατροφή τοῦ πληθυσμοῦ των (Καναδὰς, Αὐστραλία)· καὶ

β) αἱ χῶραι αἱ ὁποῖαι παράγουν καὶ ἄλλα δημητριακὰ κατωτέρας ἀξίας, χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν κατοίκων ἀντὶ σίτου (Ἀργεντινὴ, Ἡν. Πολιτεῖαι, ὅπου χρησιμοποιεῖται ἀραβόσιτος). Ἡ προσφερομένη εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ποσότης σίτου ἐξαρτᾶται ἀπὸ διαφόρους παράγοντας (καιρικὰ συνθήκαι, πολιτικοὶ λόγοι κ.ἄ.). Τὸ μεγαλύ-

τερον μέρος της εξαγομένης ποσότητος σίτου εξάγεται από τὰς Ἑν. Πολιτείας καὶ τὸν Καναδᾶν. Αἱ δύο αὐταὶ χώραι ἀπέβησαν οἱ κυριώτεροι ἐξαγωγεῖς σίτου, διότι διαθέτουν μεγάλα πλεονάσματα σίτου καὶ τελειοτάτην ὀργάνωσιν τοῦ ἐμπορίου τοῦ σίτου. Τὰ ἄλλα δύο κέντρα ἐξαγωγῆς σίτου εἶναι ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Αὐστραλία, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐξάγουν περίπου τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς των. Μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἐξαγωγή σίτου ἀπὸ τὴν Ρωσίαν, τὰς Ἰνδίας καὶ τὰς χώρας τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης εἶναι ἀσήμαντος.

Τὰ μεγάλα κέντρα εἰσαγωγῆς σίτου. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα εἰσαγωγῆς σίτου εἶναι αἱ βιομηχανικαὶ χώραι τῆς Δ. Εὐρώπης αἱ πυκνοκατοικημέναι χώραι τῆς Ν. Εὐρώπης, ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Βραζιλία. Τὸ μεγαλύτερον κέντρον εἰσαγωγῆς σίτου εἶναι ἡ Μ. Βρετανία ἡ ὁποία εἰσάγει τὰ 20% τῆς παγκοσμίου ἐξαγωγῆς σίτου.

ΠΙΝΑΞ 8

1972. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς σίτου (ἐκατομμύρια τόννοι)

Ρωσία	85,95	Ἀργεντινὴ	7,90
Ἑν. Πολιτεῖαι	42,04	Πακιστάν	6,89
Κίνα	34,50	Δ. Γερμανία	6,61
Ἰνδία	26,41	Αὐστραλία	6,55
Γαλλία	18,12	Ρουμανία	6,04
Καναδᾶς	14,51	Πολωνία	5,15
Τουρκία	12,27	Ἰσπανία	4,56
Ἰταλία	9,42	Ἰράν	4,50
1972. Παγκ. παραγωγή	347,7	ἐκ. τόννοι	
1972. Ἑλλάς	1,92	ἐκ. τόννοι	

38. Ἡ ὄρυζα.

Εἰς τὰς θερμὰς καὶ ὑγρὰς περιοχὰς τῆς Ἀσίας, ὅπου ἐπικρατοῦν οἱ μουσσῶνες, εὐδοκιμεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύζης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς διατροφῆς 1000 ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων. Εἰς μερικὰ σημεῖα τῆς θερμῆς ζώνης πραγματοποιοῦνται πέντε συγκομιδαὶ ὀρύζης ἀνὰ διετίαν. Ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύζης ἀπαιτεῖ πολλὴν καὶ συνεχῆ ἐργασίαν. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς ὀρύζης εὐρίσκονται εἰς τὴν Ν. καὶ Α. Ἀσίαν (Νότιος Κίνα, Ἰνδία, Πακιστάν, Ἰαπωνία, Ἰνδονησία). Ἡ παραγομένη ποσότης ὀρύζης εἰς τὰς ἀνωτέρω χώρας ἀνέρχεται εἰς τὰ 85% τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς καὶ καταναλίσκεται ἐπιτοπίως. Τὸ ἐμπόριον τῆς ὀρύζης ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τὸν κόσμον τῶν κιτρίνων.

39. Τὰ ἄλλα δημητριακά.

Ἐκτὸς τοῦ σίτου καὶ τῆς ὀρύζης καλλιεργοῦνται καὶ διάφορα ἄλλα δημητριακά, τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ σίτου ἢ ὡς τροφή τῶν ζώων καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν οἴνοπνεύματος. Εἰς τὰς ψυχράς, ὑγρὰς καὶ μὲ πτωχὸν ἔδαφος χώρας καλλιεργοῦνται ἡ κριθή, ἡ σίκαλις καὶ ἡ θρώμη, εἰς δὲ τὰς θερμότερας χώρας καλλιεργοῦνται ὁ ἀραβόσιτος, ὁ κέχρος καὶ τὸ σόργγον. Εἰς τὰς εὐ-

ΠΙΝΑΞ 9

1972. Ἡ παραγωγή ὀρύζης, κριθῆς, ἀραβοσίτου καὶ γεωμήλων (ἐκατομύρια τόννοι)

Ὅρυζα		Κριθή	
Κίνα	101	Ρωσία	36,8
Ἰνδία	58	Κίνα	18,5
Ἰνδονησία	18	Καναδᾶς	11,3
Ἰαπωνία	15,3	Γαλλία	10,4
Μπαγκλαντὲς	14,4	Ἡν. Πολιτεῖαι	9,2
Ταϊλάνδη	11,7	Μ. Βρεττανία	9,2
Βιρμανία	7,6	Δ. Γερμανία	6
Βραζιλία	7,3	Δανία	5,6
Βόρειον Βιετνάμ	6,4	Ἰσπανία	4,4
Κορέα	5,5	Τουρκία	3,7
Φιλιππίναι	5	Ἰνδία	2,6
1972. Παγκ. παραγωγή 293 ἐκ. τόννοι		1972. Παγκ. παραγωγή 153 ἐκ. τόννοι	
Ἀραβόσιτος		Γεώμηλα	
Ἡν. Πολιτεῖαι	141	Ρωσία	78,3
Κίνα	23,5	Πολωνία	48,7
Βραζιλία	14,9	Δ. Γερμανία	15
Ρωσία	9,8	Ἡν. Πολιτεῖαι	13,4
Ρουμανία	9,8	Ἀνατ. Γερμανία	12
Ν. Ἀφρική	9,6	Γαλλία	7,9
Μεξικόν	9,4	Μ. Βρεττανία	6,5
Γαλλία	8,2	Ὁλλανδία	5,6
Γιουγκοσλαβία	7,9	Τσεχοσλοβακία	5
		Ἰνδία	4,8
1972. Παγκ. παραγωγή 302 ἐκ. τόννοι		1972. Παγκ. παραγωγή 281 ἐκ. τόννοι	

κράτους ζώνας καλλιεργούνται εύρυτάτα και τὰ γεώμηλα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιούνται ὡς τροφή τοῦ ἀνθρώπου ἢ ὡς τροφή τῶν ζῶων καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν ἀμύλου καὶ οἰνοπνεύματος. Ἡ παραγωγή ὀρύζης καὶ τῶν κυριωτέρων δημητριακῶν ἀναφέρεται εἰς τὸν πίνακα 9.

40. Οἶνος, ζάχαρις, καπνὸς καὶ φυτικά ἔλαια.

Μεταξὺ τῶν γεωργικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀντικείμενα μεγίστου διεθνοῦς ἐμπορίου περιλαμβάνονται ὁ οἶνος, ἡ ζάχαρις, ὁ καπνὸς καὶ τὰ φυτικά ἔλαια (πίναξ 10).

α) Ὁ οἶνος. Ἡ ἄμπελος εὐδοκιμεῖ εἰς τὰς χώρας μὲ κλίμα μεσογειακὸν καὶ καλλιεργεῖται σήμερον εἰς πολλὰς περιοχὰς τῶν δύο ἡμισφαιρίων. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς οἴνου εἶναι ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία. Τὰ δὲ μεγαλύτερα κέντρα εἰσαγωγῆς εἶναι ἡ Γαλλία (πρὸς ἀνάμειξιν μὲ τοὺς ἰδικούς της λεπτούς οἶνους), αἱ Χῶραι τῆς Δ. καὶ Β. Εὐρώπης καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι.

β) Ἡ ζάχαρις. Ἡ ζάχαρις εἶναι πολύτιμος τροφή τοῦ ἀνθρώπου καὶ λαμβάνεται ἐκ τοῦ ζαχαροκαλάμου, τὸ ὁποῖον εὐδοκιμεῖ εἰς τὰς προσχωσιγενεῖς πεδιάδας τῆς τροπικῆς ζώνης καὶ ἐκ τῶν ζαχαροτεύτων, τὰ ὁποῖα εὐδοκιμοῦν εἰς τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς εὐκράτου ζώνης. Οὕτω ὑπάρχουν δύο περιοχαὶ παραγωγῆς ζαχάρως, μία εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην καὶ μία εἰς τὴν εὐκράτον ζώνην. Τὴν μεγαλύτεραν παραγωγὴν ζαχάρως ἐκ ζαχαροκαλάμου ἔχουν ἡ τροπικὴ Ἀμερικὴ (Κούβα, Μεξικόν), καὶ ἡ Ἀπω Ἀνατολή (Φιλιππίναι, Ἰνδονησία, Χαβὰν). Τὴν δὲ μεγαλύτεραν παραγωγὴν ζαχάρως ἐκ ζαχαροτεύτων ἔχουν ἡ Ρωσία, αἱ Χῶραι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι. Τὰ μεγάλα κέντρα ἐξαγωγῆς ζαχάρως εὐρίσκονται εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην, διότι ἡ παραγωγή τῆς εὐκράτου ζώνης ἀπορροφᾶται εἰς τοὺς τόπους παραγωγῆς. Ἡ κατανάλωσις ζαχάρως βαίνει συνεχῶς αὐξανόμενη, ἔνεκα τῆς συνεχοῦς ὑψώσεως τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι καὶ ἡ Μ. Βρετανία εἶναι τὰ μεγαλύτερα κέντρα εἰσαγωγῆς καὶ καταναλώσεως ζαχάρως.

γ) Ὁ καπνός. Ὁ καπνὸς εὐδοκιμεῖ εἰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἄνοιξιν χωρὶς παγετοὺς καὶ θέρος θερμόν. Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἐκτείνεται εἰς πολλὰς χώρας τῆς τροπικῆς καὶ τῆς εὐκράτου ζώνης. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς καπνοῦ εἶναι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Κίνα καὶ αἱ Ἰνδία. Αἱ τρεῖς αὐταὶ Χῶραι παράγουν τὰ 41% τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς καπνοῦ. Μικρότερα κέντρα παραγωγῆς καπνοῦ εἶναι ἡ Ρωσία, ἡ Βραζιλία, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι εἶναι τὸ μεγαλύτερον κέντρον ἐξαγωγῆς καπνοῦ (40% περίπου τῆς παγκοσμίου ἐξαγωγῆς), ἡ δὲ Μ. Βρετ-

ΠΙΝΑΞ 10

1972. Ἡ παραγωγή οἴνου, ζαχάρους καὶ καπνοῦ

Οἶνος (ἐκατομ. ἐκατόλιτρα)		Ζάχαρις (ἐκατομμυρία τόννοι)		Καπνός (χιλιάδες τόννοι)	
Ἰταλία	59,2	Ρωσία	9,7	Ἡν. Πολιτεῖαι	793
Γαλλία	58,5	Κοινὴ Ἀγορὰ	8,3	Κίνα	790
Ρωσία	29,3	Βραζιλία	6,2	Ἰνδία	409
Ἰσπανία	26,5	Ἡν. Πολιτεῖαι	5,5	Ρωσία	300
Ἀργεντινὴ	20	Κούβα	4,7	Βραζιλία	240
Ἡν. Πολιτεῖαι	11,2	Ἰνδία	3,7	Τουρκία	173
Ἀλγερία	8,4	Αὐστραλία	2,9	Βουλγαρία	158
Πορτογαλία	7,3	Μεξικόν	2,6	Ἰαπωνία	142
Ρουμανία	6,7	Ν. Ἀφρική	2,1	Κορέα	94
		Φιλιππῖναι	2	Πακιστάν	87
		Πολωνία	1,8	Ἑλλάς	85
1972. Παγκ. παραγωγή 281 ἐκ. ἐκατόλιτρα		1972. Παγκ. παραγωγή 75,8 ἐκ. τόννοι		1972. Παγκ. παραγωγή 4.768 χιλ. τόννοι	

ΠΙΝΑΞ 11

1972. Τὰ μεγάλα κέντρα κτηνοτροφίας βοῶν καὶ προβάτων

Βόες (ἐκατομμύρια κεφαλαὶ)		Πρόβατα (ἐκατομμύρια κεφαλαὶ)	
Ἰνδία	177	Αὐστραλία	163
Ἡν. Πολιτεῖαι	118	Ρωσία	140
Ρωσία	102	Κίνα	71
Βραζιλία	98	Ν. Ζηλανδία	61
Κίνα	63	Ἰνδία	43
Ἀργεντινὴ	52	Ἀργεντινὴ	40
Αὐστραλία	27	Τουρκία	37
Μεξικόν	26	Ἰράν	36
Γαλλία	22	Ν. Ἀφρική	31
Πακιστάν	20	Βραζιλία	24
Δ. Γερμανία	14	Ἡν. Πολιτεῖαι	19
Καναδὰς	12	Ἰσπανία	18
Παγκοσμίως 1162 ἐκ. κεφαλαὶ		Παγκοσμίως 1053 ἐκ. κεφαλαὶ	

ΠΙΝΑΞ 12

1972. Τὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς κρέατος καὶ γάλακτος
(χιλιάδες τόννοι)

Χῶραι	Κρέας	Γάλα
Ἡν. Πολιτεῖαι	16.800	54.600
Ρωσία	12.300	83.200
Γαλλία	3.100	30.300
Κίνα	11.300	5.000
Δ. Γερμανία	3.600	21.300
Βραζιλία	2.900	8.200
Ἀργεντινὴ	2.800	5.400
Αὐστραλία	2.400	7.100
Μ. Βρεττανία	2.100	14.200
Πολωνία	2.000	15.800
Ἰταλία	1.800	9.700
Καναδᾶς	1.500	8.000
Α. Γερμανία	1.300	7.600
Ὁλλανδία	1.100	8.900
Ἰνδία	600	23.800
1972. Παγκ. Παραγωγή	88.700 χιλ. τόννοι	414.000 χιλ. τόννοι

ΠΙΝΑΞ 13

1972. Ἡ ἀλιευτικὴ παραγωγή
(χιλιάδες τόννοι)

Ἰαπωνία	10.250
Ρωσία	7.760
Κίνα	7.570
Περὺ	4.770
Νορβηγία	3.160
Ἡν. Πολιτεῖαι	2.650
Ἰσπανία	1.620
Δανία	1.440
Καναδᾶς	1.170
Φιλιππῖναι	1.150
Μ. Βρεττανία	1.080
1972. Παγκ. Παραγωγή	65.600 χιλιάδες τόννοι

τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μεγάλην παραγωγὴν ἀραβοσίτου ('Ην. Πολιτεῖαι, Ρωσία, Γερμανία, Γιουγκοσλαβία). Τὰ μεγαλύτερα κέντρα ἐξαγωγῆς κρέατος εἶναι ἡ Ἀργεντινὴ, ἡ Αὐστραλία, ἡ Ν. Ζηλανδία, ἡ Οὐρουγουάη καὶ ὁ Καναδᾶς (πίναξ 12). Τὴν μεγαλυτέραν εἰσαγωγὴν κρέατος ἔχει ἡ Μ. Βρετανία.

42. Ἀλιευτικὴ παραγωγή.

Διὰ τῆς ἀλιείας προμηθεύεται ὁ ἄνθρωπος πολύτιμον τροφὴν. Σήμερον χάρις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ τῶν νέων μεθόδων διατηρήσεως τῶν προϊόντων τῆς ἀλιείας, ἐπιτυγχάνεται ἡ μεταφορὰ τούτων εἰς πολὺ μεγάλας ἀποστάσεις. Ἀλιεῖα διενεργεῖται εἰς ὅλας τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμούς, ἰδιαιτέρως ὅμως εἰς τὴν Ρωσίαν, τὴν Σιθηρίαν, τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν καὶ τὸν Καναδᾶν. Πολὺ μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχει ἡ ἀλιεῖα, ἡ ὁποία διενεργεῖται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἀλιεῖα αὕτῃ διακρίνεται εἰς παράκτιον ἀλιεῖαν καὶ εἰς ἀλιεῖαν ἀνοικτῆς θαλάσσης. Ἡ παράκτιος ἀλιεῖα διενεργεῖται μὲ πλοίαρῖα πλησίον τῶν ἀκτῶν, ἀπασχολεῖ μέγαν ἀριθμὸν ἀλιέων καὶ δὲν εἶναι εἰδικευμένη δι' ὠρισμένον εἶδος ἰχθύων. Ἡ ἀλιεῖα ἀνοικτῆς θαλάσσης διενεργεῖται μὲ εἰδικὰ πλοῖα ἐκτὸς τῶν χωρικῶν ὑδάτων καὶ ἐκμεταλλεύεται τὰς συμπαγεῖς μετακινήσεις ὠρισμένων εἰδῶν ἰχθύων (βακαλάου, σαρδέλλας, θύννου, ἀρίγγης κ.ἄ.) ἢ ἀσχολεῖται μὲ τὸ κυνήγιον τῆς φαλαίνης καὶ τῆς φώκης. Ἡ ἀλιεῖα ἀνοικτῆς θαλάσσης ἔχει χαρακτῆρα βιομηχανίας. Μεγάλα πλήθη ἰχθύων ἀπαντῶνται εἰς τὰ σημεῖα συναντήσεως ἐνὸς ψυχροῦ καὶ ἐνὸς θερμοῦ θαλασσίου ρεύματος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἔξωθεν τῆς Νέας Γῆς καὶ τῆς Ὑεζὸ εὐρίσκονται αἱ πλουσιώτεραι ἀλιευτικαὶ περιοχαί. Τὴν μεγαλυτέραν ἀλιευτικὴν παραγωγὴν ἔχουν ἡ Ἰαπωνία, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Κίνα (πίναξ 13).

ΔΑΣΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

43. Ἡ παραγωγή ξυλείας.

Τὸ ξύλον εἶναι πολύτιμον στοιχεῖον τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπέκτησεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, διότι ἀπέβη πρώτη ὕλη πολλῶν χημικῶν βιομηχανιῶν (χάρτου, ξυλοπνεύματος, τεχνητῶν ὑφαντικῶν ἰνῶν, δεψικῶν ὕλῶν κ.ἄ.). Ἐπὶ τῆς Γῆς ὑπάρχουν δύο μεγάλοι δασικαὶ ζῶναι.

α) Τὰ δάση τῆς βορείας εὐκράτου ζώνης. Εἰς τὰς πυκνοκατωκημένας χώρας τῆς βορείας εὐκράτου ζώνης (Κ., Δ. καὶ Ν. Εὐρώπῃ καὶ Α. Ἡν. Πολιτεῖαι) μέγα μέρος τῶν δασῶν ἐξηφανίσθη διὰ τὴν

ανάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ διὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων. Ἀντιθέτως εἰς τὰς ἀραιοκατωκημένας χώρας τοῦ βορρᾶ (Σκανδιναβική, Ρωσία, Σιβηρία, Καναδᾶς) διετηρήθησαν ἀπέραντα δάση, εἰς τὰ ὅποια ἐπικρατοῦν κυρίως τὰ κωνοφόρα. Τὰ δάση ταῦτα ἔχουν ὁμοιογένειαν καὶ ἐκτείνονται εἰς τὴν Ρωσίαν, τὸν Καναδᾶν καὶ τὰς Ἡν. Πολιτείας. Τὰ δάση τῆς Σιβηρίας εἶναι σχεδὸν ἀνέπαφα, καταλαμβάνουν δὲ ἑκτασιν δεκαπλάσιαν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς ξυλείας εἶναι ἡ Ρωσία, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι καὶ ὁ Καναδᾶς (πίναξ 14). Τὰ δὲ μεγαλύτερα κέντρα ἐξαγωγῆς ξυλείας εἶναι ὁ Καναδᾶς, ἡ Φινλανδία καὶ ἡ Σουηδία. Μεγάλα κέντρα εἰσαγωγῆς εἶναι αἱ βιομηχανικαὶ χώραι τῆς Δ. Εὐρώπης. Εἰς τὰ δάση τῆς Σιβηρίας καὶ τοῦ Καναδᾶ θηρεύονται πολλὰ ζῶα, τὰ ὅποια δίδουν πολύτιμα γουναρικά.

β) Τὰ δάση τῆς τροπικῆς ζώνης. Τὰ δάση τῆς τροπικῆς ζώνης εἶναι πυκνά, ἀνομοιογενῆ, ἀναπαράγονται ταχύτατα καὶ περικλείουν ἀνεξάντλητα ἀποθέματα ξυλείας. Ἡ μεγάλη ἀνομοιογένεια καὶ πυκνότης τῶν δασῶν τούτων καθιστοῦν πολὺ δύσκολον καὶ πολυδάπανον τὴν ἐκμετάλλευσιν. Τὰ μεγαλύτερα τροπικὰ δάση εἶναι τὰ παρθένα δάση τοῦ Ἀμαζονίου, τοῦ Κογγό, τῆς Γουινέας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἰνδοκίνας καὶ τῆς Ἰνδονησίας. Ἐκ τῶν δασῶν τούτων λαμβάνεται πολύτιμος ξυλεῖα καὶ προϊόντα χρήσιμα εἰς τὴν φαρμακευτικὴν καὶ τὴν θαφικὴν (κινίνη, καμφορά). Ἐκτὸς τοῦ ξύλου ἄλλα δασικὰ προ-

ΠΙΝΑΞ 14

1972. Ἡ παραγωγή ξυλείας (ἐκατομμύρια κυβικά μέτρα)

Ρωσία	385
Ἡν. Πολιτεῖαι	356
Βραζιλία	164
Καναδᾶς	118
Ἰνδία	116
Σουηδία	58
Ἰαπωνία	46
Φινλανδία	43
Δ. Γερμανία	24
Πολωνία	19
Αὐστραλία	14
Γιουγκοσλαβία	14
Αὐστρία	12

1972. Παγκ. Παραγωγή
2.450 ἐκ. κυβικά μέτρα

ϊόντα είναι ή ρητίνη και τὰ παράγωγα αὐτῆς, ὁ φελλός, ή ταννίνη, ή γουτταπέρκα κ.ἄ.

44. -'Η παραγωγή καουτσούκ.

Ἡ καταπληκτικὴ ἐξάπλωσις τοῦ αὐτοκινήτου ἀνέδειξε τὸ καουτσούκ εἰς ὁπουδαιοτάτην πρώτην ὕλην. Τὸ καουτσούκ εἶναι κόμμι τὸ ὁποῖον παράγουν πολλὰ τροπικὰ δένδρα καὶ κυρίως ή ἐβέα (δάση Ἀμαζονίου, Κογγό, Γουϊνέας). Μέχρι τοῦ 1900 τὸ καουτσούκ προήρχετο ἀπὸ τὰ τροπικὰ δάση, ή παραγομένη ὅμως ποσότης ἦτο πολὺ μικρὰ (60 χιλιάδες τόννοι). Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1905 ἀνεπτύχθησαν μεγάλαι φυτεῖαι ἐβέας εἰς τὰς χώρας τῆς ΝΑ. Ἀσίας (Ἰνδίας, Κεϋλάνην, Μαλαισίαν, Ἰνδονησίαν). Αἱ χῶραι αὗται εἶναι σήμερον τὰ ἀποκλειστικά κέντρα παραγωγῆς φυσικοῦ καουτσούκ. Ἡ Σιγγαπούρη εἶναι ὁ κυριώτερος λιμὴν ἐξαγωγῆς τοῦ καουτσούκ, ή δὲ Νέα Ὑόρκη εἶναι ὁ μεγαλύτερος λιμὴν εἰσαγωγῆς. Ἐπειδὴ τὸ καουτσούκ εἶναι σήμερον βασικὸν στοιχεῖον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῶν λαῶν, διὰ τοῦτο αἱ μεγάλαι βιομηχανικαὶ δυνάμεις ἐπιδιώκουν τὴν παραγωγὴν συνθετικοῦ καουτσούκ ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἀποστάξεως τοῦ λιθάνθρακος (Γερμανία) καὶ τοῦ πετρελαίου (Ἡν. Πολιτεῖαι), εἶτε ἐκ φυτικῶν ἀλκοολῶν (Ρωσία). Σήμερον τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ χρησιμοποιουμένου καουτσούκ εἶναι συνθετικόν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἀπόψεως τιμῆς καὶ ἰδιοτήτων συναγωνίζεται τὸ φυσικὸν καουτσούκ (πίναξ 15). Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι καταναλίσκουν πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς παγκοσμίου καταναλώσεως καουτσούκ.

ΠΙΝΑΞ 15

1972. Ἡ παραγωγή καουτσούκ (χιλιάδες τόννοι)

Φυσικόν		Συνθετικόν	
Μαλαισία	1325	Ἡν. Πολιτεῖαι	2455
Ἰνδονησία	819	Ἰαπωνία	819
Ταϊλάνδη	337	Γαλλία	368
Κεϋλάνη	140	Μ. Βρεττανία	307
Ἰνδία	109	Δ. Γερμανία	300
Λιβερία	60	Ἰταλία	200
		Καναδᾶς	195
		Ὁλλανδία	186
1972. Παγκ. Παραγωγή 3.100 χιλ. τόννοι		1972. Παγκ. Παραγωγή 5.575 χιλ. τόννοι (Ἐκτὸς τῆς Ρωσίας)	

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΥΦΑΝΤΙΚΩΝ ΥΛΩΝ

45. 'Ο βάμβαξ.

'Ο βάμβαξ είναι ή άφθονωτέρα και περισσότερον χρησιμοποιουμένη ύφαντική ύλη. 'Ο βάμβαξ διὰ την ανάπτυξιν του άπαιτεϊ κλίμα θερμόν, ύγρασίαν πολλήν, αλλά κατά εποχάς, και έδαφος εύφορον και μαλακόν. Οί όροι ούτοι άπαντώνται μόνον εις τας τροπικάς χώρας με κλίμα μουσώνων. 'Ο βάμβαξ ευδοκιμεϊ και εις χώρας με ύποτροπικόν ή μεσογειακόν κλίμα, αλλά ύπό τόν όρον να άρδεύεται. Αί 'Ην. Πολιτεϊαι και ή Ρωσία είναι τα μεγαλύτερα κέντρα παραγωγής βάμβακος (τά $\frac{2}{5}$ της παγκοσμίου παραγωγής). "Αλλα μεγάλα κέντρα παραγωγής είναι ή Κίνα, ή 'Ινδία, τό Μεξικόν, ή Βραζιλία και ή Αίγυπτος (πίναξ 16). 'Ο αιγυπτιακός και ό ρωσικός βάμβαξ είναι άρίστης ποιότητος (ίνες μακραί, λεπταί, στιλπναί). 'Ο άμερικανικός βάμβαξ είναι μέσης ποιότητος, ό δε ινδικός βάμβαξ είναι κατωτέρας ποιότητος. Εις την Αίγυπτον και τό Ρωσικόν Τουρκεσταν έπιτυγχάνεται ή μεγαλυτέρα άπόδοσις. Τό μεγαλύτερον κέντρον εξαγωγής βάμβακος είναι αι 'Ην. Πολιτεϊαι. Μεγάλας ποσότητας εξαγουν επίσης ή Βραζιλία, ή 'Ινδία, τό Πακιστάν, ή Αίγυπτος, τό Σουδάν κ.ά. Τό μεγαλύτερον κέντρον εισαγωγής βάμβακος είναι ή Μ. Βρεττανία (τό $\frac{1}{5}$ της παγκοσμίου εισαγωγής). 'Επίσης μεγάλας ποσότητας εισάγουν ή Γαλλία, ή Δ. Γερμανία, ή 'Ιταλία και ή 'Ιαπωνία, αι όποiai έχουν μεγάλην ύφαντουργικήν βιομηχανίαν. Εις τας χώρας παραγωγής βάμβακος αναπτύσσονται σήμερον μεγάλαι ύφαντουργικαί βιομηχανiai διὰ την έπιτόπιον κατεργασίαν του παραγομένου βάμβακος. 'Η ανάπτυξις των νέων τούτων βιομηχανικων κέντρων έχει μέγαν άντίκτυπον εις την οικονομίαν πολλων βιομηχανικων χωρων (Μ. Βρεττανία, Γαλλία, 'Ιαπωνία, Βορειοανατολικά Πολιτεϊαι των 'Ην. Πολιτειων), αι όποiai έπί μακρόν ήσαν τα μεγάλα κέντρα ύφαντουργίας του βάμβακος.

46. Τό έριον.

Τό έριον είναι ή πολυτιμότερα ύφαντική ύλη, διότι τα μάλλινα ύφάσματα είναι έλαφρά, εύκαμπτα, στερεά και προστατεύουν άπό τό ψυχος. Είναι ή θεμελιώδης ύφαντική ύλη εις τας ευκράτους και τας ψυχράς ζώνας της Γης. Τό έριον προέρχεται άπό τα μεγάλα ποίμνια προβάτων, τα όποια ζουν εις τας στεππώδεις και ήμιστεππώδεις χώρας των δύο ήμισφαιρίων. Τα πρόβατα τα όποια εκτρέφονται εις τας χώρας αυτάς δίδουν όλίγον και μετρίας ποιότητος κρέας, τό δέρμα των όμως καλύπτεται με πυκνότατον τρίχωμα, άποτελούμενον άπό μακράς, λεπτάς, εύκάμπτους και στιλπνάς τρίχας (τά μερινά φέρουν

ΠΙΝΑΞ 16

**1972. 'Η παραγωγή
έκκοκισμένου θάμβακος**
(χιλιάδες τόννοι)

Ήν. Πολιτεΐαι	2.980
Ρωσία	2.420
Κίνα	1.410
Ινδΐαι	1.130
Πακιστάν	710
Βραζιλία	670
Τουρκία	540
Αϊγυπτos	514
Μεξικόν	390
Σουδάν	240

1972. Παγκ. Παραγωγή
13 εκ. τόννοι

ΠΙΝΑΞ 17

'Η παραγωγή έριου
(χιλιάδες τόννοι)

Αύστραλία	760
Ρωσία	419
Ν. Ζηλανδία	310
Άργεντινή	190
Ν. Άφρική	110
Ήν. Πολιτεΐαι	80
Ούρουγουάη	60
Μ. Βρεττανία	50
Τουρκία	50

1972. Παγκ. Παραγωγή
2.549 εκ. τόννοι

8000 τρίχας κατά τετραγ. έκατοστόμετρον). 'Η απόδοσις εις έριον κυμαίνεται από 0,5 kgr έως 5 kgr κατά κεφαλήν ζώου. Πρώτη χώρα παραγωγής έριου είναι η Αύστραλία (30% της παγκοσμίου παραγωγής), ή όποία παράγει τό καλύτερας ποιότητος έριον. "Άλλα μεγάλα κέντρα παραγωγής έριου είναι κατά σειράν ή Ρωσία, ή Ν. Ζηλανδία, ή Άργεντινή, ή Νοτιοαφρικανική "Ενωσις και αι 'Ην. Πολιτεΐαι (πίναξ 17). Κέντρα εξαγωγής έριου είναι όλαι αι χώραι μεγάλης παραγωγής έριου, εκτός εκείνων αι όποΐαι έχουν μεγάλην έγχώριον βιομηχανίαν έριου ('Ην. Πολιτεΐαι, Ρωσία). Κέντρα εισαγωγής έριου είναι αι χώραι της Δ. Εύρώπης και αι 'Ην. Πολιτεΐαι, διότι εις τας χώρας αύτας είναι συγκεντρωμένη ή μεγάλη έριουργία.

47. 'Η μετάξα.

'Η έκτροφή τοϋ μεταξοσκώληκος είναι δυνατή μόνον εις τας πυκνοκατοικημένας χώρας της ύποτροπικής ζώνης και της Μεσογείου θαλάσσης. 'Η 'Ιαπωνία παράγει τὰ $\frac{3}{4}$ της παγκοσμίου παραγωγής μετάξης. "Άλλα κέντρα παραγωγής είναι ή Κίνα, ή Ρωσία, ή Κορέα, αι χώραι της Κεντρικής και Δυτικής Άσίας, ή 'Ιταλία και αι χώραι της Βαλκανικής. Την μεγαλυτέραν εξαγωγήν μετάξης έχει ή 'Ιαπωνία (τὰ $\frac{3}{4}$ της παραγωγής της). Άκολουθοϋν ή Κίνα, αι χώραι της Δ. Άσίας και της Βαλκανικής. Την μεγαλυτέραν εισαγωγήν μετάξης έχουν αι 'Ην. Πολιτεΐαι (τὰ $\frac{2}{5}$ της παγκοσμίου παραγωγής). 'Επίσης μεγάλας ποσότητας μετάξης εισάγουν ή Γαλλία, ή 'Ιταλία και ή Γερ-

μανία, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀναπτύξει μεγάλην ὑφαντουργίαν τῆς μετάξης (πίναξ 18). Γενικῶς ἡ παραγωγή καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς μετάξης τελευταίως δὲν σημειώνουν ἐξέλιξιν, διότι συνεχῶς ἐπεκτείνεται ἡ διάδοσις τῶν τεχνητῶν καὶ συνθετικῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν.

48. Ἡ παραγωγή τεχνητῶν καὶ συνθετικῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν.

Ἡ παραγωγή τῶν φυσικῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν (βάμβαξ, ἔριον, μέταξα) εἶναι ἐντοπισμένη εἰς ὠρισμένας γεωγραφικὰς περιοχάς. Πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν φυσικῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν ἡ χημικὴ βιομηχανία ἐπέτυχε νὰ παρασκευάσῃ διαφόρους **τεχνητὰς** καὶ **συνθετικὰς** ὑφαντικὰς ὕλας. Ἀπὸ τὰς τεχνητὰς ὑφαντικὰς ὕλας κυριώτεραι εἶναι ἡ **τεχνητὴ μέταξα** ἢ **ραιγιὸν**, τὸ **τεχνητὸν ἔριον** ἢ **τσερβόλλεν**. Διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν δύο τούτων τεχνητῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν ὡς πρώτη ὕλη χρησιμοποιεῖται κυρίως ἡ κυτταρίνη. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Ρωσία παράγουν τὰ $\frac{2}{5}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τεχνητῆς μετάξης. Ἄλλα μεγάλα κέντρα παραγωγῆς εἶναι ἡ Μ. Βρεττανία, ἡ Δυτικὴ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Γερμανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία. Ἡ παραγωγή

ΠΙΝΑΞ 18

1972. Ἡ παραγωγή μετάξης, ραιγιὸν καὶ συνθετικῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν

Ὑφασμα ἀπὸ φυσικὴν μέταξαν (χιλιάδες μέτρα)		Ραιγιὸν (χιλιάδες τόννοι)		Συνθετικαὶ ὑφαντικαὶ ὕλαι (χιλιάδες τόννοι)	
Ἰαπωνία	189.700	Ἡν. Πολιτεῖαι	632	Ἡν. Πολιτεῖαι	2429
Ρωσία	42.660	Ἰαπωνία	512	Ἰαπωνία	1116
Ἰταλία	18.830	Ρωσία	508	Δ. Γερμανία	640
Ἑλβετία	17.250	Μ. Βρεττανία	253	Μ. Βρεττανία	374
Κορέα	13.040	Ἰταλία	173	Ἰταλία	325
Ἰράν	7.000	Α. Γερμανία	165	Ρωσία	238
Ἡν. Πολιτεῖαι	5.630	Δ. Γερμανία	160	Γαλλία	234
Ἰνδία	4.160	Γαλλία	134	Ὁλλανδία	68
		Πολωνία	89		
		Τσεχοσλοβακία	70		
		1972. Παγκ. Παραγωγή 3.775 χιλ. τόννοι		1972. Παγκ. Παραγωγή 6.535 χιλ. τόννοι	

τεχνητού έριου είναι ιδιαίτέρως ανεπτυγμένη εις την 'Ιαπωνίαν, την Γερμανίαν και την 'Ιταλίαν, αί όποίαι παράγουν τὰ $\frac{9}{10}$ τής παγκοσμίου παραγωγής. Τελευταίως μεγάλην εξέλιξιν παρουσιάζουν αί συνθετικά ύφαντικά ύλαι, αί όποίαι παρασκευάζονται χημικώς από ύδρογονάνθρακας εύρισκομένους εις τὰ άποστάγματα του πετρελαίου, από γαιαέρια ή και από λιθάνθρακα. Τά ύφάσματα από συνθετικάς ύφαντικάς ύλας διακρίνονται διά την εμφάνισιν και την άντοχήν των. Έκ τών ποικίλων συνθετικών ύφαντικών ύλων μεγαλύτεραν διάδοσιν έχουν τὸ **νάϋλον** και τὰ παρόμοια πρὸς αὐτὸ όρλόν, ντραλόν, κ.ά. Διαρκῶς δὲ εμφανίζονται και νέα είδη. Αί 'Ην. Πολιτεία και ή 'Ιαπωνία παράγουν πλέον του ήμίσεος τής παγκοσμίου παραγωγής συνθετικών ύφαντικών ύλων (πίναξ 18).

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

49. Σημασία τής ένεργείας.

Η ένεργεια είναι σπουδαιότατος παράγων τής συγχρόνου οικονομικής ζωής τών λαών, διότι κινεί την τεραστίαν βιομηχανία και τὰ διάφορα είδη τών μεταφορικών μέσων. Έκ τών διαφόρων μορφών ένεργείας οικονομικήν άξίαν έχουν ή θερμότης και ό ήλεκτρισμός. Η θερμότης παράγεται διά τής καύσεως διαφόρων καυσίμων ύλων (γαιάνθρακος, πετρελαίου, φωταερίου, κ.ά.). Ο δὲ ήλεκτρισμός παράγεται είτε διά μετατροπής τής θερμότητος (θερμοηλεκτρικά έργοστάσια) εις ήλεκτρικήν ένεργειαν, είτε διά μετατροπής τής μηχανικής ένεργείας, την όποίαν περικλείουν αί ύδατοπτώσεις (ύδροηλεκτρικά έργοστάσια). Η νέα μορφή ένεργείας, ή πυρηνική ένεργεια, ήρχισε νά χρησιμοποιήται εις ειρηνικάς έφαρμογάς.

50. Ο λιθάνθραξ.

Από όλα τὰ είδη γαιάνθρακος, ό λιθάνθραξ έχει την μεγαλύτεραν άξίαν διά την σύγχρονον οικονομικήν ζωήν, διότι είναι ή περισσότερον διαδεδομένη καύσιμος ύλη και επί πλέον, διότι τὰ προϊόντα, τὰ όποία λαμβάνονται κατά την άπόσταξιν αὐτου, είναι πολύτιμοι πρῶται ύλαι διαφόρων κλάδων τής μεγάλης χημικής βιομηχανίας. Αί τρεῖς κυριώτεραι χρήσεις του λιθάνθρακος δεικνύονται εις τὸν πίνακα 19.

α) Παραγωγή. Εις την παραγωγήν λιθάνθρακος την πρώτην θέσιν κατέχουν αί 'Ην. Πολιτεία, αί όποίαι παράγουν περίπου τὸ $\frac{1}{4}$ τής παγκοσμίου παραγωγής (πίναξ 20). Τά λιθανθρακοφόρα στρώματα έχουν έκτασιν 800 χιλ. km² και περικλείουν τεράστια άποθέματα

ΠΙΝΑΞ 19

Αί κυριώτεροι χρήσεις του λιθάνθρακος

Λιθάνθραξ	καύσις	→ ενέργεια	{ θερμική φωτεινή κινητήριος
	άποσταξις	φωταέριον + άμμωνία (λιπάσματα)	
		πίσσα → έλαια	{ βενζόλιον ναφθαλίνη φαινόλη → έκρηκτικάί ύλαι χρωστικάί άντιπυρίνη άρώματα
		κόκ	
	ύδρογόνωσις	→ συνθετικά προϊόντα	{ πετρελαιοειδή καουτσούκ

ΠΙΝΑΞ 20

1972. 'Η παραγωγή λιθάνθρακος, λιγνίτου καὶ τύρφης
(έκατομύρια τόννοι)

Λιθάνθραξ		Λιγνίτης καὶ τύρφη	
Ήν. Πολιτεΐα	535	Α. Γερμανία	248
Ρωσία	451	Ρωσία	152
Κίνα	400	Δ. Γερμανία	110
Πολωνία	151	Τσεχοσλοβακία	86
Μ. Βρετανία	120	Πολωνία	38
Δ. Γερμανία	103	Γιουγκοσλαβία	30
Ίνδία	75	Βουλγαρία	27
Ν. Αφρική	58	Αύστραλία	24
Γαλλία	29	Ούγγαρία	22
Ίαπωνία	28	Ρουμανία	17
Τσεχοσλοβακία	28	Έλλάς	11
1972. Παγκ. Παραγωγή		1972. Παγκ. Παραγωγή	
2.145 εκ. τόννοι		806 εκ. τόννοι	

ΠΙΝΑΞ 21

**1972. Τα αποθέματα λιθάνθρακος
εις τὸν κόσμον**
(δισεκατομμύρια τόννοι)

Ρωσία	4.122
Ἑν. Πολιτεῖαι	1.100
Κίνα	1.011
Ἰνδία	106
Ν. Ἀφρική	72,4
Δ. Γερμανία	70
Καναδᾶς	61
Πολωνία	45,7
Αὐστραλία	16
Μ. Βρεττανία	15,5
Βραζιλία	10,7
Παγκ. ἀποθέματα	6.641 δισεκ. τόννοι

λιθάνθρακος (ἄνω τῶν 1000 δισεκατομμυρίων τόννων). Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι εἶναι ἀσυναγώνιστοι εἰς τὴν παραγωγὴν λιθάνθρακος, χάρις εἰς τὸ μικρὸν βάθος τῶν φρεάτων, τὰς τελειοτάτας ἐγκαταστάσεις ἐξορύξεως καὶ τὸ μέγα δίκτυον τῶν πλωτῶν ὁδῶν. Ἡ Ρωσία ἔχει μεγάλα λιθανθρακοφόρα στρώματα (Ντονέτς, Σιθρία) καὶ ἔρχεται δευτέρα εἰς τὴν παραγωγὴν λιθάνθρακος (πίναξ 20). Ἡ Μ. Βρεττανία κατέχει τὰ πλουσιώτερα ἀποθέματα λιθάνθρακος εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ λιθάνθρακος εὐνοεῖται ἀπὸ ὠρισμένης φυσικᾶς συνθήκας (στρώματα παχέα, εἰς μικρὸν βάθος καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης, καλὴ ποιότης καὶ εἰς διαφόρους ποικιλίας). Ἀλλὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς λιθάνθρακος εἰς τὴν Εὐρώπην εἶναι ἡ Γερμανία (Ρούρ, Σάαρ, Σιλεσία), ἡ Πολωνία, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Ὁλλανδία, ἡ Τσεχοσλοβακία καὶ ἡ Ἰσπανία. Εἰς τὴν Ἀσίαν εἶναι ἡ Κίνα, ἡ ὁποία κατέχει ἀπέραντα λιθανθρακοφόρα στρώματα (ἐκτάσεως 700 χιλ. km²) καὶ ἡ Ἰαπωνία, ἡ ὁποία παράγει λιθάνθρακα κατωτέρας ποιότητος. Μεγάλας ποσότητος λιθάνθρακος παράγουν ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσίς, ἡ Αὐστραλία καὶ ὁ Καναδᾶς.

6) Τὸ ἐμπόριον. Μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι ἀπέβησαν τὸ μεγαλύτερον κέντρον ἐξαγωγῆς λιθάνθρακος (τὸ ½ τῆς παγκοσμίου ἐξαγωγῆς). Κυριώτεροι λιμένες ἐξαγωγῆς εἶναι τὸ Χάμπτον-Ρόουδς, τὸ Τσάρλεστον, ἡ Βαλτιμόρη καὶ ἡ Νέα Ὑόρκη. Ἀλλὰ μεγάλα κέντρα ἐξαγωγῆς λιθάνθρακος εἶναι ἡ Μ. Βρεττανία (Κάρδιφ, Νιούκασλ), ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον καὶ ἡ Ν. Ἀφρική. Τὴν μεγαλυτέραν εἰσαγωγὴν λιθάνθρακος ἔχουν ὁ Καναδᾶς, ἡ Γαλ-

λία, ή Ἰταλία καί ή Γερμανία. Αἱ χώραι αὐταί εἰσάγουν τὰ $\frac{3}{5}$ τῆς παγκοσμίου εἰσαγωγῆς ἢ διότι ἔχουν ἀνεπαρκῆ παραγωγὴν λιθάνθρακος, ἢ διότι δὲν παράγουν ὠρισμένας ποικιλίας λιθάνθρακος.

γ) Ὁ ἀνθρακίτης καὶ ὁ λιγνίτης. Ἀνθρακίτης παράγεται εἰς μερικὰς μόνον χώρας καὶ εἰς πολὺ μικροτέρας ποσότητος ἐν σχέσει μὲ τὸν λιθάνθρακα. Λιγνίτης παράγεται σήμερον εἰς πολλὰς χώρας καὶ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ λιθάνθρακος. Τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν λιγνίτου ἔχουν ἡ Γερμανία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Ρωσία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Γιουγκοσλαβία καὶ ἡ Αὐστραλία.

51. Τὸ πετρέλαιον.

Πρὸ τοῦ 1900 τὸ πετρέλαιον ἐχρησιμοποιεῖτο μόνον πρὸς φωτισμὸν καὶ ἡ ἔτησία παραγωγή του ἦτο πολὺ μικρά (11 ἐκ. τόννοι). Τὸ πετρέλαιον ἀπέβη σπουδαιότατον στοιχεῖον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν βαρέων ἐλαίων τοῦ πετρελαίου ὡς καυσίμου ὕλης διὰ τὴν κίνησιν τῶν μεγάλων πλοίων. Ὑπὸ ἴσον βάρος τὰ θαρέα ἔλαια τοῦ πετρελαίου δίδουν 70% περισσοτέραν ποσότητα θερμότητος ἀπὸ τὸν λιθάνθρακα. Τὸ ἐξαγόμενον ἀκάθαρτον πετρέλαιον ὑποβάλλεται εἰς εἰδικὴν κατεργασίαν (ἀπόσταξιν). Ἀπὸ τὴν ἀπόσταξιν τοῦ πετρελαίου λαμβάνονται τριακόσια περίπου ὑποπροϊόντα, τὰ ὁποῖα ἡ σύγχρονος χημικὴ βιομηχανία χρησιμοποιεῖ ὡς πρῶτας ὕλας (διὰ συνθετικὰς ὑφαντικὰς ὕλας, πλαστικὰς ὕλας κ.ἄ.). Ἡ παραγωγή πετρελαίου θαίνει συνεχῶς αὐξανόμενη, διότι ἡ ζήτησις ἀποβαίνει καθημερινῶς μεγαλυτέρα. Αἱ γεωτρήσεις διὰ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ πετρελαίου φθάνουν μέχρι 5.000 μέτρων. Τὰ πετρελαιοφόρα στρώματα ταχέως ἐξαντλοῦνται, οὕτω δὲ αἱ ζῶναι τῆς μεγάλης παραγωγῆς μετατοπίζονται (συνήθως ἐντὸς 40-50 ἐτῶν). Τὴν τοιαύτην ὁμως μετατόπισιν δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσουν τὰ ἐργοστάσια καθαρισμοῦ τοῦ πετρελαίου καὶ αἱ βιομηχαναὶ κατεργασίας τῶν πολυαριθμῶν παραγῶν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ ἐξαγόμενον ἀκάθαρτον πετρέλαιον μεταφέρεται εἰς ὠρισμένα κέντρα καθαρισμοῦ διὰ σιδηροδρόμων, κυρίως ὁμως διὰ συστήματος σωλῆνων μήκους χιλιάδων χιλιόμετρων. Διὰ τῆς θαλάσσης τὸ πετρέλαιον μεταφέρεται μὲ εἰδικὰ πετρελαιοφόρα πλοία, τὰ ὁποῖα ἔχουν μεγάλας δεξαμενάς. Ἐκ τῶν ποικίλων προϊόντων τῆς ἀποστάξεως τοῦ πετρελαίου ἡ μὲν βενζίνη χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς βενζινοκινητήρας, τὸ δὲ μαζοῦτ χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς κινητήρας Ντίζελ.

α) Ἡ παραγωγή. Σήμερον ἡ παγκόσμιος παραγωγή πετρελαίου κατανέμεται εἰς τρεῖς γεωγραφικὰς περιοχάς.

1) Ἡ περιοχὴ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν καὶ τοῦ νοτίου

τμήματος τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Ἡ περιοχή αὐτὴ παράγει περίπου τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς καὶ περιλαμβάνει τὰς Ἑν. Πολιτείας, τὸ Μεξικόν, τὴν Βενεζουέλαν καὶ τὴν Τρινιδάδ.

2) Ἡ περιοχή τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἡ περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, δίδει περίπου τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἡ περιοχή αὐτὴ περιλαμβάνει τὴν Περσίαν, τὸ Κοβαΐτ, τὸ Ἰράκ καὶ τὴν Σαουδικήν Ἀραβίαν.

3) Ἡ περιοχή τῆς Ρωσίας δίδει περίπου τὸ $\frac{1}{6}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς καὶ περιλαμβάνει τὰς πετρελαιοφόρους ζώνας τοῦ Καυκάσου καὶ τῶν Οὐραλίων. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι παράγουν περίπου τὸ $\frac{1}{5}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς πετρελαίου (πίναξ 22). Ἀκολουθοῦν ἡ Ρωσία καὶ αἱ χῶραι τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, Περσία, Ἰράκ, Σαουδικὴ Ἀραβία, αἱ ὁποῖαι ἀνεδείχθησαν εἰς μεγάλα κέντρα παραγωγῆς πετρελαίου μετὰ τὸν 6' παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ περιοχή τῆς Μέσης Ἀνατολῆς περικλείει τὸ ἥμισυ τῶν γνωστῶν ἀποθεμάτων πετρελαίου. Ἄλλα σημαντικὰ κέντρα παραγωγῆς εἶναι ἡ Λιβύη, ὁ Καναδὰς καὶ ἡ Ἰνδονησία.

6) Τὸ ἐμπόριον. “Οἱ αἱ χῶραι παραγωγῆς ἔχουν μεγάλας ἐγκαταστάσεις ἀποστάξεως τοῦ ἀκαθάρτου πετρελαίου καὶ ἐξάγουν μόνον τὰ προϊόντα ἀποστάξεως τοῦ πετρελαίου. Μερικαὶ ὅμως χῶραι παραγωγῆς (Βενεζουέλα, Κοβαΐτ, Σαουδικὴ Ἀραβία, Ἰράκ) ἐξάγουν σημαντικὰς ποσότητας ἀκαθάρτου πετρελαίου, εἴτε διότι δὲν διαθέτουν ἐπαρκεῖς ἐγκαταστάσεις ἀποστάξεως τοῦ παραγομένου πετρελαίου, εἴτε διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν εὐκολώτερον ἀγοραστὰς. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα εἰσαγωγῆς πετρελαίου καὶ προϊόντων ἀποστάξεως αὐτοῦ εἶναι ἡ Μ. Βρετανία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Σουηδία καὶ ἡ Αὐστραλία.

γ) Ἡ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου. Σήμερον ὁλόκληρος ἡ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ πετρελαίου εἶναι εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι εἶναι κάτοχοι τῶν πετρελαιοφόρων στρωμάτων, τῶν ἐγκαταστάσεων ἀποστάξεως τοῦ πετρελαίου καὶ τοῦ συστήματος μεταφορᾶς (σιδηρόδρομοι, ἀγωγοί, πλοῖα). Οἱ τεράστιοι οὗτοι οἰκονομικοὶ ὀργανισμοὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πετρελαίου διαθέτουν εἰδικὰ ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνικὰ ἐπιτελεῖα, τὰ ὁποῖα ἀναζητοῦν ἀνὰ τὸν κόσμον νέα πετρελαιοφόρα στρώματα. Σήμερον ἡ παραγωγή, ἡ κατεργασία, ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ διανομὴ τοῦ πετρελαίου ἀνήκουν εἰς τρεῖς γιγαντιαίους οἰκονομικοὺς ὀργανισμούς. Οὗτοι εἶναι ἡ ἀμερικανικὴ ἐταιρία STANDARD OIL, ἡ ἀγγλικὴ SHELL PETROLEUM CORP. καὶ ἡ ἐπίσης ἀγγλικὴ ANGLO-IRANIAN. Οἱ τρεῖς οὗτοι ὀργανισμοὶ διακλαδίζονται εἰς πληθὺς μικροτέρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκμεταλλεύονται τὰς διαφόρους πετρελαιοφόρους περιοχὰς (ἐκτὸς τῆς Ρωσίας).

1972. Ἡ παραγωγή καὶ τὰ ἀποθέματα πετρελαίου

Παραγωγή (ἐκατομμύρια τόννοι)		Ἀποθέματα (δισεκατομμύρια τόννοι)	
Ἡν. Πολιτεῖαι	467	Σαουδικὴ Ἀραβία	18,7
Ρωσία	400	Κοβάρτ	10,2
Σαουδ. Ἀραβία	286	Ἰράν	8,5
Ἰράν	248	Ρωσία	5,7
Βενεζουέλα	168	Ἡν. Πολιτεῖαι	4,9
Κοβάρτ	151	Ἰράκ	4,4
Λιθύη	106	Λιθύη	3,2
Νιγηρία	91	Βενεζουέλα	1,9
Καναδὰς	73	Νιγηρία	1,7
Ἰράκ	71	Ἰνδονησία	1,5
Ἰνδονησία	54	Ἀλγερία	1,2
Ἀλγερία	50	Καναδὰς	1,0
Μεξικόν	22		
Ρουμανία	14		
1972. Παγκ. Παραγωγή 2.527 ἐκατ. τόννοι		1972. Παγκ. Ἀποθέματα 76,7 δισεκ. τόννοι	

δ) Τὸ συνθετικὸν πετρέλαιον. Πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ φυσικοῦ πετρελαίου ἐπεδιώχθη ἡ παρασκευὴ συνθετικοῦ πετρελαίου ἐκ τοῦ λιθάνθρακος. Ἀλλὰ τὸ συνθετικὸν πετρέλαιον εἶναι ἀκριβώτερον ἀπὸ τὸ φυσικόν. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς εἶναι ἡ Γερμανία, ἡ Μ. Βρεττανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰαπωνία.

52. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια.

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, δηλ. τῆς ἐνεργείας τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, συνεχῶς ἐπεκτείνεται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ παραγωγή ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας θαίνει συνεχῶς αὐξανομένη. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια ἔχει δύο χαρακτηριστικά:

α) Δὲν εἶναι δυνατὴ πρακτικῶς ἡ ἀποθήκευσις τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια πρέπει νὰ παράγεται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ζητήσεως.

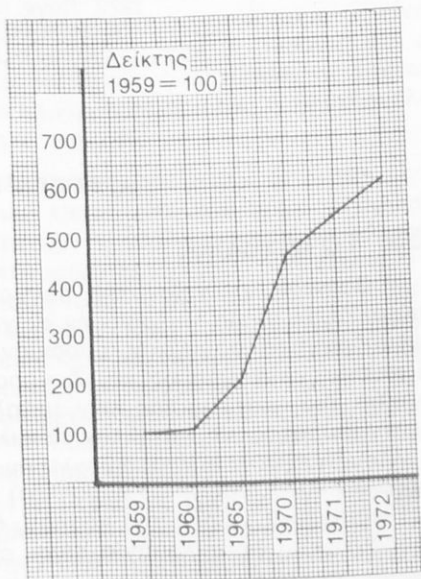
β) Ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια δὲν δύναται νὰ μεταφερθῇ εἰς ἀπόστασιν μεγαλυτέραν ἐνὸς ὁρίου (περίπου 1000 km). Οὕτω ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια παραμένει πάντοτε συνδεδεμένη μὲ μίαν σχετικῶς περιορισμένην περιοχὴν, ἐντὸς τῆς ὁποίας παράγεται, ἐνῷ «ὁ λιθάνθραξ καὶ τὸ πετρέλαιον εἶναι νομάδες, ποντοπόροι, κοσμοπολῖται».

α) Τρόποι παραγωγής. Σήμερα η ηλεκτρική ενέργεια παράγεται κατά τρεις τρόπους. Είς τα **θερμοηλεκτρικά έργοστάσια** ή θερμική ενέργεια, ή οποία εκλύεται κατά την καύσιν λιθάνθρακος, λιγνίτου ή πετρελαίου, μετατρέπεται εις ηλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Είς τα **υδροηλεκτρικά έργοστάσια** ή μηχανική ἐνέργεια τῆς ὑδατοπτώσεως μετατρέπεται εις ηλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Μία ὑδατόπτωσης εἶναι ἐκμεταλλεύσιμος, ὅταν ἔχη κανονικὴν παροχὴν καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἢ εἶναι δυνατὴ ἡ ρύθμισις τῆς παροχῆς. Ὑδατοπτώσεις μὲ κανονικὴν παροχὴν ἀπαντῶνται εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι φέρουν παγετῶνας ἢ δέχονται ἀφθόνους βροχάς. Ὅταν ἡ ροὴ τοῦ ὕδατος δὲν ἔχη κανονικὴν παροχὴν (μεσογειακὸν καὶ τροπικὸν κλίμα), τότε κατασκευάζονται φράγματα. Μὲ τὰ φράγματα δημιουργεῖται συγκέντρωσις τοῦ ὕδατος εἰς τεχνητὰς λίμνας καὶ οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἡ ρύθμισις τῆς παροχῆς τῆς ὑδατοπτώσεως.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισαν νὰ λειτουργοῦν ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα παράγουν **ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ πυρηνικὰ καύσιμα** (οὐράνιον, πλουτώνιον). Τοιαῦτα ἐργαστᾶσια λειτουργοῦν ἤδη εἰς πολλὰς χώρας (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Ἑλβετία κ.ἄ.), ἄλλα δὲ εὐρίσκονται ὑπὸ κατασκευῇ. Ἡ κατ' αὐτὸν ὁμῶς τὸν τρόπον παραγομένη ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια εἶναι ἀκόμη πολὺ μικρά.

β) Ἡ παραγωγή. Ἡ παραγομένη θερμοηλεκτρικὴ ἐνέργεια ἀποτελεῖ τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς ὅλης παραγομένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν θερμοηλεκτρικῆς ἐνεργείας ἔχουν κατὰ σειράν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ρωσία, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Δ. Γερμανία, ἡ Μ. Βρετανία καὶ ὁ Καναδᾶς. Ἡ παραγομένη ὑδροηλεκτρικὴ ἐνέργεια εἶναι ἴση μὲ τὸ ἥμισυ τῆς παραγομένης θερμοηλεκτρικῆς ἐνεργείας. Τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν ὑδροηλεκτρικῆς ἐνεργείας ἔχουν κατὰ σειράν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ὁ Καναδᾶς, ἡ Ἰαπωνία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γαλλία.

Σχ. 2. Ἡ ἐξέλιξις τῆς παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας (1959-1972).

ΠΙΝΑΞ 23

**1972. Ἡ παραγωγή
ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας**
(δισεκατομμύρια κιλοβατώρια)

Ἡν. Πολιτεῖαι	1853
Ρωσία	857
Ἰαπωνία	429
Δ. Γερμανία	275
Μ. Βρετανία	264
Καναδάς	238
Γαλλία	163
Ἰσραήλ	135
Ἰταλία	107
Πολωνία	76
Α. Γερμανία	73
Σουηδία	72
Ἰσπανία	69
Νορβηγία	68
Αύστραλία	61
Ν. Ἀφρική	59
1972. Παγκ. Παραγωγή	
5.647 δισεκ. κιλοβατώρια	

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

53. Τὰ μέταλλα.

Βασικὸν στοιχεῖον τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς ζωῆς εἶναι τὰ μέταλλα, τὰ ὅποια διακρίνομεν εἰς **χρήσιμα μέταλλα** (σίδηρος, χαλκός, ψευδάργυρος, ἀργίλλιον, οὐράνιον κ.λπ.) καὶ εἰς **πολύτιμα μέταλλα** (χρυσός, λευκόχρυσος καὶ ἄργυρος). Τὰ χρήσιμα μέταλλα λαμβάνονται διὰ κατεργασίας τῶν μεταλλευμάτων. Ἡ περιεκτικότης τοῦ μεταλλεύματος εἰς μέταλλον ποικίλει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ μετάλλου. (25-70% διὰ τὰ μεταλλεύματα σιδήρου, 1-2% διὰ τὰ μεταλλεύματα κασσιτέρου). Ἡ παραγωγή μεταλλευμάτων εἶναι ἐντοπισμένη εἰς ὠρισμένας χώρας τοῦ κόσμου, διαφόρους δι' ἕκαστον μέταλλον. Ἀντιθέτως ἡ μεταλλουργία εἶναι συγκεντρωμένη εἰς ὀλίγας μόνον χώρας, αἱ ὅποια εἶναι πλούσιαι εἰς λιθάνθρακα καὶ ἡλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Διότι ἡ μεταλλουργία χρησιμοποιεῖ τὸ κόκ ὡς ἀναγωγικόν

μέσον καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα διὰ τὴν ἠλεκτρόλυσιν. Αἱ διεθνεῖς στατιστικαὶ ἀναφέρονται πάντοτε εἰς τὴν ποσότητα τοῦ καθαροῦ μετάλλου, τὸ ὁποῖον περιέχεται ἐντὸς τοῦ μεταλλεύματος.

54. Ἡ παραγωγὴ μεταλλευμάτων σιδήρου.

Ὁ σίδηρος ἀποτελεῖ θεμελιῶδες στοιχεῖον τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς ζωῆς. Μεταλλεύματα σιδήρου ἀπαντῶνται εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Ἀναλόγως τῆς περιεκτικότητος εἰς σίδηρον διακρίνομεν τὰ σιδηρομεταλλεύματα εἰς πλούσια (35-75%) καὶ εἰς πτωχὰ (20-35%). Τὰ πλουσιώτερα ἐκμεταλλεύσιμα μεταλλεύματα σιδήρου (περιεκτικότης 70%) ἀπαντῶνται εἰς τὴν Σουηδικὴν Λαπωνίαν, παρὰ τὴν Ἀνωτέραν Λίμνην τῶν Ἡν. Πολιτειῶν καὶ εἰς τὸ Κριθόϊ-Ρόγκ τῆς Οὐκρανίας. Τὰ σιδηρομεταλλεύματα εἶναι οἰκονομικῶς ἐκμεταλλεύσιμα, ὅταν ἀπαντῶνται εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ πλεονέκτιον λιθανθρακοφόρων περιοχῶν, ἢ ὅταν ἀπαντῶνται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

α) Ἡ παραγωγὴ σιδηρομεταλλεύματος. Τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν σιδηρομεταλλεύματος ἔχουν κατὰ σειρὰν ἡ Ρωσία, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Αὐστράλια, ἡ Βραζιλία, ἡ Κίνα καὶ ὁ Καναδᾶς (πίναξ 24). Ἄλλα παλαιὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς σιδηρομεταλλεύματος εἶναι ἡ Μ. Βρετανία, ἡ Γερμανία, τὸ Λουξεμβούργον, ἡ Ἰσπανία καὶ αἱ Ἰνδία. Μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον ἀναπτύσσονται ταχέως εἰς μεγάλα κέντρα παραγωγῆς σιδηρομεταλλεύματος ἡ Βενεζουέλα, ἡ Βραζιλία, ἡ Χιλή, τὸ Περού καὶ ἡ Ν. Ἀφρική.

β) Τὸ ἐμπόριον σιδηρομεταλλεύματος. Αἱ χώραι αἱ ὁποῖαι εἶναι πλούσιαι εἰς σιδηρομετάλλευμα καὶ λιθάνθρακα δὲν ἔχουν ἐξαγωγὴν σιδηρομεταλλεύματος, διότι διαθέτουν μεγάλην ἐθνικὴν μεταλλουργίαν σιδήρου. Εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν τῶν χωρῶν ἀνήκουν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ρωσία, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Κίνα. Κέντρα ἐξαγωγῆς σιδηρομεταλλεύματος εἶναι αἱ χώραι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλούσιαι εἰς σιδηρομετάλλευμα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἐπαρκῆ λιθάνθρακα. Τοιαῦται χώραι εἶναι ἡ Σουηδία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰσπανία, τὸ Ἀλγέριον, ἡ Τύνις, ἡ Βενεζουέλα, ἡ Χιλή, ἡ Βραζιλία. Ἀντιθέτως κέντρα εἰσαγωγῆς σιδηρομεταλλεύματος εἶναι αἱ χώραι αἱ ὁποῖαι εἶναι πλούσιαι εἰς λιθάνθρακα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἐπαρκῆ σιδηρομετάλλευμα. Τοιαῦται χώραι εἶναι ἡ Μ. Βρετανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Γερμανία, ἡ Πολωνία, ἡ Ἰαπωνία. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι εἰσάγουν μεγάλας ποσότητας σιδηρομεταλλεύματος (τὸ ¼ τῆς παγκοσμίου εἰσαγωγῆς) ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Ν. Ἀμερικῆς, διότι ἡ ἐγχώριος παραγωγὴ δὲν ἱκανοποιεῖ τὴν τεραστίαν δυναμικότητα τῆς μεταλλουργικῆς βιομηχανίας.

ΠΙΝΑΞ 24

1972. 'Η παραγωγή σιδηρομεταλλεύματος

Περιεχόμενος σίδηρος ἐντὸς τῶν ἐξορυχθέντων μεταλλευμάτων
(ἐκατομμύρια τόννοι)

Ρωσία	113
Ἡν. Πολιτεῖαι	46
Αὐστραλία	39
Βραζιλία	29
Κίνα	25
Καναδᾶς	24
Ἰνδία	22
Λιθερία	22
Σουηδία	21
Γαλλία	16
Βενεζουέλα	11

1972. Παγκ. Παραγωγή

433,8 ἐκ. τόννοι

55. 'Η παραγωγή μεταλλευμάτων ἄλλων χρησίμων μετάλλων.

Ἐκτὸς τοῦ σιδήρου καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα εἶναι σήμερον ἀπαραίτητα εἰς πλείστους κλάδους τῆς βιομηχανίας. Τοιαῦτα μέταλλα εἶναι ὁ χαλκός, ὁ ψευδάργυρος, ὁ μόλυβδος, ὁ κασσίτερος, τὸ χρώμιον, τὸ μαγγάνιον, ὁ ὑδράργυρος, τὸ ἀργίλλιον καὶ μερικά ἄλλα ὅπως π.χ. τὸ βολφράμιον, τὸ θανάδιον, τὸ κάδμιον, τὸ μολυβδαίνιον, τὸ οὐράνιον, τὸ θόριον κ.ἄ. Ὁ πίναξ 25 δεικνύει τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς μεταλλευμάτων τῶν κυριωτέρων χρησίμων μετάλλων (οἱ ἀριθμοὶ δεικνύουν τὸ καθαρὸν μέταλλον, τὸ περιεχόμενον εἰς τὰ ἐξορυχθέντα μεταλλεύματα).

56. 'Η παραγωγή τῶν πολυτίμων μετάλλων καὶ οὐρανίου.

Τὰ τρία πολύτιμα μέταλλα, χρυσός, ἄργυρος καὶ λευκόχρυσος, χρησιμοποιοῦνται εἰς πολλὰς ἐφαρμογὰς. Ἰδιαιτέρως ὁ χρυσός ἐξοκολουθεῖ νὰ συσχετίζεται μὲ τὴν νομισματικὴν βάσιν. Τὰ μεγαλύτερα κέντρα παραγωγῆς χρυσοῦ εἶναι ἡ Νότιος Ἀφρική, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ὁ Καναδᾶς, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Αὐστραλία. Τὰ κυριώτερα κέντρα παραγωγῆς ἀργύρου εἶναι τὸ Μεξικόν, αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ὁ Καναδᾶς, τὸ Περού καὶ ἡ Αὐστραλία. Τὴν δὲ μεγαλυτέραν παραγωγὴν λευκοχρύσου ἔχουν ὁ Καναδᾶς, ἡ Νότιος Ἀφρική, ἡ Ρωσία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι.

Ἡ Ν. Ἀφρική παράγει τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς χρυσοῦ. Τὸ Μεξικὸν παράγει τὸ ἓν τέταρτον τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς ἀργύρου. Ὁ δὲ Καναδᾶς παράγει τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς λευκοχρύσου (πίναξ 26).

Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας τὸ οὐράνιον ἀπέβη ἓν περιζήτητον μέταλλον, διότι αἱ ἐφαρμογαὶ τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας διαρκῶς ἐπεκτείνονται. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Γαλλία ἔχουν τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν οὐρανίου (πίναξ 26).

ΠΙΝΑΞ 25

1972. Ἡ παραγωγή μερικῶν χρησίμων μετάλλων

Χαλκός (χιλιάδες τόννοι)		Ψευδάργυρος (χιλιάδες τόννοι)	
Ἑν. Πολιτεῖαι	1510	Καναδᾶς	1279
Ρωσία	1050	Ρωσία	650
Χιλή	723	Αὐστραλία	497
Ζάμπια	718	Ἑν. Πολιτεῖαι	434
Καναδᾶς	709	Περὺ	310
Ζαῖρ	413	Ἰαπωνία	281
Περὺ	217	Μεξικὸν	272
Φιλιππῖναι	214	Πολωνία	236
Αὐστραλία	172	Δ. Γερμανία	121
Ν. Ἀφρική	155	Ἰταλία	115
Ἰαπωνία	112	Ζαῖρ	109
1972. Παγκ. Παραγωγή 6.780 χιλ. τόννοι		1972. Παγκ. Παραγωγή 5.550 χιλ. τόννοι	
Βωξίτης (χιλιάδες τόννοι)		Μόλυβδος (χιλιάδες τόννοι)	
Αὐστραλία	13.700	Ἑν. Πολιτεῖαι	561
Ἰαμαϊκή	12.990	Ρωσία	460
Σουρινάμ	6.780	Αὐστραλία	420
Ρωσία	4.700	Καναδᾶς	377
Βρετ. Γουϊάνα	3.710	Μεξικὸν	161
Γαλλία	3.260	Περὺ	154
Ἑλλάς	2.435	Γιουγκοσλαβία	120
Οὐγγαρία	2.360	Κίνα	108
Ἑν. Πολιτεῖαι	2.235	Μαρόκον	95
1972. Παγκ. Παραγωγή 65.800 χιλ. τόννοι		1972. Παγκ. Παραγωγή 3.410 χιλ. τόννοι	

ΠΙΝΑΞ 26

1972. 'Η παραγωγή χρυσού και αργύρου
 (εις τόννους)

Χρυσός		"Αργυρος	
N. 'Αφρική	908,30	Καναδάς	1.508
Καναδάς	63,21	Περου	1.250
'Ην. Πολιτεΐαι	49,86	Μεξικόν	1.165
'Ιαπωνία	26,32	'Ην. Πολιτεΐαι	1.158
Αύστραλία	23,48	Αύστραλία	700
Γκάνα	22,52	'Ιαπωνία	312
Φιλιππίναι	18,87	A. Γερμανία	156
N. Ροδεσία	15,60	Σουηδία	132
Δ. Γερμανία	6,21	Γαλλία	131
Κολομβία	5,85	Βολιβία	123
Μεξικόν	4,54	Γιουγκοσλαβία	111
'Ινδία	3,29		
1972. Παγκ. Παραγωγή 1195 τόννοι ('Εκτός της Ρωσίας και της Κίνας)		1972. Παγκ. Παραγωγή 9.060 τόννοι	

Ούράνιον (εις τόννους)

'Ην. Πολιτεΐαι	10.514	Νιγηρία	215
Καναδάς	3.768	Γκαμπόν	210
N. 'Αφρική	3.077	Πορτογαλία	81
Γαλλία	1.213	'Ισπανία	60

1972. Παγκόσμιος Παραγωγή
19.185 τόννοι
('Εκτός της Ρωσίας και της Κίνας)

ΠΙΝΑΞ 27

1972. Γενικός δείκτης βιομηχανικής παραγωγής διὰ μερικών χώρας
 1963 = 100

'Ιράν	356	Γαλλία	173
'Ιαπωνία	290	A. Γερμανία	171
Βουλγαρία	257	Καναδάς	170
'Ισραήλ	255	Δ. Γερμανία	163
'Ισπανία	250	'Ιταλία	156
'Ελλάς	245	Σουηδία	153
'Ολλανδία	203	'Ινδία	153
Ρωσία	201	'Ην. Πολιτεΐαι	151

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

57. Ἡ σύγχρονος βιομηχανία.

Ἡ σημερινή μορφή τῆς βιομηχανίας ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος. Κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας δεκαετηρίδας ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ἐξελίσσεται ἀλματωδῶς (πίναξ 27). Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἀπαιτοῦνται οἱ ἑξῆς ὅροι :

- 1) Ἀφθονία πρώτων ὑλῶν, ἐνεργείας καὶ κεφαλαίων.
- 2) Διαμόρφωσις μεγάλων οἰκονομικῶν μονάδων, ἤτοι μεγάλων ἐπικρατειῶν διὰ τὴν ἀσφαλῆ προμήθειαν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τὴν κατανάλωσιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.
- 3) Μεγάλη εὐκολία συγκοινωνιῶν καὶ ἐπέκτασις τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.
- 4) Μεγάλη πυκνότης πληθυσμοῦ καὶ ὑπαρξίς πολυαρίθμου ἐργατικῆς τάξεως.
- 5) Συνεχὴς πρόοδος τῆς τεχνικῆς διὰ τὴν ἀφθονωτέραν καὶ εὐθηνωτέραν παραγωγὴν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ὅλως νέων εἰδῶν (π.χ. συνθετικαὶ ὑφαντικαὶ ὑλαί, πλαστικά καὶ ὑλαί, συνθετικὸν καουτσούκ, τρανσίστορ, δέκται τηλεοράσεως) καὶ
- 6) Πολλαπλασιασμός καὶ ἐξομοίωσις τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ, ὥστε νὰ ἀπορροφῶνται ἄφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα αἰτία τῆς μεγάλης παραγωγικότητος τῆς βιομηχανίας εἶναι **«ἡ μαζικὴ παραγωγή»** δηλ. ἡ παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων καὶ αὐτόματος ἑλέγχος κατὰ τὴν παραγωγὴν, ὁ ὁποῖος ἐλαττώνει εἰς μέγαλον βαθμὸν τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς.

58. Κλάδοι τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἡ διάκρισις τῆς βιομηχανίας εἰς κλάδους δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Συνήθως διακρίνουν δύο βασικοὺς κλάδους: τὴν **βαρεῖαν βιομηχανίαν** καὶ τὴν **ἐλαφρὰν βιομηχανίαν**.

α) Ἡ βαρεῖα βιομηχανία κατεργάζεται μεγάλας ποσότητας βαρέων ὑλικῶν (μεταλλεύματα, μέταλλα, ὀρυκτὰ καύσιμα κ.ἄ). Χαρακτηριστικὸν τῆς βαρείας βιομηχανίας εἶναι ὁ μέγας ὄγκος τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἡ ἰδιάζουσα μορφή, τὴν ὁποίαν προσδίδουν αὐταὶ εἰς τὸ γεωγραφικὸν τοπίον. Οὕτω μία ἐγκατάστασις παραγωγῆς σιδήρου καὶ χάλυβος δίδει τὴν ἐντύπωσιν τοῦ γιγαντιαίου καὶ τοῦ παραδόξου. Ὁ σημαντικώτερος κλάδος τῆς βαρείας βιομηχανίας εἶναι ἡ βιομηχανία σιδήρου, ἡ ὁποία εἶναι ἐγκατεστημένη πάντοτε πλησίον τοῦ λιθάνθρα-

κος. Ἡ βαρεῖα βιομηχανία καλεῖται καὶ **βιομηχανία παραγωγικοῦ ἐξοπλισμοῦ**. Αὕτη παράγει ἐπὶ πλέον ἐνέργειαν, μεταφορικὰ μέσα, μηχανὰς παντὸς εἶδους καὶ ὑλικά διὰ ποικίλας μηχανικὰς καὶ τεχνικὰς κατασκευάς. Ἡ σημασία τῆς βαρεῖας βιομηχανίας (ἢ βιομηχανίας παραγωγικοῦ ἐξοπλισμοῦ) εἶναι μεγίστη, διότι ἔχει τεραστίαν οἰκονομικὴν καὶ στρατηγικὴν σημασίαν. «Μία χώρα, ἡ ὁποία δὲν ἔχει βιομηχανίαν παραγωγικοῦ ἐξοπλισμοῦ, δὲν δύναται νὰ ἀναπτύξῃ τὰς παραγωγικὰς ἱκανότητας αὐτῆς, εἰ μὴ μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν βιομηχανιῶν ἄλλων χωρῶν. Ἡ χώρα αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐλπίζῃ εἰς βιομηχανικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν της» (P. GEORGE).

β) Ἡ ἐλαφρὰ βιομηχανία παράγει μεγάλην ποικιλίαν προϊόντων εὐρυτάτης καταναλώσεως. Μορφαὶ τῆς ἐλαφρᾶς βιομηχανίας εἶναι αἱ ὑφαντουργικαὶ βιομηχανίαι, αἱ βιομηχανίαι κατεργασίας δερμάτων, αἱ βιομηχανίαι ἱματισμοῦ, αἱ βιομηχανίαι τροφίμων, ποτῶν, καπνοῦ, αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι κ.ἄ.

59. Τὰ μεγάλα κέντρα βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Αἱ χώραι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μεγάλην βιομηχανικὴν παραγωγὴν, διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας:

α) εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν βαρεῖαν καὶ ἐλαφρὰν βιομηχανίαν καὶ

β) εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μόνον ἐλαφρὰν βιομηχανίαν. Εἶναι φανερόν ὅτι αἱ χώραι τῆς πρώτης κατηγορίας ρυθμίζουν τὴν παγκόσμιον οἰκονομικὴν ζωὴν, διότι αὐταὶ παρέχουν εἰς ὅλας τὰς ἄλλας χώρας τοῦ κόσμου τὰ μέσα τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος αὐτῶν. Διὰ τοῦτο αἱ χώραι τῆς πρώτης κατηγορίας θεωροῦνται ὡς τὰ μεγάλα κέντρα βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

60. Ἡ παραγωγή μετάλλων.

Ἡ παραγωγή μετάλλων (μεταλλουργία) εἶναι βασικὸν στοιχεῖον τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς ζωῆς. Πρωταρχικὴν ὅμως σημασίαν ἔχει ἡ παραγωγή χυτοσιδήρου καὶ χάλυβος, ἡ ὁποία εἶναι συγκεντρωμένη εἰς δύο κυρίως γαιάνθρακοφόρους περιοχάς, τὰς ΒΑ. Ἡν. Πολιτείας καὶ τὴν ΒΔ. Εὐρώπην, ἥτοι τὴν Μ. Βρεττανίαν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὸ Βέλγιον. Εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιοχὰς παράγεται τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς χυτοσιδήρου καὶ χάλυβος. Ἀλλὰ σημαντικὰ κέντρα παραγωγῆς εἶναι ἡ Ρωσία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Κίνα καὶ ἡ Ἰαπωνία (πίναξ 28). Ἡ παραγωγή χυτοσιδήρου καὶ χάλυβος θαίνει συνεχῶς ἀύξανόμενη. Εἰς τὰς περιοχὰς τῆς μεγάλης μεταλλουργίας εἶναι ἐγκατεστημένοι αἱ μηχανολογικαὶ βιομηχανίαι. Αὐταὶ παράγουν ὑλικὸν **μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ**. Τὸ ὑλικὸν τοῦτο χρησιμεύει διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

έργοστασίων πάσης φύσεως, διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων τεχνικῶν ἔργων (ὁδοποιΐα, λιμενικὰ ἔργα, ἀποστραγγιστικὰ ἔργα, ἐκμετάλλευσις ὀρυχείων κ.ἄ). "Ὅλα τὰ μεγάλα κέντρα μεταλλουργίας εἶναι συγχρόνως καὶ κέντρα **μεγάλης βιομηχανίας μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ**.

ΠΙΝΑΞ 28

1972. Ἡ παραγωγή χυτοσίδηρου καὶ χάλυβος

(ἐκατομμύρια τόννοι)

Χυτοσίδηρος		Χάλυψ	
Ρωσία	92,33	Ρωσία	125,59
Ἡν. Πολιτεία	82,86	Ἡν. Πολιτεία	120,87
Ἰαπωνία	75,80	Ἰαπωνία	96,90
Δ. Γερμανία	32,22	Δ. Γερμανία	43,70
Κίνα	28,00	Μ. Βρετανία	25,32
Γαλλία	19,38	Γαλλία	24,05
Μ. Βρετανία	15,32	Κίνα	23,00
Βέλγιον	11,78	Ἰταλία	19,81
Ἰταλία	9,62	Βέλγιον	14,48
Καναδᾶς	8,72	Πολωνία	13,48
Τσεχοσλοβακία	8,48	Τσεχοσλοβακία	12,73
Πολωνία	7,60	Καναδᾶς	11,86
Ἰνδία	7,38	Ἰσπανία	9,53
Ἰσπανία	6,09	Ἰνδία	6,76
Αὐστραλία	6,07	Αὐστραλία	6,58
Ρουμανία	4,89	Α. Γερμανία	5,67
Ν. Ἀφρική	4,89	Λουξεμβούργον	5,46
Λουξεμβούργον	4,67	Σουηδία	5,25
Παγκ. Παραγωγή		Παγκ. Παραγωγή	
1972: 461,4 ἐκ. τόννοι		1972: 623,3 ἐκ. τόννοι	
1956: 196 ἐκ. τόννοι		1956: 278 ἐκ. τόννοι	

61. Αἱ ναυπηγήσεις.

Τὰ μεγάλα ναυπηγεῖα εὐρίσκονται πλησίον μεγάλων θαλασσίων λιμένων. Περισσότερον εὐνοϊκοὶ εἶναι οἱ λιμένες οἱ εὐρισκόμενοι πλησίον περιοχῶν μὲ μεγάλην μεταλλουργίαν (Βοστώνη, Βαλτιμόρη, Λίβερπουλ, Γλασκώβη, Σαϊν-Ναζέρ, Τουλών, Βρέμη, Λένινγκραντ, Βλαδιβοστόκ, Τόκιο, Ὁζάκα κ.ἄ.). Ὑπὸ μακροῦ χρόνου ἡ Μ. Βρετανία κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰς ναυπηγήσεις ἐμπορικῶν πλοίων. Μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου (1941-1945) αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἀνέπτυξαν μίαν καταπληκτικὴν ἰκανότητα ναυπηγήσεων

ΠΙΝΑΞ 29

1972. Αί ναυπηγήσεις ἐμπορικῶν πλοίων
(Χωρητικότης καθελκυσθέντων πλοίων εἰς χιλιάδας τόννους) *

Ὀλική χωρητικότης		Δεξαμενόπλοια (τάνκερ)	
Ἰαπωνία	12.866	Ἰαπωνία	5.568
Σουηδία	1.814	Σουηδία	973
Δ. Γερμανία	1.606	Δανία	690
Μ. Βρεττανία	1.233	Ἰσπανία	602
Ἰσπανία	1.142	Γαλλία	596
Γαλλία	1.129	Νορβηγία	507
Νορβηγία	975	Ὁλλανδία	479
Ἰταλία	948	Ἰταλία	419
Δανία	905	Μ. Βρεττανία	348
Ὁλλανδία	761	Πολωνία	328
Ἡν. Πολιτεῖαι	611	Δ. Γερμανία	272
Πολωνία	575	Ἡν. Πολιτεῖαι	186
Γιουγκοσλαβία	453	Βέλγιον	84
Βέλγιον	240	Γιουγκοσλαβία	31
Φινλανδία	207	Φινλανδία	18
1972. Παγκ. ναυπηγήσεις: 26.714 χιλ. κόροι (Ἐκτὸς τῆς Ρωσίας)		1972. Παγκ. ναυπηγήσεις 10.989 χιλ. κόροι (Ἐκτὸς τῆς Ρωσίας)	

(* 1 κόρος = 100 κυβικοὶ πόδες = 2,83 κυβικά μέτρα)

(33,6 ἐκ. κόροι). Μεταπολεμικῶς αἱ ναυπηγήσεις εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας ἠλαττώθησαν κατὰ πολὺ. Σήμερον τὰ μεγαλύτερα κέντρα ναυπηγήσεως ἐμπορικῶν πλοίων εἶναι (πίναξ 29) ἡ Ἰαπωνία, ἡ Μ. Βρεττανία, ἡ Δ. Γερμανία, ἡ Σουηδία, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Γαλλία. Αἱ ναυπηγήσεις εἰς τὴν Ρωσίαν ὑπολογίζεται ὅτι εἶναι περίπου ἴσαι μὲ τὰς ἀγγλικάς.

62. Ἡ παραγωγή σιδηροδρομικοῦ ὕλικου.

Αἱ βιομηχαναὶ παραγωγῆς σιδηροδρομικοῦ ὕλικου εὐρίσκονται εἰς τὰς περιοχὰς μεταλλουργίας. Τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν ἀτμομηχανῶν καὶ ὀχημάτων ἔχουν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ρωσία, ἡ Μ. Βρεττανία, ἡ Ἰαπωνία.

63. Ἡ παραγωγή αὐτοκινήτων.

Ἡ βιομηχανία κατασκευῆς αὐτοκινήτων (ὅπως καὶ ἡ βιομηχανία κατασκευῆς ἀεροπλάνων) χρησιμοποιεῖ μεγάλην ποικιλίαν πρώτων ^{Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς}

ύλων καὶ ἡμικατεργασμένων προϊόντων. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖ ἐργατικὸν προσωπικὸν ποικίλων εἰδικότητων. Πλήρης βιομηχανία αὐτοκινήτων ὑπάρχει μόνον εἰς ὀλίγας χώρας (Ἑν. Πολιτεῖαι, Μ. Βρεττανία, Γερμανία, Γαλλία, Ἰταλία, Ρωσία κ.ἄ.). Εἰς μερικὰς ἄλλας χώρας (Σουηδία, Βέλγιον, Ἰνδία, Αὐστραλία, Βραζιλία κ.ἄ.) λειτουργοῦν ἐργοστάσια συναρμολογήσεως αὐτοκινήτων ἀπὸ ὑλικά τὰ ὅποια εἰσάγονται ἔτοιμα. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι παράγουν τὰ 30% τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς αὐτοκινήτων. Ἡ ΒΔ. Εὐρώπη παράγει τὰ 30% τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς καὶ ἡ Ἰαπωνία παράγει τὰ 18% τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἡ παραγωγή αὐτοκινήτων εἰς τὰς Ἑν. Πολιτεῖας τροφοδοτεῖ κυρίως τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, διότι ἡ ἐξαγωγή αὐτοκινήτων εἶναι ἐλαχίστη (τὰ 6% τῆς ἀμερικανικῆς παραγωγῆς). Τὸ Νη-τρόιτ εἶναι ἡ πόλις τῶν αὐτοκινήτων. Σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ ἀμερικανικὴ παραγωγή αὐτοκινήτων ἐλέγχεται ἀπὸ τρία τεράστια τρᾶστ (GENERAL MOTORS, FORD καὶ CHRYSLER). Εἰς τὴν Εὐρώπην μεγάλην παραγωγὴν αὐτοκινήτων ἔχουν ἡ Μ. Βρεττανία, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρωσία (πίναξ 30).

64. Ἡ παραγωγή γεωργικῶν μηχανῶν.

Ἡ βιομηχανία παραγωγῆς γεωργικῶν μηχανῶν εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζουν εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὴν μηχανικὴν καλλιέργειαν. Εἰς τὴν παραγωγὴν γεωργικῶν μηχανῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ρωσία. Ἀκολουθοῦν ἡ Δ. Γερμανία, αἱ χώραι τῆς Α. Εὐρώπης, ἡ Μ. Βρεττανία καὶ ἡ Γαλλία. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι καὶ αἱ χώραι τῆς Δ. Εὐρώπης εἶναι τὰ μεγάλα κέντρα ἐξα-

ΠΙΝΑΞ 30

1972. Ἡ παραγωγή αὐτοκινήτων (χιλιάδες ὀχήματα)

Ἑν. Πολιτεῖαι	11.271
Ἰαπωνία	6.299
Δ. Γερμανία	3.816
Γαλλία	3.338
Μ. Βρεττανία	2.329
Ἰταλία	1.840
Καναδάς	1.474
Ρωσία	1.380
1972. Παγκ. Παραγωγή	
35.480.000 ὀχήματα	

γωγής γεωργικῶν μηχανῶν. Τὸ 1972 ὑπῆρχον εἰς λειτουργίαν 16 ἑκατομμύρια γεωργικαὶ μηχαναί, ἐκ τῶν ὁποίων 4,4 ἑκατομμύρια ὑπῆρχον εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας καὶ 2,1 ἑκατομμύρια εἰς τὴν Ῥωσίαν.

65. Τὰ κέντρα τῆς μεγάλης ὑφαντουργικῆς παραγωγῆς.

Ἡ ὑφαντουργικὴ βιομηχανία εἶναι μία ἀπὸ τὰς παλαιότερας, ἀλλὰ καὶ σπουδαιότερας μορφάς τῆς βιομηχανίας. Σήμερον ὁ βάμβαξ κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν καὶ ἀκολουθοῦν τὸ ἔριον, αἱ τεχνηταὶ καὶ αἱ συνθετικαὶ ὑφαντικαὶ ὕλαι. Ἡ μεγάλη βιομηχανία τοῦ βάμβακος ἦτο ἄλλοτε συγκεντρωμένη εἰς τὰς μεγάλας βιομηχανικὰς περιοχὰς τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ εἰς τὰς Βορειοανατολικὰς Πολιτείας τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας δεκαετίας ἀνεπτύχθησαν ραγδαίως νέαι μεγάλαι βιομηχαναὶ βάμβακος εἰς τοὺς τόπους παραγωγῆς τοῦ βάμβακος. Τοιαῦται νέαι βιομηχαναὶ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὰς Νοτιοανατολικὰς Πολιτείας τῶν Ἑν. Πολιτειῶν, τὸ Μεξικόν, τὰς Ἰνδίας, τὸ Πακιστάν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κ. Ἀσίαν, τὴν Ἰαπωνίαν. Σήμερον ἡ παγκόσμιος βιομηχανία βάμβακος διαθέτει ἑκατομμύρια ἀτράκτων συνεχοῦς λειτουργίας. Ἐκ τούτων τὰ περισσότερα ὑπάρχουν εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας καὶ ἀκολουθοῦν ἡ Ῥωσία, αἱ Ἰνδαί, ἡ Ἰαπωνία, τὸ Πακιστάν, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Δ. Γερμανία. Ἡ μεγάλη βιομηχανία ἔριου παραμένει ἐντοπισμένη εἰς τὰ κέντρα ὑφαντουργίας τοῦ Β.

ΠΙΝΑΞ 31

1972. Ἡ παραγωγή νημάτων (χιλιάδες τόννοι)

Χῶραι	Νήματα ἐκ βάμβακος	Νήματα ἐξ ἔριου
Ἑν. Πολιτεῖαι	1517	116
Ῥωσία	1504	377
Ἰνδαί	972	—
Ἰαπωνία	527	196
Πακιστάν	336	—
Γαλλία	275	155
Δ. Γερμανία	222	87
Πολωνία	212	87
Ἰταλία	201	180
Μ. Βρεττανία	154	232
Τσεχοσλοβακία	121	48
Βέλγιον	67	89

ήμισφαιρίου, ήτοι εἰς τὴν Μ. Βρεττανίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν, τὰς Βορειοανατολικὰς Πολιτείας τῶν Ἑν. Πολιτειῶν καὶ τὴν Ρωσίαν (Μόσχα, Λένινγκραντ).

Ἡ βιομηχανία τῆς φυσικῆς μετάξης εἶναι σήμερον καθαρῶς ἀμερικανικὴ βιομηχανία. Τὸ Πάτερσον, πλησίον τῆς Ν. Ὑόρκης, εἶναι ἡ πόλις τῆς βιομηχανίας φυσικῆς μετάξης. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι κατεργάζονται τὰ 4/5 τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς φυσικῆς μετάξης καὶ διὰ τὰ καλύψουν τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως εἰσάγουν καὶ ἔτοιμα μεταξωτὰ ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Κίναν, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἰταλίαν. Αἱ χῶραι αὐταὶ ἔχουν παλαιὰν βιομηχανίαν φυσικῆς μετάξης.

Σήμερον πολλὰ ὑφάσματα κατασκευάζονται ἀπὸ τὴν ἀνάμειξιν συνθετικῶν καὶ φυσικῶν ὑφαντικῶν ὕλῶν (βάμβαξ, ἔριον).

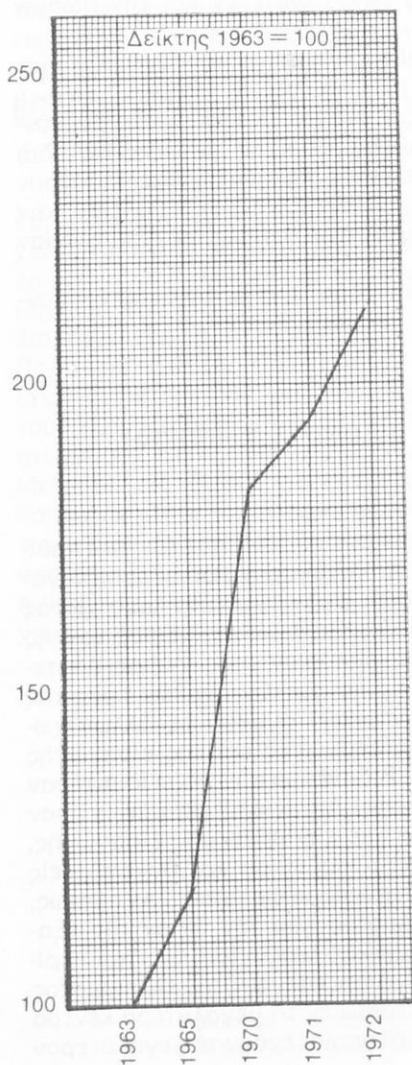
ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

66. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.

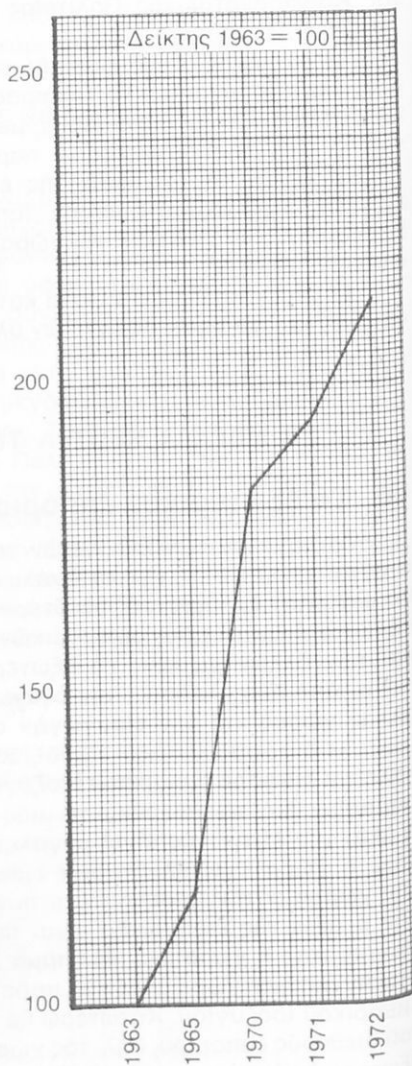
Τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν ὁποίων καθίστανται προσιτὰ εἰς τὴν κατανάλωσιν τὰ παραγόμενα οἰκονομικὰ ἀγαθὰ, καλεῖται **ἐμπόριον**. Εἰδικώτερον **ἐξωτερικὸν ἐμπόριον** μιᾶς χώρας καλεῖται ἡ ἀνταλλαγὴ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν μεταξὺ τῆς χώρας ταύτης καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον μιᾶς χώρας ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κλάδους, τὴν **ἐξαγωγὴν** οἰκονομικῶν ἀγαθῶν πρὸς τὰς ἄλλας χώρας καὶ τὴν **εἰσαγωγὴν** οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἐξ ἄλλων χωρῶν. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀξίας τῆς ἐξαγωγῆς καὶ τῆς εἰσαγωγῆς καλεῖται **διαφορὰ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου**. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας. Διότι, ἐὰν εἰς μίαν χώραν ἡ ἀξία τῆς ἐξαγωγῆς εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῆς εἰσαγωγῆς, τότε ἡ χώρα ἔχει **πλεόνασμα** ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου καὶ συνεπῶς εἰς τὴν χώραν αὐτὴν παρατηρεῖται συγκέντρωσις κεφαλαίων. Ἀντιθέτως, ἐὰν ἡ ἀξία τῆς εἰσαγωγῆς εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῆς ἐξαγωγῆς, τότε ἡ χώρα ἔχει **ἐλλείμμα** ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ χώρα ἀναζητεῖ πόρους διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Κατωτέρω θὰ ἐξετάσωμεν τὰ μεγαλύτερα κέντρα τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, δηλ. τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὸ μεγαλύτερον ἐξωτερικὸν ἐμπόριον (πίναξ 32).

67. Αἱ Ἑνωμένα Πολιτεῖαι.

Μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιον πόλεμον αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι ἀπέβησαν ἡ μεγαλυτέρα ἐμπορικὴ Δύναμις τοῦ κόσμου. Εἰσάγουν εἶδη διατροφῆς

Σχ. 3. 'Η εξέλιξις των παγκοσμίων εισαγωγών (κατά βάρος) 1963-1972.

Σχ. 4. 'Η εξέλιξις των παγκοσμίων εξαγωγών (κατά βάρος) (1963-1972).

τροπικής προελεύσεως (ζάχαριν, τσίον, καφέ, θανάνας κ.ά.). ΄Εξάγουν δὲ βιομηχανικά προϊόντα, εἶδη διατροφῆς καὶ πρώτας ὕλας τῆς βιομηχανίας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐξαγωγῆς κατευθύνεται πρὸς τὴν Εὐρώπην. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι, παρὰ τὴν τεραστίαν παραγωγὴν των εἰς ὅλους τοὺς κλάδους, ἐξάγουν μόνον ἐλάχιστον μέρος τῆς ὅλης παραγωγῆς των. Ἐν τούτοις ἡ ἀξία τῆς ἐξαγωγῆς εἶναι ἡ μεγίστη εἰς τὸν κόσμον. Ὁ λιμὴν τῆς Νέας Ὑόρκης ἀπέβη ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ κόσμου. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἔνεκα τῆς μεγάλης καταναλωτικῆς ἰκανότητος τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ. Κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου βαίνει συνεχῶς αὐξανόμενον καὶ σήμερον ἀπέβη τὸ μεγαλύτερον εἰς τὸν κόσμον (πίναξ 32).

68. Ἡ Μεγάλη Βρεττανία.

Μέχρι τοῦ 1939 ἡ Μ. Βρεττανία ἦτο ἡ μεγαλύτερα ἐμπορικὴ Δύναμις τοῦ κόσμου. Σήμερον ἔρχεται μετὰ τὰς Ἑν. Πολιτείας καὶ τὴν Δ. Γερμανίαν. Ἡ Μ. Βρεττανία εἰσάγει τεραστίας ποσότητας ποικίλων πρώτων ὑλῶν διὰ τὴν βιομηχανίαν της καὶ μεγίστας ποσότητας τροφίμων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ μεγάλου ἀστικοῦ πληθυσμοῦ της. ΄Εξάγει δὲ γαιάνθρακα καὶ βιομηχανικά προϊόντα, ἢ ἐπανεξάγει πρώτας ὕλας τῆς βιομηχανίας (ἔριον κ.ά.). Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου διεξάγεται μὲ τὰς κτήσεις καὶ τὰς ἄλλοτε ἀποικίας της. Τὸ μέγα ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου καλύπτεται ἀπὸ τὰ κέρδη τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ δανεισμοῦ, τῶν ἀσφαλίσεων, τῆς ναυτιλίας κ.ά. Τὸ Λονδῖνον εἶναι ὁ δεύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ κόσμου.

69. Ἡ Δυτικὴ Γερμανία.

Ἡ Δ. Γερμανία εἶναι ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ Δύναμις τοῦ κόσμου. Εἰσάγει μεγάλας ποσότητας τροφίμων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ μεγάλου πληθυσμοῦ της καὶ μεγάλας ποσότητας ποικίλων πρώτων ὑλῶν διὰ τὴν βιομηχανίαν της (σιδηρομετάλλευμα, ὕφαντικὰς ὕλας, μέταλλα, πετρέλαιον κ.ά.). ΄Εξάγει δὲ γαιάνθρακα καὶ βιομηχανικά προϊόντα (μηχανάς, ὑφάσματα, χημικὰ προϊόντα). Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Γερμανίας δὲν ἔχει τὸν παγκόσμιον χαρακτήρα τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἑν. Πολιτειῶν καὶ τῆς Μ. Βρεττανίας, διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου διεξάγεται μὲ τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας. Ἐνεκα τούτου μέγα μέρος τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου διενεργεῖται διὰ ξηρᾶς. Τὸ Ἀμβούργον καὶ ἡ Βρέμη εἶναι οἱ μεγάλοι ἐμπορικοὶ λιμένες τῆς Γερμανίας.

70. Ἡ Γαλλία.

Ἡ Γαλλία κατέχει τὴν τετάρτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν δυνάμεων τοῦ κόσμου. Εἶναι χώρα μὲ ἄφθονον γεωργικὸν πλοῦτον, μεγάλην βιομηχανίαν καὶ ἄφθονα κεφάλαια. Εἰσάγει ὀλίγα εἶδη διατροφῆς τροπικῆς προελεύσεως, κυρίως ὅμως εἰσάγει πρώτας ὕλας διὰ τὴν βιομηχανίαν της (ὕφαντικὰς ὕλας, μέταλλα, καουτσούκ, ὑγρὰ καύσιμα κ.ἄ). Ἐξάγει δὲ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ εἶδη πολυτελείας. Τὸ γαλλικὸν ἐμπόριον διεξάγεται κυρίως μὲ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὸ Βέλγιον καὶ τὰς παλαιὰς ἀποικίας της. Ἡ Μασσαλία καὶ ἡ Χάβρη εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἐμπορικοὶ λιμένες τῆς Γαλλίας.

ΠΙΝΑΞ 32

1972. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῶν μεγαλυτέρων ἐμπορικῶν χωρῶν τοῦ κόσμου (ἐκατομμύρια δολλάρια)

Χῶραι	Εἰσαγωγαί	Ἐξαγωγαί	Διαφορὰ Ἴσοζυγίου
Ἡν. Πολιτεῖαι	55.310	48.979	— 6.331
Μ. Βρετανία	27.860	24.344	— 3.516
Δ. Γερμανία	39.763	46.208	+ 6.445
Καναδᾶς	18.854	20.178	+ 1.324
Γαλλία	26.715	25.848	— 867
Ὁλλανδία	16.918	16.784	— 134
Βέλγιον	15.489	16.151	+ 662
Ἰαπωνία	23.471	28.591	+ 5.120
Ἰταλία	19.282	18.548	— 734
Σουηδία	8.107	8.784	— 677
Ἑλβετία	8.470	6.828	— 1.642
Αὐστραλία	4.555	6.302	+ 1.747
Ἰνδία	2.220	2.404	+ 184
Ν. Ἀφρική	3.648	2.602	— 1.046
Δανία	5.070	4.417	— 653
Βραζιλία	4.723	3.990	— 733
Νορβηγία	4.333	3.252	— 1.081
Ἀργεντινὴ	1.905	1.941	+ 36
Ἰσπανία	6.755	3.803	— 2.952
Αὐστρία	5.216	3.883	— 1.333
Ν. Ζηλανδία	1.531	1.766	+ 235
Ρωσία	16.047	15.361	— 686
Α. Γερμανία	3.154	5.614	+ 2.460
Πολωνία	5.335	4.932	— 403
Τσεχοσλοβακία	5.227	4.915	— 312
Παγκοσμίως	427.500	412.400	—

71. Τὰ ἄλλα μεγάλα κέντρα τοῦ ἐμπορίου.

Ὁ Καναδᾶς, παρὰ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων του, ἀπέβη μεγάλη ἐμπορικὴ Δύναμις τοῦ κόσμου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν ἄφθονον γεωργικόν, δασικὸν καὶ ὀρυκτὸν πλοῦτον τῆς χώρας καὶ εἰς τὴν ραγδαίαν ἀνάπτυξιν τῆς μεγάλης βιομηχανίας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορίου διεξάγεται μὲ τὰς Ἡν. Πολιτείας καὶ τὰς χώρας τῆς Βρετανικῆς Κοινοπολιτείας. Ἡ Βανκοῦβερ καὶ τὸ Μοντρεὰλ εἶναι οἱ μεγαλύτεροι ἐμπορικοὶ λιμένες τοῦ Καναδᾶ. Ἐπίσης μεγάλα κέντρα ἐμπορίου εἶναι ἡ Ὀλλανδία, τὸ Βέλγιον, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἰαπωνία. Αἱ χῶραι αὗται ἔχουν πυκνὸν πληθυσμὸν καὶ μεγάλην βιομηχανίαν. Δὲν ἔχουν ὅμως ἐπαρκῆ παραγωγὴν εἰδῶν διατροφῆς καὶ ἐπαρκεῖς πρῶτας ὕλας διὰ τὴν βιομηχανίαν των. Ἐνεκα τούτου διεξάγουσιν μέγα ἐξωτερικὸν ἐμπόριον (πίναξ 32).

72. Τὸ σύγχρονόν διεθνὲς ἐμπόριον.

Σήμερον τὸ διεθνὲς ἐμπόριον χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν διαχωρισμὸν τοῦ κόσμου εἰς δύο μεγάλας αὐτονόμους ἀγοράς. Ἡ μία ἀγορὰ περιλαμβάνει τὴν Ρωσίαν, τὰς χώρας τῆς Α. Εὐρώπης καὶ τὴν Κίναν, ἡ δὲ ἄλλη ἀγορὰ περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸν υπόλοιπον κόσμον. Αἱ ἐμπορικαὶ ὅμως συναλλαγαὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀγορῶν ὑπάγονται ἀκόμη εἰς ὀρισμένους περιορισμούς. Καταβάλλονται ὅμως διεθνεῖς προσπάθειαι διὰ τὴν διεύρυνσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν πλήρους ἐλευθερίας εἰς τὰ ρεύματα τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου.

ΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ

73. Ἡ σημασία τῶν συγκοινωνιῶν.

Ἐκάστη κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ζῇ ἐντὸς περιβάλλοντος μὲ διάφορον φυσικὸν πλοῦτον καὶ εὐρίσκεται εἰς διάφορον βαθμὸν τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο οὐδεμία πολιτισμένη χώρα δύναται νὰ παράγῃ πᾶν ὅ,τι καταναλίσκει, οὔτε νὰ καταναλίσκῃ πᾶν ὅ,τι παράγει. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου γεννᾶται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐντατικῆς ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων. Ἡ εὐκόλος μεταφορὰ κατωρθώθη, ὅταν κατενικήθη καὶ συνετμήθη ἡ ἀπόστασις. Ἡ σύγχρονος οἰκονομικὴ μορφή τοῦ κόσμου ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν μεταβολήν, τὴν ὁποίαν ἐπέφερον εἰς τὰ μεταφορικὰ μέσα ὁ ἀτμός, ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ τὸ πετρέλαιον. Σήμερον ὁλόκληρος ἡ ὑφήλιος ἀποτελεῖ γιγαντιαῖον ὀργανισμόν, τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ μέρη εὐρίσκονται εἰς ἀμοιβαίαν ἐξάρτησιν. Πᾶσα μεταβολή, ἡ ὁποία συμβαίνει εἰς μίαν χώραν, ἔχει ἄμεσον ὀντίκτυπον ἐπὶ τῶν ἄλλων χωρῶν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοι-

νωνιών. Καίτοι ὅλαι σχεδὸν αἱ χῶραι ὑψώνουν τελωνειακὰ τεῖχη, ἐν τούτοις ἐκάστη χώρα εἶναι εἰδικευμένη ἢ τείνει νὰ εἰδικευθῇ εἰς ὠρισμένην παραγωγὴν καὶ ἔχει ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς ὅλων τῶν ἄλλων χωρῶν. Ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς ἐπιβάλλει εἰς τοὺς λαοὺς μίαν ἐντατικὴν ἀνταλλαγὴν προϊόντων καὶ ἰδεῶν (ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ κατακτήσεις, γράμματα, τέχναι, οἰκονομία κ.λπ.).

Α! ΑΙ ΔΙΑ ΞΗΡΑΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ

74. Αἱ ὁδικαὶ μεταφοραί.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ηὐξήθησαν κατὰ πολὺ αἱ διὰ τῶν ὁδῶν μεταφοραὶ ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐξαπλώσεως τοῦ αὐτοκινήτου. Ὅλαι αἱ χῶραι συγχρονίζουσιν τὰ παλαιὰ ὁδικὰ τῶν δίκτυα καὶ κατασκευάζουσιν νέας ὁδοὺς. Αἱ ὁδοὶ διαμορφώνονται διὰ τὴν εὐκόλον κυκλοφορίαν τοῦ αὐτοκινήτου (αὐτοκινητόδρομοι). Τὰ ὁδικὰ δίκτυα τῶν κρατῶν συνηνώθησαν καὶ οὕτω ἐσχηματίσθησαν ἐπὶ τῶν ἡπείρων διεθνῇ ὁδικὰ δίκτυα, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουν εἰς τὸ αὐτοκίνητον νὰ διασχίσῃ ὁλοκλήρους ἡπείρους (π.χ. ἀπὸ τὴν Ν. Ὑόρκην εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον ἢ τὸ Μπουένος Ἀῖρες καὶ ἀπὸ τὴν Στοκχόλμην εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ τὸν Περσικὸν κόλπον). Τὸ αὐτοκίνητον εἰσέδυσεν εἰς ὅλας τὰς νέας καὶ τὰς καθυστερημένας χώρας καὶ ἐπολλαπλασίασε κατὰ πολὺ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Ἡ συνεχῶς εὐρυτέρη χρησιμοποίησις τοῦ αὐτοκινήτου ὡς μεταφορικοῦ μέσου πραγματοποιεῖ σήμερον μίαν μεταμόρφωσιν τοῦ κόσμου πολὺ ταχύτεραν καὶ πολὺ μεγαλυτέρας σημασίας ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἐπροκάλεσεν ὁ σιδηρόδρομος κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Τὸ μεγαλύτερον ὁδικὸν δίκτυον εἰς τὸν κόσμον ἔχουσιν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι. Τὸ ὁδικὸν τοῦτο δίκτυον ἀποτελεῖ περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ παγκοσμίου ὁδικοῦ δικτύου. Ἐπὶ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῶν Ἡν. Πολιτειῶν κυκλοφοροῦν 116 ἑκατομμύρια αὐτοκίνητα, (ἦτοι τὰ 42% τῶν κυκλοφορούντων εἰς τὸν κόσμον αὐτοκινήτων).

75. Αἱ σιδηροδρομικαὶ μεταφοραί.

Παρὰ τὴν μεγάλην ἐξάπλωσιν τοῦ αὐτοκινήτου ὁ σιδηρόδρομος ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὰς μεταφορὰς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, διότι μεταφέρει μέγα πλῆθος ἐπιβατῶν καὶ μεγάλας ποσότητας ἐμπορευμάτων. Ἀπὸ τὴν σύνδεσιν τῶν διαφόρων ἐθνικῶν δικτύων προέκυψαν αἱ μεγάλαι διεθνεῖς σιδηροδρομικαὶ γραμμαί. Εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν ὑπάρχουσιν τὰ 40% τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τοῦ κόσμου, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς Ρωσίας ὑπάρχουσιν τὰ 30%. Τὰ μεγαλύτερα ἐθνικὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα ἔχουσιν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ρωσία, ὁ Καναδᾶς, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Μ. Βρετανία. Ἡ διὰ σιδηροδρομικῶν μεταφορὰ ἐμπορευμάτων εἶναι

ΠΙΝΑΞ 33

1972. 'Η κυκλοφορία αυτοκινήτων
 (χιλιάδες όχηματα)

'Ην. Πολιτεΐαι	116.810
'Ιαπωνία	22.130
Δ. Γερμανία	16.690
Γαλλία	16.320
Μ. Βρεττανία	14.620
'Ιταλία	13.930
Καναδάς	9.470
Αύστραλία	5.300
'Ισπανία	4.110
Βραζιλία	3.470
'Ολλανδία	3.140
Βέλγιο	2.550
Α. Γερμανία	1.880

1972. Παγκοσμίως 271,8 εκατομ. αυτοκίνητα
 ('Εκτός της Κίνας και των Λαϊκών Δημοκρατιών
 της Κορέας και του Βιετνάμ).

ΠΙΝΑΞ 34

1972. Αί σιδηροδρομικαί μεταφοραί

Α. Μεταφοραί επιβατών (δισεκατομ. χιλιόμετρικοί επιβάται)		Β. Μεταφοραί φορτίων (δισεκατομ. χιλιόμετρικοί τόνοι) *	
'Ιαπωνία	298	Ρωσία	2.761
Ρωσία	286	'Ην. Πολιτεΐαι	1.136
Γαλλία	43	Κίνα	301
Δ. Γερμανία	39	Καναδάς	181
Πολωνία	38	'Ινδία	133
'Ιταλία	35	Πολωνία	110
Μ. Βρεττανία	34	Γαλλία	68
Α. Γερμανία	20	Τσεχοσλοβακία	66
Ρουμανία	20	Δ. Γερμανία	65
Τσεχοσλοβακία	16	'Ιαπωνία	60
Ούγγαρία	14	Ν. 'Αφρική	60
'Ισπανία	14	Ρουμανία	53
'Ην. Πολιτεΐαι	13	Α. Γερμανία	51
'Αργεντινή	12	Μ. Βρεττανία	23

* Διά την σύγκρισιν των σιδηροδρομικών μεταφορών χρησιμοποιείται το γινόμενον των μεταφερθέντων επιβατών ή του μεταφερθέντος φορτίου επί την διανυθείσαν απόστασιν: τόνοι Χ χιλιόμετρα. Το γινόμενον τούτο καλεῖται χιλιόμετρικοί επιβάται ή χιλιόμετρικοί τόνοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεγαλύτερα εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, τὴν Ρωσίαν, τὴν Κίναν καὶ τὸν Καναδᾶν (πίναξ 34), ἡ δὲ μεταφορὰ ἐπιβατῶν εἶναι μεγαλύτερα εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Ρωσίαν.

Αἱ μεγάλοι ἡπειρωτικοὶ σιδηροδρομικοὶ γραμμαί. Εἰς τὸ θόρειον κυρίως ἡμισφαίριον ὑπάρχουν σιδηροδρομικοὶ γραμμαί, αἱ ὁποῖαι διασχίζουν ὁλοκλήρους ἡπείρους.

α) Εἰς τὴν **Εὐρώπην** ὑπάρχει ἓν πλῆρες διεθνὲς δίκτυον σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, τὸ ὁποῖον συνδέει ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἄξονες τοῦ δικτύου τούτου εἶναι δύο μεγάλοι διεθνεῖς σιδηροδρομικοὶ γραμμαί. Ἡ μία γραμμὴ θαίνει ἀπὸ ΝΔ πρὸς ΒΑ παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα τῆς Εὐρώπης (Λισσαβὼν - Μαδρίτη - Παρίσιοι - Βερολῖνον - Λένινγκραντ). Ἡ δευτέρα γραμμὴ θαίνει ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ καὶ καταλήγει εἰς τὸ Σουεζ καὶ τὴν Μέσσην Ἀνατολήν (Λονδῖνον - Παρίσιοι - Σεμπλὼν - Μιλᾶνον - Βελιγράδιον - Νύσσα - Σόφια - Κωνσταντινούπολις - Χαλέπιον, ὁπότεν μία διακλάδωσις φέρει εἰς τὴν Βασόραν, ἄλλη δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μεδίαν). Ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς κεντρικὰς διεθνεῖς γραμμάς ἀποσπῶνται πολλαὶ μεγάλοι διακλαδώσεις (Βερολῖνον - Στοκχόλμη, Μιλᾶνον - Νεάπολις, Νύσσα - Ἀθῆναι, Παρίσιοι - Πράγα - Μόσχα, κ.ἄ.).

β) Εἰς τὴν **Ἀσίαν** δὲν ὑπάρχει διεθνὲς δίκτυον. Ἡ γραμμὴ τοῦ υπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου εἶναι ἡ μακροτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ κόσμου (8.684 km) καὶ διὰ μέσου τῆς Σιθηρίας συνδέει τὴν Εὐρώπην μὲ τὴν Ἀπὼ Ἀνατολήν (Μόσχα - Βλαδιβοστόκ). Μεγάλαι διακλαδώσεις τοῦ υπερσιβηρικοῦ φέρουν εἰς τὸ Τουρκεστὰν καὶ τὴν Κίναν. Μεγάλαι τοπικὰ δίκτυα ὑπάρχουν εἰς τὴν Κίναν καὶ τὰς Ἰνδίας. Τὸ δίκτυον τῶν Ἰνδιῶν δὲν ἔχει ἀκόμη συνδεθῆ μὲ τὸ δίκτυον τοῦ υπερσιβηρικοῦ. Τὸ ὁροπέδιον τοῦ Ἰράν διασχίζεται ἀπὸ μίαν γραμμὴν, ἡ ὁποία συνδέει τὰς ἀκτὰς τῆς Κασπίας (Μπεντὲρ Σάχ) μὲ τὰς ἀκτὰς τοῦ Περσικοῦ κόλπου (Μπεντὲρ Σαπούρ).

γ) Εἰς τὴν **Βόρειον Ἀμερικὴν** ὑπάρχουν δύο συστήματα μεγάλων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Τὸ ἓν σύστημα περιλαμβάνει τὰς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ μὲ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ὑπάρχουν δύο τοιαῦται γραμμαὶ εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ ἓς εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας. Τὸ δεύτερον σύστημα περιλαμβάνει τὰς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι διευθύνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Οὕτω εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν διμορφώθη τὸ πυκνότερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον εἰς τὸν κόσμον.

δ) Εἰς τὴν **Νότιον Ἀμερικὴν** ὑπάρχουν δύο μεγάλοι σιδηροδρομικοὶ γραμμαὶ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Μεγάλῃς σημασίας εἶναι ὁ σιδηρόδρομος Μπουένος Ἀϊρες - Βαλπαράϊζο, ὁ ὁποῖος ὑπερπερᾷ τὰς Ἀνδεις ἀνερχόμενος μέχρις ὕψους 3.145 μέτρων.

ε) Εἰς τὴν **Αὐστραλίαν** ὑπάρχουν πολλὰ τοπικὰ δίκτυα διαφοροῦ τοῦ πλάτους καὶ συνεπῶς εἶναι ἀσύνδετα. Σταθεροῦ πλάτους εἰς τὴν Αὐστραλίαν ὑπάρχει ἓν ὁλοκλήρως σιδηροδρομικὸν δίκτυον.

ναι ἡ γραμμὴ ἀπὸ Σύδνεϋ εἰς Περθ καὶ ἡ ἀποπερατωθεῖσα γραμμὴ ἀπὸ Σύδνεϋ εἰς Πόρτ Ντάρβιν.

στ) Εἰς τὴν **᾿Αφρικὴν** ὑπάρχουν τοπικὰ δίκτυα, τὰ ὅποια παραμένουν ἀκόμῃ ἀσύνδετα μετὰ τῶν.

Β! ΑΙ ΔΙΑ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ

76. Αἱ διὰ τῶν ποταμῶν μεταφοραί.

Οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ καὶ αἱ διώρυγες ἀποτελοῦν σπουδαιότατον στοιχεῖον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς χώρας. Ὀλίγοι ὅμως ποταμοὶ εἶναι τέλειαι πλωταὶ ὁδοί, διότι ἡ παγώνουν ἐπὶ μακρὸν (Ρωσία, Σιβηρία, Καναδᾶς) ἢ ἔχουν καταρράκτας (Κόγγος, Ζαμβέζης, Μεκόνγκ) ἢ ἔχουν μεγάλας πλημμύρας (Μισσισιπῆς) ἢ ἔχουν ἀπροσίτους ἐλώδεις ὄχθας (᾿Αμαζόνιος). Τὴν ὠραιότεραν πλωτὴν ὁδὸν ἀποτελεῖ ὁ Γιάγκ-Τσέ-Γιάγκ, ὁ ὁποῖος εἶναι πλωτὸς εἰς μῆκος 2.800 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του. Μέχρι τοῦ Χάνκέου (900 km ἀπὸ τῆς θαλάσσης) ἀνέρχονται πλοῖα βυθίσματος 5 μέτρων. Εἰς τὴν Εὐρώπῃν μεγάλαι πλωταὶ ὁδοὶ εἶναι κατὰ σειρὰν ὁ Ρῆνος, ὁ Βόλγας καὶ ὁ Δούναβις. Εἰς τὴν Β. ᾿Αμερικὴν εἶναι ὁ Μισσισιπῆς, αἱ Μεγάλαι Λίμναι, ὁ ᾿Αγιος Λαυρέντιος καὶ ὁ ᾿Οχάιο. Εἰς τὴν Ν. ᾿Αμερικὴν ὁ Ρίο-ντε - λᾶ - Πλάτα εἶναι μία μεγάλη ὁδὸς συγκοινωνίας. Παρὰ τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῶν σιδηροδρόμων, οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ διώρυγες ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι πολύτιμοι ὁδοὶ μεταφορᾶς, ἰδίως δὲ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν μεταφορὰν βαρέων καὶ μικρᾶς τιμῆς προϊόντων.

77. Αἱ θαλάσσιαι μεταφοραί.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου διεξάγεται σήμερον διὰ θαλάσσης. Τὸ 1971 ὁ παγκόσμιος ἐμπορικὸς στόλος μετέφερεν 2648 ἐκ. τόννους ἐμπορευμάτων τοῦ διεθνοῦς ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Τὰ σύγχρονα πλοῖα ἀπαιτοῦν λιμένας εὐρεῖς, βαθεῖς καὶ ἐφωδιασμένους μὲ ποικίλα ἐγκαταστάσεις (φορτώσεως, ἐπισκευῆς, ἀνεφοδιασμοῦ εἰς καύσιμα κ.ἄ.) Διὰ τοῦτο σήμερον ἡ μεγάλη ναυτικὴ κίνησις ἔχει συγκεντρωθῇ εἰς ὠρισμένους λιμένας, οἱ ὅποιοι ἀπέβησαν τὰ μεγάλα κέντρα τῶν θαλασσίων μεταφορῶν. Αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τῆς ναυσιπλοΐας εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) Αἱ γραμμαὶ τοῦ Β. ᾿Ατλαντικοῦ, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Δ. Εὐρώπης μὲ τοὺς λιμένας τοῦ Καναδᾶ καὶ τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Ἀπὸ τὴν θάλασσαν τῆς Μάγχης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ᾿Αγίου Λαυρεντίου καὶ τῆς Ν. ᾿Υόρκης ἐκτείνεται ἡ πλέον πολυσύχναστος θαλασσία λεωφόρος τοῦ κόσμου.

β) Αί γραμμαί αί όποίαι φέρουν πρός την Κεντρικήν 'Αμερικήν και την διώρυγα του Παναμά.

γ) Αί γραμμαί του Ν. 'Ατλαντικού, αί όποίαι φέρουν πρός την Βραζιλίαν, την 'Αργεντινήν, την Δ. και Ν. 'Αφρικήν.

δ) Αί γραμμαί της Μεσογείου και του 'Ινδικού 'Ωκεανού, αί όποίαι καταλήγουν εις τούς λιμένας της Α. 'Αφρικής, των 'Ινδιών, της 'Απω 'Ανατολής και της Αυστραλίας.

ε) Αί γραμμαί του Ειρηνικού, αί όποίαι συνδέουν τούς δυτικούς λιμένας του Καναδά και των 'Ην. Πολιτειών με τούς λιμένας της Κίνας, της 'Ιαπωνίας, της Αυστραλίας και της Ν. Ζηλανδίας.

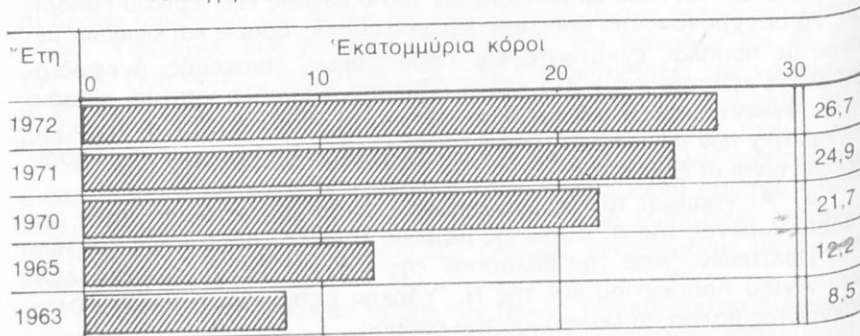
στ) Αί γραμμαί των θαλασσών της Κίνας.

78. Αί διεθνείς διώρυγες.

α) 'Η διώρυξ του Σουέζ. 'Η διάνοιξις της διώρυγος του Σουέζ (1859-1869) όφείλεται εις τόν Λεσέψ. 'Η διώρυξ έχει μήκος 168 km βάθος 12 m και πλάτος 100 m. Αί άμμώδεις όχθαι της διώρυγος εύκόλως κατακρημνίζονται και διά τουτο άπαιτείται σχεδόν συνεχής εργασία έκχωματώσεως. 'Ο διάπλους της διώρυγος γίνεται εις 14 ώρας. Κατ' έτος διέρχονται διά της διώρυγος περίπου 15.000 πλοία, χωρητικότητος 100 έκ. κόρων. 'Η διώρυξ του Σουέζ έχει μεγάλην στρατηγικήν και οικονομικήν σημασίαν.

β) 'Η διώρυξ του Παναμά. 'Η διάνοιξις της διώρυγος του Παναμά έπεχειρήθη υπό του Λεσέψ (1883), ή κατασκευή της όμως όφείλεται έξ ολοκλήρου εις τας 'Ην. Πολιτείας (1904-1914). 'Η διώρυξ του Παναμά δέν είναι ισόσταθμος. Τα πλοία άνέρχονται διά συστήματος ύπερκειμένων δεξαμενών εις την τεχνητήν λίμνην Γκατούν, εύρισκόμενην εις ύψος 28 m. 'Η διώρυξ έχει μήκος 79 km και βάθος 13 m., ό δε διάπλους αυτής γίνεται εις 7 ώρας. Κατ' έτος διέρχονται διά της διώρυγος περίπου 6.000 πλοία, χωρητικότητος 30 έκ. κόρων. 'Η

Σχ. 5. Αύξησης των διά θαλάσσης μεταφορών συνεπάγεται αύξησιν των ναυπηγήσεων (ναυπηγία 1963-1972).

διώρυξ τοῦ Παναμᾶ δὲν ἔχει τὴν διεθνῇ σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ διώρυξ τοῦ Σουέζ.

γ) "Ἄλλαι μικρότεροι διώρυγες εἶναι ἡ διώρυξ τοῦ Κιέλου καὶ ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου.

79. Οἱ μεγαλύτεροι ἐμπορικοὶ στόλοι.

"Οἱ αἱ μεγάλοι βιομηχανικαὶ χώραι ἐδημιούργησαν μεγάλους ἐμπορικοὺς στόλους διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐμπορίου των. Μερικαὶ μὴ βιομηχανικαὶ χώραι (Ἑλλάς, Νορβηγία) ἐκμεταλλευσόμεναι τὴν ναυτικὴν των παράδοσιν, ἐδημιούργησαν ἐμπορικοὺς στόλους, διὰ τῶν ὁποίων ἐξασφαλίζουν μεγάλα κέρδη. Σήμερον σημαντικὸν τμῆμα τοῦ διεθνοῦς ἐμπορικοῦ στόλου (περίπου τὰ 20%) κυκλοφορεῖ μὲ τὴν σημαίαν τῆς Λιβερίας καὶ τοῦ Παναμᾶ, διὰ τὴν ἀποφυγὴν τὰς διεθνεῖς συμβάσεις ἐργασίας καὶ ὠρισμένας οἰκονομικῆς καὶ ἠθικῆς φύσεως ἐθνικὰς ὑποχρεώσεις. Εἰς τὸν πίνακα 35 ἀναγράφονται κατὰ σειρὰν οἱ μεγαλύτεροι ἐμπορικοὶ στόλοι καὶ οἱ μεγαλύτεροι στόλοι πετρελαιοφόρων πλοίων (τάνκερ).

ΠΙΝΑΞ 35

1973. Οἱ μεγαλύτεροι στόλοι ἐμπορικῶν πλοίων καὶ πετρελαιοφόρων πλοίων (χωρητικότης εἰς χιλιάδας κόρους)

Χώραι	Ὀλικὴ χωρητικότης	Πετρελαιοφόρα
Λιβερία	49.905	29.364
Ἰαπωνία	36.785	14.193
Μ. Βρετανία	30.160	14.107
Νορβηγία	23.621	11.163
Ἑλλάς	19.295	6.448
Ρωσία	17.397	3.632
Ἡν. Πολιτεῖαι	14.912	4.721
Παναμᾶς	9.569	4.384
Ἰταλία	8.867	3.437
Γαλλία	8.289	4.952
Δ. Γερμανία	7.915	1.777
Σουηδία	5.669	1.895
Ὁλλανδία	5.029	1.972
Ἰσπανία	4.833	2.201
Δανία	4.107	1.856
Κύπρος	2.936	440
Ἰνδία	2.887	313
Καναδᾶς	2.423	252
Παγκοσμίως	289.927	115.365

80. Ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

Τὸ ἀεροπλάνον κατέστη ἀσύγκριτον μεταφορικὸν μέσον, διότι εἶναι ταχύτετον καὶ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ὅρους τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (ὄρη, λίμναι, ποταμοί, θάλασσαι, οἰκισμοὶ κ.λπ.) Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀεροπλάνου καταφαίνεται, ὅταν συγκρίνωμεν τὴν διάρκειαν ταξιδίων εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Οὕτω ἐντὸς ὀλίγων ὥρων μεταβαίνομεν ἀεροπορικῶς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν Ν. Ὑόρκην, ἐνῶ διὰ θαλάσσης μεταβαίνομεν ἐντὸς ἑνδεκα ἡμερῶν. Τὸ ἀεροπλάνον εἶναι ἀκριβὸν μεταφορικὸν μέσον καὶ διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖται κυρίως διὰ τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν καὶ ἐμπορευμάτων μικροῦ θάρους καὶ μεγάλης ἀξίας. Σήμερον ὅλαι αἱ χῶραι ἔχουν ἐσωτερικὰ δίκτυα ἐναερίων συγκοινωνιῶν, τὰ ὅποια συνήθως ἐπεκτείνονται καὶ πρὸς τὰς γειτονικὰς χώρας. Ὅλαι αἱ ἀεροπορικαὶ ἐταιρεῖαι ἔχουν ἐναέρια δίκτυα, τὰ ὅποια καλύπτουν πολλὰς ἡπείρους. Αἱ ἐναεριοὶ μεταφοραὶ βαίνουν συνεχῶς αὐξανόμεναι. Ὑπολογίζουν ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ πολιτικὴ ἀεροπορία μεταφέρει κατ' ἔτος περίπου 90-100 ἑκατομμύρια ἐπιβάτας. Τὸ ἐν τέταρτον τῶν παγκοσμίων ἀεροπορικῶν μεταφορῶν διενεργεῖται ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικτύου τῶν Ἑν. Πολιτειῶν (πίναξ 36). Ἡ Ρωσία διαθέτει μέγα ἐσωτερικὸν δίκτυον ἀεροπορικῶν γραμμῶν (ἄνω τῶν 250 γραμμῶν). Αἱ μεγάλαι διεθνεῖς ἀεροπορικαὶ γραμμαὶ καθορίζονται ἀπὸ τὰς πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς ἐπιδιώξεις τῶν διαφόρων χωρῶν.

ΠΙΝΑΞ 36

1972. Αἱ ἀεροπορικαὶ μεταφοραὶ

Χῶραι	Διανυθεῖσαι ἀποστάσεις (ἐκ. χιλιόμετρα)	Μεταφερθέντες ἐπιβάται (χιλιάδες)
Ἑν. Πολιτεῖαι	529	17.900
Γαλλία	167	5.960
Δ. Γερμανία	133	4.280
Ἰταλία	109	3.600
Ὁλλανδία	95	3.030
Μ. Βρετανία	299	11.440
Ἑλβετία	78	3.550
Ἰσπανία	74	3.250
Βέλγιον	48	1.440
Σουηδία	36	1.400
1972. Παγκοσμίως	2.660	87.000

81. Αἱ μεγάλοι γραμμαὶ τῶν ἑναερίων μεταφορῶν.

Σήμερον τὸ διεθνὲς δίκτυον τῶν ἀεροπορικῶν συγκοινωνιῶν εἶναι πυκνότερον. Τὰ μεγαλύτερα διεθνή δίκτυα ἀνέπτυξαν ὠρισμένοι μεγάλοι ἑταιρεῖαι (ἀμερικανικαί, ἀγγλικά, γαλλικά, ὀλλανδικαί, ἰταλικά, βελγικά). Τὸ μῆκος ἑνὸς τοιοῦτου δικτύου εἶναι τεράστιον. Αἱ μεγάλοι διεθνεῖς γραμμαὶ συνδέουν τὰς μεγάλας πόλεις ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Δ! Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

82. Αἱ τηλεπικοινωνίαι.

Σήμερον διὰ τὴν μεταβίβασιν τῆς σκέψεως ἔχει καταργηθῇ ἡ ἀπόστασις. Ἡ ἐνσύρματος τηλεπικοινωνία καλύπτει ὁλόκληρον τὸν πλανήτην μας μὲ πυκνὸν δίκτυον συρμάτων. Τὸ δίκτυον τοῦτο εἶναι συνεχὲς καὶ προεκτείνεται ἐντὸς τῶν θαλασσῶν μὲ τὰ ὑποβρύχια καλώδια. Ἡ Μ. Βρεττανία διαθέτει πέντε μεγάλας ὁμάδας καλωδίων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποσπᾶται μέγα πλῆθος διακλαδώσεων. Μικρότερα καλώδια διαθέτουν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰαπωνία.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἀνεπτύχθη ραγδαίως ἡ ραδιο-τηλεπικοινωνία, δηλ. ἡ ἀσύρματος τηλεγραφία, τηλεφωνία καὶ τηλεφωτογραφία. Οὕτω σήμερον ἐπιτυγχάνεται ἡ αὐτόματος ραδιοτηλεφωνικὴ συνδιάλεξις μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ν. Ὑόρκης, μεταξὺ Λονδίνου καὶ Σίδνεϋ κ.λπ. Τὸ τηλέφωνον χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα διὰ τὰς ἀστικὰς καὶ ὑπεραστικὰς τηλεπικοινωνίας. Εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον κατὰ τὸ 1932 ἦσαν ἐν λειτουργίᾳ 33 ἑκατομμύρια τηλέφωνα, ἐνῶ κατὰ τὸ 1972 τὰ λειτουργοῦντα τηλέφωνα ἦσαν 313 ἑκατομμύρια. Ἐκ τούτων 131 ἑκατομμύρια ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας (πίναξ 37). Ἡ χρῆσις τοῦ τηλεφώνου εἰς μίαν χώραν καταφαίνεται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν συσκευῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναλογοῦν ἀνὰ 100 κατοίκους. Ἀπὸ τὴν ἀποψιν αὐτὴν πρῶται χῶραι ἔρχονται αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Σουηδία, ἡ Ἑλβετία καὶ ὁ Καναδᾶς (ἄνω τῶν 50 συσκευῶν ἀνὰ 100 κατοίκους). Διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων αἱ ἀποστάσεις διαρκῶς ἐλαττοῦνται, ἐφ' ὅσον αὐξάνονται αἱ ταχύτητες τῶν μεταφορικῶν μας μέσων. Διὰ τὴν μεταβίβασιν ὅμως τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως αἱ ἀποστάσεις ἐξεμηδενίσθησαν.

Ε! Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

83. Ὁ διεθνὲς τουρισμός.

Ἡ ὑψωσις τῆς στάθμης τῆς ζωῆς τῶν λαῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν μέσων συγκοινωνίας συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ζωηρᾶς του-

ΠΙΝΑΞ 37

1972. Τὰ τηλέφωνα εἰς μερικὰς χώρας

Χῶραι	Ἀριθμὸς συσκευῶν (χιλιάδες)	Συσκευαὶ ἀνὰ 100 κατοίκους
Ἡν. Πολιτεῖαι	131.100	63
Ἰαπωνία	34.000	32
Μ. Βρεττανία	17.600	31
Δ. Γερμανία	16.500	27
Ρωσία	13.200	5
Ἰταλία	11.300	21
Καναδὰς	11.000	50
Γαλλία	10.300	20
Ἰσπανία	5.700	16
Σουηδία	4.700	58
Αὐστραλία	4.400	34
Ὁλλανδία	4.000	30
Ἑλβετία	3.400	54
Ἑλλὰς	1.440	16
Παγκοσμίως	312.900	8,2

ΠΙΝΑΞ 38

1972. Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ διεθνοῦς τουρισμοῦ

Ἀριθμὸς τουριστῶν εἰς χιλιάδας

Καναδὰς	37.148
Ἰσπανία	32.506
Σκανδιναβία	14.800
Ἡν. Πολιτεῖαι	12.885
Ἀγ. Δομίνικος	11.498
Ἰταλία	10.978
Αὐστρία	10.252
Πολωνία	8.339
Δ. Γερμανία	7.565
Μ. Βρεττανία	7.255
Ἑλβετία	7.131
Βέλγιον	6.952
Γιουγκοσλαβία	5.139
Πορτογαλία	3.925
Οὐγγαρία	3.616
Ἀντίλλαι	2.594
Ἑλλὰς	2.436
Λιθὺη	1.663

ριστικής κινήσεως. Ἐντὸς τῶν ὁρίων ἐκάστης χώρας ἔχει ἀναπτυχθῆ ὁ **ἐσωτερικὸς τουρισμός**. Διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ὁ **διεθνὴς τουρισμός**, δηλ. ἡ εἴσοδος εἰς τὴν χώραν «ἐπισκεπτῶν» ἐξ ἄλλων χωρῶν. Οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν χώραν ξένοι ἐπισκέπται παραμένουν ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἢ καὶ περισσότερον, ὅχι δι' ἐργασίαν, ἀλλὰ διὰ λόγους ὑγείας, διὰ διασκέδασιν, δι' ἐπίσκεψιν ἀρχαιολογικῶν τόπων ἢ φυσικῶν τοπίων, δι' ἐκτέλεσιν ἢ παρακολούθησιν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, δι' ἐπιστημονικὰς ἢ ἄλλας σπουδὰς κ.λπ. Ἡ εἴσοδος πολλῶν ξένων ἐπισκεπτῶν εἰς μίαν χώραν ὠφελεῖ τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας, διότι:

α) προκαλεῖ τὴν εἰσορὴν ξένου συναλλάγματος εἰς τὴν χώραν, τὸ ὁποῖον καλύπτει μέρος τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, καὶ

β) δημιουργεῖ ἀπασχόλησιν εἰς μεγάλας ομάδας ἀνθρώπων τῆς χώρας.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν διεθνoῦς τουριστικῆς κινήσεως εἰς μίαν χώραν ἀπαιτοῦνται πολλαὶ προσπάθειαι, διαφημίσεις, πληρέστατον δίκτυον συγκοινωνιῶν, συγχρονισμέναι ξενοδοχειακαὶ ἐγκαταστάσεις, εἰδικὰ περίπτερα (ξενῶνες) εἰς ὠρισμένας περιοχάς, διαμορφώσεις μεγάλων ἐκτάσεων, ὀργάνωσις κέντρων ψυχαγωγίας κ.ἄ. (πίναξ 38).

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

84. Αἱ μεγάλοι δυνάμεις.

Εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον ὠρισμένοι χῶραι ὑπερέχουν κατὰ πολὺ ἀπὸ τὰς ἄλλας χώρας καὶ διὰ τοῦτο ἀποκαλοῦνται **Μεγάλοι Δυνάμεις**. Τὸ κύριον γνῶρισμα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων εἶναι ἡ τεραστία οικονομικὴ ἰσχὺς των, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει εἰς αὐτάς καὶ μεγάλην στρατιωτικὴν ἰσχύν. Ἡ ἀνάδειξις μιᾶς χώρας εἰς Μεγάλην Δύναμιν ὀφείλεται εἰς ὠρισμένα αἷτια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ δι' ὅλας τὰς Μεγάλας Δυνάμεις. Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ μιᾶς Μεγάλης Δυνάμεως εἶναι ἐντονωτάτη καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰ ἐξῆς φαινόμενα:

α) μεγάλη ἰκανότης παραγωγῆς·

β) ἐντατικαὶ μεταφοραὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας·

γ) μέγα ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον·

δ) ἰσχυρὸν καὶ ὑγιὲς νόμισμα.

Ἡ ἀνάδειξις ὠρισμένων μόνον χωρῶν εἰς Μεγάλας Δυνάμεις ὀφείλεται εἰς ὠρισμένους φυσικοὺς καὶ ἀνθρωπίνους παράγοντας.

85. Συνθῆκαι διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς χώρας εἰς Μεγάλην Δύναμιν.

Διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς χώρας εἰς Μεγαλὴν Δύναμιν πρέπει νὰ συντρέξουν διάφοροι συνθῆκαι.

α) Ἡ ἔκτασις τῆς χώρας δὲν παίζει σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς χώρας αὐτῆς ὡς Μεγάλης Δυνάμεως. Οὕτω ἡ Τουρκία εἶναι εἰς ἔκτασιν πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Δ. Γερμανίαν. Ἐν τούτοις ἡ Δ. Γερμανία εἶναι μία Μεγάλη Δύναμις. Ὁμοίως ἡ Ἑλλὰς εἶναι εἰς ἔκτασιν τέσσαρας φορές μεγαλυτέρα ἀπὸ τὸ Βέλγιον. Ἀλλὰ σήμερον τὸ Βέλγιον εἶναι μία Μεγάλη Δύναμις. Ὑπάρχουν καὶ Μεγάλαι Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τεραστίαν ἔκτασιν. Τοιαῦται Δυνάμεις εἶναι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἡ Ρωσία, ὁ Καναδᾶς.

β) Ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας, ὅταν εἶναι πολὺ μέγας, ἀποτελεῖ στοιχεῖον ἰσχύος διὰ τὴν χώραν αὐτήν. Τὸ στοιχεῖον ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς χώρας ὡς Μεγάλης Δυνάμεως. Οὕτω ἡ μὲν Κίνα ἔχει πληθυσμὸν 800 ἑκατομμύρια, αἱ δὲ Ἰνδίαι ἔχουν πληθυσμὸν 563 ἑκατομμύρια. Ἀντιθέτως αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι ἔχουν πληθυσμὸν 200 ἑκατομμύρια. Ἐν τούτοις αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι εἶναι σήμερον ἀσυγκρίτως ἰσχυρότεροι ἀπὸ τὴν Κίναν καὶ τὰς Ἰνδίας.

γ) Μερικαὶ χώραι κατέχουν σήμερον μεγάλην θέσιν εἰς τὸν κόσμον, ἔνεκα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους διέσπειραν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας. Οὕτω ἡ **ἀποδημία** ἀπετέλεσεν στοιχεῖον ἀναδείξεως ὠρισμένων Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ κατὰ μάζας διασπορά τῶν Ἀγγλων ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας συνετέλεσεν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου ἀνὰ τὸν κόσμον, εἰς τὴν κατάκτησιν ἐπικαίρων στρατηγικῶν σημείων εἰς πολλὰ σημεία τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν σήμερον τὰ μέλη τῆς Κοινοπολιτείας. Ὁμοίως ἡ ἀποδημία τῶν Γερμανῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλων ἐμπορικῶν συνδέσμων μεταξὺ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν περιοχῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκατεστάθησαν οἱ Γερμανοὶ μετανάσται. Αὐτοὶ οἱ ἐμπορικοὶ σύνδεσμοι εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον ἔν σημαντικὸν στοιχεῖον τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἰσχύος τῆς Γερμανίας. Ἡ ἀπὸ μίαν χώραν ἀποδημία ἀποβαίνει στοιχεῖον ἰσχύος διὰ τὴν χώραν αὐτήν, ὅταν ἡ ἀποδημία ἐκδηλώνεται ὡς **δύναμις ἐξαπλώσεως** τῶν κατοίκων τῆς χώρας καὶ ἐπὶ πλεον συνοδεύεται ἀπὸ ἐξοπλισμὸν **ὕλικου πολιτισμοῦ**. Οὕτω ἡ ἰαπωνικὴ ἀποδημία, ἃν καὶ ἀριθμητικῶς ἦτο πολὺ μικρά, ἐν τούτοις συνετέλεσε πολὺ περισσότερον εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Ἰαπωνίας, παρὰ ἡ ὀγκώδης κινεζικὴ ἀποδημία, ἡ ὁποία δὲν συνέβαλεν εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἰσχύος τῆς Κίνας. Ἡ ἰαπωνικὴ ἀποδημία ἦτο φορεὺς δυνάμεως καὶ στοιχείων ὕλικου πολιτισμοῦ, ἐνῶ ἡ

κινεζική αποδημία ήτο φορεὺς πενίας καὶ ἀθλιότητος. Αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ρωσία εἶναι σήμερον Μεγάλαι Δυνάμεις, ἀλλὰ δὲν παρουσίασαν κατὰ τὸ παρελθὸν τὸ φαινόμενον τῆς αποδημίας. Ἐν τούτοις καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰς χώρας παρουσιάζεται ἔντονον τὸ φαινόμενον τῆς ἐξάπλώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐπὶ τῶν ἀπεράντων νέων ἐκτάσεων, αἱ ὁποῖαι περιέχονται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας.

δ) Ἡ κατοχὴ **ἀποικιῶν** εἶναι στοιχεῖον ἰσχύος, διότι αἱ ἀποικίαι αὐξάνουν τὴν ἑκτασιν καὶ τὸν πληθυσμόν. Ἄλλ' ἡ μεγάλη ἑκτασις καὶ ὁ πολὺς πληθυσμὸς δὲν εἶναι ἄρκετὰ στοιχεῖα διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἰσχύος εἰς μίαν χώραν. Ὁ ρόλος τῶν ἀποικιῶν ὑπῆρξε σημαντικὸς μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Ἡ κατοχὴ ἀποικιῶν ἦτο μέγα πλεονέκτημα διὰ μίαν χώραν, διότι αἱ ἀποικίαι ἦσαν τόποι προνομιακῆς ἐγκρατείας τῶν κατοίκων τῆς μητροπόλεως, ἦσαν περιοχαὶ λίαν ἐπικερδοῦς τοποθετήσεως κεφαλαίων, ἦσαν ἀσφαλεῖς προμηθευταὶ εὐθηνῶν καὶ ποικίλων πρώτων ὑλῶν, ἦσαν ἐξησφαλισμένα κέντρα καταναλώσεως τῶν προϊόντων τῆς μητροπολιτικῆς βιομηχανίας. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος καὶ κυρίως μετὰ τὸν δευτέρον παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἀκαταμάχητος τάσις τῶν λαῶν πρὸς αὐτοδιθέσιν κατήργησε τὸ φαινόμενον τῶν ἀποικιῶν. Ἐν τούτοις ὠρισμένοι σύγχρονοι Μεγάλαι Δυνάμεις, ὅπως ἡ Μεγάλῃ Βρεττανία, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Ὁλλανδία, ὀφείλουν κατὰ μέγα μέρος τὴν σημερινὴν ἰσχύν των εἰς τὰς μεγάλας καὶ πλουσίας ἀποικίας, τὰ ὁποῖα εἶχον εἰς τὴν κατοχήν των μέχρι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν. Ὁρισμένοι σύγχρονοι Μεγάλαι Δυνάμεις, ὅπως αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι, ὁ Καναδᾶς, ἡ Ρωσία, δὲν εἶχον κατὰ τὸ παρελθὸν ἀποικίας. Αἱ Δυνάμεις ὅμως αὐταὶ κατέχουν ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν των ὁρίων μεγάλας ἐκτάσεις νέων χωρῶν. Εἰς τὰς νέας αὐτὰς χώρας διενεργεῖται σήμερον νέον εἶδος ἐσωτερικοῦ ἀποικισμού.

ε) Διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς χώρας εἰς Μεγάλην Δύναμιν ἀπαιτοῦνται ὠρισμένοι συνθηκαί. Ἐξ ὧν τούτων τῶν συνθηκῶν ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔχει ἀναμφισβητήτως τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν, εἶναι ἡ **κατοχὴ ὠρισμένων προϊόντων**, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς ζωῆς. Τὰ προϊόντα αὐτὰ ἔχουν σήμερον τὴν μεγαλυτέραν ζήτησιν εἰς τὸν κόσμον, διότι αὐτὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ὑλικὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν. Τὰ προϊόντα αὐτὰ καλοῦνται **βασικὰ προϊόντα** (ἢ προϊόντα - κλειῖδες) καὶ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον μεγίστου διεθνοῦς ἐμπορίου. Εἶναι τὰ βασικὰ ὑλικά διὰ τὰς θεμελιώδεις βιομηχανίας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, δηλαδὴ διὰ τὰς θεμελιώδεις βιομηχανίας τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου. Αἱ βιομηχαναίαι αὐταὶ καλοῦνται **βασικαὶ βιομηχαναίαι** (ἢ βιομηχαναίαι - κλειῖδες).

86. Τὰ βασικά προϊόντα.

Τὰ βασικά προϊόντα ἀναφέρονται εἰς ζωτικὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς τῶν πολιτισμένων λαῶν.

1) Διὰ τὴν **διατροφήν** τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀπαραίτητα ποικίλα προϊόντα. Ἐπὶ κεφαλῆς τούτων εὐρίσκεται ὁ **σίτος**, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ βασικὴ ὕλη διατροφῆς ὁλοκλήρου τῆς λευκῆς φυλῆς. Μετὰ τὸν σίτον ἔρχεται ἡ **ὄρυζα**, μὲ τὴν ὁποίαν συντηρεῖται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κιτρίνης φυλῆς. Ἡ ζάχαρις, τὸ κρέας, τὸ γάλα καὶ τὰ παράγωγα αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης βασικά προϊόντα διατροφῆς διὰ τὴν λευκὴν φυλὴν.

2) Διὰ τὴν **ἐνδυμασίαν** τῶν ἀνθρώπων χρησιμοποιοῦνται κυρίως δύο βασικαὶ ὕφαντικαὶ ὕλαι, ὁ φυτικῆς προελεύσεως **βάμβαξ** καὶ τὸ ζωϊκῆς προελεύσεως **ἐρίον**. Ἡ χώρα, ἡ ὁποία ἔχει εἰς τὴν κατοχὴν τῆς τὰς πηγὰς παραγωγῆς τοῦ βάμβακος καὶ τοῦ ἐρίου καὶ ἐπὶ πλέον ἔχει τὸν βιομηχανικὸν ἐξοπλισμὸν διὰ τὴν κατεργασίαν τούτων, διαθέτει ἀναμφισβητήτως ἐν στοιχείον ἰσχύος ἐναντι τῶν ἄλλων χωρῶν. Αἱ νέαι ὕφαντικαὶ ὕλαι, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ἡ σύγχρονος τεχνική, δὲν κατῴρθωσαν μέχρι σήμερον νὰ μειώσουν τὴν σημασίαν τοῦ βάμβακος καὶ τοῦ ἐρίου ὡς βασικῶν ὕφαντικῶν ὑλῶν.

3) Ὡς **πηγαὶ ἐνεργείας** χρησιμοποιοῦνται σήμερον ὁ **λιθάνθραξ** (καὶ ἐν μέρει ὁ λιγνίτης), τὸ **πετρέλαιον**, αἱ **ὕδατοπώσεις** καὶ τὰ **γαί-αέρια**. Ὁ λιθάνθραξ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καύσιμος ὕλη καὶ χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ἐστίας πολλῶν ἀτμομηχανῶν ἐργοστασίων, σιδηροδρόμων καὶ πλοίων. Ἐκτὸς ὅμως τούτου ὁ λιθάνθραξ παρέχει τὸ ἀπαραίτητον εἰς τὴν μεταλλουργίαν κοκ καὶ ἐπὶ πλέον ἀπέβη ἡ θεμελιώδης πρώτη ὕλη διὰ τὴν μεγάλην χημικὴν βιομηχανίαν. Τὸ πετρέλαιον εἶναι σήμερον ἡ περιζήτητος καύσιμος ὕλη, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει τὴν κίνησιν τῶν ἀεροπλάνων, τῶν αὐτοκινήτων, τῶν αὐτοκινηταμαξῶν (ὠτομοτρίδες) καὶ μεγάλου μέρους τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ στόλου. Ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὸ πετρέλαιον λαμβάνεται πληθὸς σημαντικῶν χημικῶν προϊόντων. Ἡ σημασία τοῦ πετρελαίου διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς ζωῆς τῶν λαῶν θαίνει συνεχῶς αὐξανομένη. Δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὰ κράτη, τὰ ὁποία ἔχουν εἰς τὴν κατοχὴν των ἡ ἐλέγχουν οἰκονομικῶς τὰ λιθανθρακοφόρα στρώματα καὶ τὰ κοιτάσματα πετρελαίου, εἶναι αὐτομάτως Μεγάλαι Δυνάμεις. Εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν, αἱ ὕδατοπώσεις ἀποκτοῦν διαρκῶς μεγαλυτέραν ἀξίαν, διότι ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνική κατῴρθωσαν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα τῆς μεταφοράς τῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ὕδροηλεκτρικῆς ἐγκαταστάσεως. Οὕτω, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὕδατοπώσεων γενικεύεται, τόσον εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι διαθέτουν λιθάνθρακα καὶ πετρέλαιον, ὅσον καὶ εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι δὲν διαθέτουν τὰ δύο αὐτὰ πολύτιμα καύσιμα. Αἱ χώραι τῆς δευτέρας κατῆ-

γορίας διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ὕδατοπτώσεων μετριάζουν κατὰ πολὺ τὴν ἐξάρτησίν των ἀπὸ τὰς χώρας παραγωγῆς τοῦ λιθάνθρακος καὶ τοῦ πετρελαίου. Ἡ νέα μορφή ἐνεργείας, ἡ **πυρηνικὴ ἐνέργεια**, προσδίδει σήμερον ἐξαιρετικὴν ἰσχὺν εἰς τὰς χώρας ποὺ τὴν διαθέτουν.

4) Ἀπὸ τὰ **βιομηχανικὰ μέταλλα** τρία ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦν βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἰσχύος μιᾶς χώρας. Τὰ μέταλλα αὐτὰ εἶναι ὁ **σίδηρος**, ὁ **χαλκός** καὶ τὸ **ἀργίλλιον** (άλουμίνιον). Αἱ κατασκευαὶ πλοίων, σιδηροδρόμων, ἀεροπλάνων καὶ τεχνικῶν ἔργων, ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἐν γένει αἱ μηχανικαὶ κατασκευαὶ τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου χρησιμοποιοῦν εὐρύτατα τὰ τρία αὐτὰ μέταλλα. Ἐπίσης σημαντικὰ διὰ τὴν σύγχρονον τεχνικὴν εἶναι διάφορα ἄλλα μέταλλα, (μαγγάνιον, νικέλιον κ.ἄ.) καὶ ἰδιαίτερος τὸ οὐράνιον καὶ τὸ θόριον.

5) Ἀπὸ τὰ **πολύτιμα μέταλλα** τὴν πρώτην θέσιν κατέχει σήμερον ὁ **χρυσός**. Οὗτος εἶναι ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ νομισματικὴ βάσις τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν καὶ ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἀντικείμενον τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ἡ κατοχή ἢ ὁ οἰκονομικὸς ἔλεγχος χρυσοφόρων κοιτασμάτων εἶναι ἐν στοιχείῳ ἰσχύος διὰ μίαν χώραν. Διότι ἡ παραγωγὴ χρυσοῦ ἰσοδυναμεῖ μὲ εἰσροὴν πλούτου εἰς τὴν χώραν ταύτην. Μετὰ τὸν χρυσὸν ἔρχονται ὁ λευκὸς χρυσος καὶ ὁ ἄργυρος. Τὰ δύο ὅμως αὐτὰ πολύτιμα μέταλλα δὲν ἔχουν τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ χρυσός.

6) Ἀπὸ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα παράγει ἡ χημικὴ βιομηχανία, **ὠρισμένα χημικὰ προϊόντα** ἀποτελοῦν βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἰσχύος μιᾶς χώρας. Εἰς τὴν πρώτην σειρὰν ἔρχεται τὸ μέταλλον **κάλιον**. Τοῦτο εἶναι ἡ ἀπαραίτητος πρώτη ὕλη διὰ τὴν παραγωγὴν πλουσίων **χημικῶν λιπασμάτων** μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται σήμερον ἡ ποσοτικὴ καὶ ποιοτικὴ βελτίωσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Τὸ κάλιον εἶναι ἀπαραίτητον καὶ εἰς ἄλλας χημικὰς βιομηχανίας. Ἐξ ἴσου σημαντικὸν ρόλον παίζουν εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ αἱ δύο **ἐνώσεις τοῦ ἀζώτου**, ἡ ἀμμωνία καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξύ. Αἱ ἐνώσεις αὗται ἀποτελοῦν βασικὰ χημικὰ προϊόντα καὶ παράγονται σήμερον ἀφθόνως ἀπὸ τὴν τεραστίαν **βιομηχανίαν τοῦ ἀζώτου**· αὕτη ἀπαιτεῖ ἀφθονον καὶ εὐθὴν ἡλεκτρικὸν ρεῦμα, τὸ ὁποῖον παράγεται εἰς μεγάλας θερμοηλεκτρικὰς ἢ ὕδροηλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις. "Ἄλλο βασικὸν χημικὸν προϊόν εἶναι τὸ **θεικὸν ὀξύ**, τὸ ὁποῖον ἀποκαλεῖται «ἄρτος τῆς χημικῆς βιομηχανίας». Τὸ θεικὸν ὀξύ ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν σύγχρονον παραγωγὴν καὶ διὰ τὴν σημερινὴν μορφήν τοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁμοίως τὸ **χλώριον** εἶναι σπουδαιότατον στοιχεῖον διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν χρωμάτων, τὴν κατεργασίαν ὑφαντικῶν ὑλῶν καὶ διὰ πολλὰς ἐν γένει ἐφαρμογὰς τῆς χημείας τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου.

7) Ἀπὸ τὸν **φυτικὸν κόσμον** λαμβάνεται σήμερον μεγάλη ποικιλία προϊόντων. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν προϊόντων τούτων εὐρίσκεται ἡ **κυτταρίνη**, τὴν ὁποίαν ἡ τεχνικὴ λαμβάνει κυρίως ἀπὸ τὸ ξύλον. Ἡ κυτταρίνη ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν πρώτην ὕλην μεγάλου πλῆθους συγχρόνων βιομηχανιῶν, αἱ ὁποῖαι παράγουν ποικίλιαν προϊόντων, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν σημερινὴν ζωὴν. Μεταξὺ τῶν προϊόντων τούτων περιλαμβάνονται τεχνηταὶ ὑφαντικαὶ ὕλαι, πλαστικά, ἐκκρηκτικά ὕλαι, νέοι τύποι χρωμάτων καὶ θερνικίων, κελλουλοΐτης, φωτογραφικὰ φιλμ κ.ἄ. Εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν τὸ **ξύλον** ἔχει μεγίστην οἰκονομικὴν σημασίαν, διότι ἐξ αὐτοῦ παράγονται ὄχι μόνον τὰ ποικίλα προϊόντα τῆς κυτταρίνης, ἀλλὰ καὶ αἱ τεράστιαι ποσότητες τοῦ χάρτου. Ἀπὸ τὸν φυτικὸν κόσμον λαμβάνεται ἐπίσης ὁ **βάμβαξ**, ὁ ὁποῖος εἶναι προϊόν μεγάλης σημασίας, διότι δίδει τὴν πλέον διαδεδομένην ὑφαντικὴν ὕλην καὶ τὸ πολῦτιμον βαμβακέλαιον μὲ τὸ ὁποῖον τροφοδοτοῦνται ἄλλαι βιομηχανίαι. Τέλος ἀπὸ τὸν φυτικὸν κόσμον λαμβάνεται τὸ **καουτσούκ**, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ βασικὸν προϊόν διὰ τὴν σύγχρονον μορφήν τῆς ζωῆς τῶν λαῶν. Ἡ χώρα, ἡ ὁποία ἔχει εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ἡ ἐλέγχει οἰκονομικῶς τὴν παραγωγὴν τοῦ καουτσούκ, διαθέτει ἓν σημαντικὸν στοιχείον ἰσχύος ἔναντι τῶν ἄλλων χωρῶν. Τὸ καουτσούκ εἶναι προϊόν ἀπαραίτητον ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ πολῦτιμον ἐν καιρῷ πολέμου. Διὰ τοῦτο αἱ χώραι, αἱ ὁποῖαι δὲν παράγουν φυσικὸν καουτσούκ, ἐπέτυχον τὴν ἄφθονον παραγωγὴν τεχνητοῦ καουτσούκ.

8) Βασικὸν προϊόν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς σημερινῆς μορφῆς τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι τὸ **τσιμέντον**. Τοῦτο χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ἀπὸ τὴν σύγχρονον οἰκοδομικὴν διὰ τὴν κατασκευὴν μικρῶν κατοικιῶν ἢ τεραστίων οἰκοδομικῶν συγκροτημάτων. Χάρις εἰς τὸ τσιμέντον διεμορφώθη νέα τεχνικὴ κατασκευῆς τῶν οἰκοδομῶν, ἡ ὁποία ταχέως ἀλλάσσει τὴν ὅψιν τῶν παλαιῶν πόλεων. Τὸ τσιμέντον χρησιμοποιεῖται ἐπίσης εὐρύτατα διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν μεγάλων τεχνικῶν ἔργων, ὅπως εἶναι τὰ φράγματα, αἱ γέφυραι, οἱ δρόμοι κ.ἄ. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν μεγάλων στρατιωτικῆς σημασίας ἔργων. Οὕτω τὸ τσιμέντον εἶναι δομικὴ ὕλη μεγίστης σημασίας διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν.

9) Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἡ ἐπιστήμη ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀνθρωπότητος μίαν νέαν μορφήν ἐνεργείας, τὴν **πυρηνικὴν ἐνέργειαν**. Δὲν δυνάμεθα νὰ μαντεύσωμεν ποίαν ριζικὴν ἀλλοίωσιν θὰ ἐπιφέρει εἰς τὴν διάρθρωσιν τῆς οἰκονομίας τῶν λαῶν ἢ εἰς τὸ μέλλον ἄφθονος παραγωγὴ τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας. Σήμερον ἡ παραγωγὴ πυρηνικῆς ἐνεργείας εἶναι περὶ ὁρισμένη καὶ γίνεται κατὰ τοὺς ἐξῆς δύο τρόπους:

- α) Διὰ διασπάσεως τοῦ ἀτομικοῦ πυρήνος τοῦ οὐρανίου καὶ
- β) διὰ συντήξεως ἐλαφρῶν ἀτομικῶν πυρήνων (ὕδρογόνου).

Ἡ δευτέρα μέθοδος εἶναι ἀκόμη ἐντοπισμένη εἰς τὰ ἐργαστήρια ἐρευνη-
νών. Ἀντιθέτως ἡ πρώτη μέθοδος εἶναι εὐκολωτέρα καὶ ἤδη ἤρchi-
σεν ἡ βιομηχανικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία
παράγεται ἐντὸς τῶν ἀτομικῶν ἀντιδραστηρίων. Οὕτω τὰ σπάνια ρα-
διενεργὰ στοιχεῖα **οὐράνιον** καὶ **θόριον** ἀπέβησαν βασικά ὀρυκτὰ προϊ-
όντα, τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν μεγάλην ἰσχὺν εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι
ἔχουν εἰς τὴν κατοχὴν των ἢ ἐλέγχουν οἰκονομικῶς τὰ κοιτάσματα
οὐράνιου καὶ θορίου.

10) Ἀνωτέρω ἀναφέρονται τὰ πλέον βασικὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα
ἐξασφαλίζουν σήμερον ἰσχὺν εἰς μίαν χώραν. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ
προϊόντα αὐτὰ ὑπάρχουν καὶ ὠρισμένα δευτερευούσης σημασίας προϊ-
όντα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ τὴν σύγ-
χρονον τεχνικὴν. Οὕτω ἡ μέταξα, ἐκτὸς τῆς χρησιμοποιοῦσέως τῆς ὡς
ὕφαντικῆς ὕλης, εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἀεροπορίαν. Ἐπίσης οἱ
ἠλεκτρικοὶ μονωταὶ καὶ αἱ ἄκαυστοι ὕλαι εἶναι ἀπαραίτητα προϊόντα
διὰ πλῆθος ζωτικῶν ἐφαρμογῶν τῆς τεχνικῆς.

87. Ἡ κατοχὴ τῶν βασικῶν προϊόντων.

Σήμερον καμμία χώρα, ὅσονδήποτε μεγάλη καὶ ἂν εἶναι, δὲν δύ-
ναται νὰ ἔχῃ ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν. Πολλὰ προϊόντα,
ἀπαραίτητα διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν τῶν κατοίκων τῆς, ἢ παράγονται
εἰς ἀνεπαρκεῖς ποσότητας ἢ δὲν παράγονται διόλου ἐντὸς τῶν ὁρίων
τῆς χώρας. Οὕτω π.χ. αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι καὶ ἡ Ρωσία δὲν παράγουν διό-
λου φυσικὸν καουτσούκ. Ἐν τούτοις αἱ δύο αὐταὶ χώραι ἔχουν μεγάλην
βιομηχανίαν αὐτοκινήτων. Ὁμοίως ἡ Δ. Γερμανία ἔχει τεραστίαν βιο-
μηχανίαν χυτοσιδήρου καὶ χάλυβος, ἐνῶ δὲν ἔχει ἐπαρκὴ ἐγχώριον
παραγωγὴν σιδηρομεταλλεύματος. Ὅλαι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις διενερ-
γοῦν σήμερον ὀγκώδεις **εἰσαγωγὰς** διὰ νὰ συντηρήσουν τὸν μεγάλον
πληθυσμὸν των καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς παραγωγῆς των. Ἐξ ἄλλου ὅλαι
αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶναι ὑποχρεωμέναι νὰ διενεργοῦν εἰς εὐρείαν
κλίμακα **ἐξαγωγὰς**, διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν προϊόντων τῆς μεγάλης
παραγωγικῆς μηχανῆς των. Ἡ κλειστὴ ἐθνικὴ οἰκονομία εἶναι ἐν ἀπρα-
γματοποίητον οἰκονομικὸν ἰδεῶδες.

Διὰ τὴν κατοχὴν τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν πα-
ραγομένων βιομηχανικῶν προϊόντων αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀπέβλεπον
ἄλλοτε εἰς τὰς ἀποικίας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτι ἐπῆλθον σημαν-
τικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν διάρθρωσιν τοῦ κόσμου. Σήμερον ὑπάρχουν
χῶραι, αἱ ὁποῖαι **κατέχουν** εἰς τὸν ἐθνικὸν των χῶρον πρώτας ὕλας,
χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν τὸν ἐλεγχον αὐτῶν. Οὕτω π.χ. ἡ Βενεζουέλα,
κατέχει μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου, τὰ ὁποῖα δὲν προσδίδουν ἰσχὺν
εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Διότι ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πετρελαιοφόρων στρω-

μάτων αὐτῆς τῆς χώρας γίνεται μὲ ἀμερικανικὰ κεφάλαια καὶ μὲ πολὺ-πλοκὸν τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν προερχόμενον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Συνεπῶς τὰ πετρελαιοφόρα στρώματα τῆς Βενεζουέλας δὲν εἶναι στοιχεῖον ἰσχύος αὐτῆς τῆς χώρας.

Συμφώνως πρὸς παλαιὸν οἰκονομικὸν νόμον αἱ πρῶται ὕλαι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀνήκον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὰς **κατέκτησε καὶ ὠργάνωσε τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν**. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ χώραι ποὺ διαθέτουν πρῶτας ὕλας ἀποκοτῶν βαθμιαίως δικαιώματα εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν. Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι κατέχουν τὸ ἥμισυ τοῦ εἰς τὸν κόσμον διαθεσίμου χρυσοῦ, ἐνῶ τὰ χρυσοφόρα κοιτάσματα εὐρίσκονται σήμερον κυρίως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Βρεττανικῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῆς Ρωσίας. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι **ἡ οἰκονομικὴ διανομὴ** μερικῶν βασικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα εἶναι συντελεστοὶ ἰσχύος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, δὲν συμπίπτει ἀναγκαστικῶς μὲ τὴν **γεωγραφικὴν διανομὴν** τῶν προϊόντων τούτων ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας.

88. Αἱ προσπάθειαι ἐξασφάλισεως καὶ ὑποκαταστάσεως βασικῶν προϊόντων.

Ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφήν τῆς ζωῆς τῶν πολιτισμένων λαῶν καμμία χώρα δὲν εἶναι αὐτάρκης. Ἀκόμη καὶ μία Μεγάλῃ Δύναμις εἶναι ἐξηρητημένη ἀπὸ τὴν παραγωγὴν ἄλλων χωρῶν. Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀπαιτουμένων θεμελιωδῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα παράγονται ἐκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ χώρου, αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἀπέβλεπον ἄλλοτε εἰς τὴν κατοχὴν ἀποικιῶν. Σήμερον ἡ ἐξασφάλισις τῶν προϊόντων τούτων ἐπιδιώκεται μὲ ἄλλους τρόπους. Οὕτω αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις διὰ τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα διαθέτουν, ἐπιδιώκουν ν' ἀποκτήσουν τὴν **ἐκμετάλλευσιν** τῆς παραγωγῆς τῶν προϊόντων τούτων. Ὅπου π.χ. ἀνακαλυφθῶν κοιτάσματα πετρελαίου παρατηρεῖται τρομερὸς ἀνταγωνισμὸς τῶν ξένων κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα προστρέχουν ἄφθονα διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἄλλος τρόπος ἐξασφάλισεως ὠρισμένων θεμελιωδῶν προϊόντων εἶναι ἡ **ὑποκατάστασις** τούτων μὲ ἄλλα προϊόντα, τὰ ὁποῖα καλοῦνται **ὑποκατάστατα** (ἐρζάτς). Ἡ πρώτη τοιαύτη προσπάθεια ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ναπολέοντος, ὅποτε εἰσήχθη εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἡ καλλιέργεια τῶν ζαχαροτεύλων διὰ τὴν ὑποκατάστασιν τοῦ ζαχαροκαλάμου. Ἄλλο παράδειγμα ἔχομεν τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία κατῴρθωσε νὰ παρασκευάζῃ ἐνώσεις τοῦ ἀζώτου, ὅχι ἐκ τοῦ νίτρου τῆς Χιλῆς, ἀλλὰ διὰ δεσμεύσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀζώτου. Ἐπίσης παρεσκεύασε διὰ τῆς τεχνικῆς καουτσούκ, πετρέλαιον, θάμβακα, ἔριον. Ὅμοιως ἡ Ἀγγλίᾳ προσπαθεῖ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ πετρέλαιον μὲ συνθετικὸν προϊόν, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἀπὸ τὸν ὑπάρχοντα ἄφθονον λιθάνθρακα. Ἡ Ρωσία προσπαθεῖ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν καλλιέργειαν νέων φυτῶν, τὰ ὁποῖα θὰ προμηθεύουν εἰς αὐτὴν τὸ καου-

τσούκ. Ἡ Ἰταλία ἀνέπτυξε τὴν παρασκευὴν τοῦ ἐρίου ἀπὸ τὴν καζεΐνην τοῦ γάλακτος. Σήμερον εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ κυρίως εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις καταβάλλονται τεράστια προσπάθειαι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τεχνικὴν διὰ τὴν ἄφθονον παραγωγὴν προϊόντων ὑποκαταστάσεως. Οὕτω αἱ διάφοροι χῶραι ἐπιδιώκουν νὰ μειώσουν τὴν ἐξάρτησίν των ἀπὸ τὴν ἐκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ χώρου των παραγωγὴν.

89. Οἱ ἀνθρώπιοι παράγοντες τῆς ἰσχύος μιᾶς χώρας.

Διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς χώρας εἰς Μεγάλην Δύναμιν συντελοῦν ὠρισμένοι **φυσικοὶ παράγοντες**, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ ὑπαρξίς τῶν βασικῶν προϊόντων ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ χώρου ἢ οἰκονομικὴ κατοχὴ τούτων ἐντὸς ἄλλων ἐθνικῶν χώρων. Ἀλλὰ μόνοι οἱ φυσικοὶ παράγοντες δὲν εἶναι ἀρκετὸν στοιχεῖον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἰσχύος εἰς μίαν χώραν. Εἰς τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς χώρας συντελοῦν καὶ **ἀνθρώπιοι παράγοντες**, οἱ ὅποιοι εἶναι πολλοὶ καὶ πολλάκις ἀστάθητοι. Οὕτω ὠρισμένοι σύγχρονοι Μεγάλαι Δυνάμεις ἔχουν δημιουργήσει μεγάλην **πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν ἐπιρροήν** ἐπὶ πολλῶν ἄλλων λαῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο ὀφείλεται εἰς διάφορα αἷτια (π.χ. εἰς ἱστορικὰ γεγονότα, εἰς πνευματικούς δεσμούς κ.ἄ.). Ἄλλαι Μεγάλαι Δυνάμεις ὀφείλουν μέρος τῆς ἰσχύος των εἰς τὴν ναυτικὴν ζωὴν μεγάλου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ των. Τὸ μέγεθος τῶν **θαλασσίων μεταφορῶν** τὰς ὁποίας διενεργοῦν τὰ πλοῖα μιᾶς χώρας εἶναι στοιχεῖον ἰσχύος διὰ τὴν χώραν αὐτήν. Μὲ τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἡ ἰσχύς τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦτο ὀφείλεται σημαντικὸν μέρος τῆς σημερινῆς ἰσχύος τῆς Ἰαπωνίας.

Ἄλλος ἀνθρώπινος παράγων ἐξασφαλίζων τὴν ἰσχὺν μιᾶς χώρας εἶναι ἡ ὑπαρξίς πλούτου εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Ἡ συσσώρευσις τοῦ πλούτου δημιουργεῖ **ἀποθέματα κεφαλαίων**, τὰ ὁποῖα ἀναζητοῦν ἐπικερδοεῖς τοποθετήσεις ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας. Ἀλλὰ τὰς τοποθετήσεις κεφαλαίων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν συνοδεύουν πάντοτε μακροχρόνιοι δεσμεύσεις τῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν τὰ κεφάλαια, μὲ τὴν Μεγάλην Δύναμιν, ἡ ὁποία διέθεσε τὰ κεφάλαια. Εἰς τὸν παράγοντα τοῦτον ὀφείλετο μέγα μέρος τῆς ἰσχύος τῆς Ἀγγλίας μέχρι τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Διότι καθ' ὅλον τὸν δέκατον ἑνατον αἰῶνα ἡ Ἀγγλίᾳ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος τραπεζίτης τοῦ κόσμου. Τὰ ἀγγλικά κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἦσαν τοποθετημένα εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἶχον δημιουργήσει μακροχρονίους δεσμούς πλείστων χωρῶν μὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐπὶ πλεόν εἶχον δημιουργήσει εἰς πλείστα μέρη τοῦ κόσμου πηγὰς ποταμῶν χρυσοῦ, οἱ ὅποιοι εἶχον τὰς ἐκβολὰς των εἰς τὸ Λονδίνον. Μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι ἐχορήγησαν εἰς τὰς κατεστραμμένας ἐκ τοῦ πολέμου χώρας τεράστια κεφάλαια διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς οἰκονομίας τῶν χωρῶν τούτων. Ἡ χο-

ρήγῃσις αὐτῇ τῶν ἀμερικανικῶν κεφαλαίων συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχυτάτην ἀποκατάστασιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ζωῆς εἰς τὰς πληγείσας κατὰ τὸν πόλεμον χώρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιρροῆς εἰς πολλὰ σημεῖα τοῦ κόσμου.

Ἀνθρώπινος παράγων ἰσχύος μιᾶς χώρας εἶναι ἡ στάθμη τοῦ **βιοτικοῦ ἐπιπέδου** καὶ τοῦ **πνευματικοῦ πολιτισμοῦ** εἰς τὴν χώραν αὐτήν. Ὄταν τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον εἶναι ὑψηλόν, τότε ἀναπτύσσεται μέγα **ἐσωτερικὸν ἐμπόριον**, τὸ ὁποῖον ζωογονεῖ τὴν παραγωγικὴν μηχανὴν τῆς χώρας. Οὕτω αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι, παρὰ τὴν γιγαντιαίαν παραγωγὴν των εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, ἔχουσιν σχετικῶς πολὺ μικρὰς ἐξαγωγάς. Διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς ἀπορροφᾶται εἰς τὸ ἐσωτερικόν, λόγῳ τῆς μεγάλης καταναλωτικῆς ἱκανότητος τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Ἐπίσης ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ τεραστία παραγωγή τῆς Ρωσίας καταναλίσκεται εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Ὁ **πνευματικὸς πολιτισμὸς** εἰς μίαν χώραν ἔχει ποικίλας ἐκδηλώσεις. Μία ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων εἶναι ἡ **ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς**. Εἰς ὠρισμένας χώρας ἡ στάθμη τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἀναπτύξεως εἶναι σήμερον πολὺ ὑψηλή. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι σημαντικὸς παράγων ἰσχύος διὰ μίαν χώραν. Εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον ὀλίγαι χώραι, χάρις εἰς τὰ ἀφθονα μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτουν, ἐδημιούργησαν τεράστια ἐργαστήρια ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ πλήθη εἰδικευμένων ἐρευνητῶν. Οὕτω αἱ ὀλίγαι αὐταὶ χώραι κατορθώνουν νὰ ἐπιτελοῦν ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς προόδους καταπληκτικὰς, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν παράγοντα ἰσχύος μεγάλης σημασίας.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς συντελεῖ εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἰσχύος μιᾶς χώρας ἢ εἰς τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς ἄλλης χώρας. Οὕτω ἡ ἐμφάνισις τοῦ πετρελαίου ὡς πολυτίμου καυσίμου ὕλης συνετέλεσεν εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἰσχύος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Ρωσίας. Ἡ πραγματοποίησις σκληρῶν καὶ ἐλαφρῶν κραμάτων τοῦ ἀργιλίου (ἀλουμινίου), τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα εἰς τὴν ἀεροπορίαν, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰσχύος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Ἐπίσης ἡ ἐπινόησις τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ὑδατοπτώσεων καὶ ἡ δι' αὐτῶν παραγωγή ἀφθόνου καὶ εὐθηνῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας συνετέλεσεν εἰς τὴν ραγδαίαν οἰκονομικὴν ἀνάδειξιν τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰαπωνίας καὶ τοῦ Καναδᾶ. Γενικῶς αἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς προκαλοῦν σημαντικὴν καὶ ἐνίστε ἀπότομον ἐνίσχυσιν ἢ ἐξασθένησιν τῆς ἰσχύος μιᾶς χώρας.

Οἱ φυσικοὶ καὶ οἱ ἀνθρώπινι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι συντελοῦν εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς ἰσχύος μιᾶς Μεγάλης Δυνάμεως ἐξελίσσονται ταχέως. Οὕτω συμβαίνουν μεταβολαὶ εἰς τὸν κατάλογον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, διότι ἄλλαι Δυνάμεις ἐνισχύονται, ἄλλαι ἐξασθενίζονται καὶ ἄλλαι νέαι Δυνάμεις ἀναφαίνονται.

90. Αί σύγχρονοι Μεγάλοι Δυνάμεις.

Αί σύγχρονοι Μεγάλοι Δυνάμεις ανήκουν εις την κατηγορίαν τῶν οικονομικῶς ανεπτυγμένων χωρῶν. Εἰς τὴν Εὐρώπῃν Μεγάλοι Δυνάμεις εἶναι ἡ Μ. Βρεττανία, ἡ Γαλλία, ἡ Δ. Γερμανία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρωσία. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶναι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι καὶ ὁ Καναδᾶς. Εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν εἶναι ἡ Ἰαπωνία καὶ ἡ Κίνα.

Εἰς τὸν πίνακα 39 ἀναφέρονται δι' ἐκάστην Μεγάλην Δύναμιν τὰ κυριώτερα στοιχεῖα, τὰ ὅποια προσδιορίζουν τὴν ἰσχὺν μιᾶς χώρας. Εἰς τὸν πίνακα 40 ἀναφέρονται αἱ χώραι αἱ ὅποιαί σήμερον ἐκμεταλλεύονται τὴν πυρηνικὴν ἐνέργειαν.

ΠΙΝΑΞ 39

1972. Αἱ μεγάλοι οικονομικαὶ δυνάμεις

Α.	Ἔκτασις (χιλ. km ²)	Πληθυσμὸς (ἐκατομ.)	Σίτος (ἐκ. τόν.)	Ὅρουζα (ἐκ. τόν.)	Λιθάνθραξ (ἐκ. τόν.)
Ἡν. Πολιτεῖαι	9.363	205	42	3,8	535
Ρωσία	22.402	247	86	1,6	451
Μ. Βρεττανία	244	56	5	—	171
Γαλλία	547	52	18	—	30
Δ. Γερμανία	248	62	6,5	—	103
Ἰταλία	301	54	9,5	0,7	0,15
Καναδᾶς	9.976	22	14,5	—	16
Ἰαπωνία	372	107	0,3	15,3	28
Κίνα	9.597	800	34,5	101	400
Κόσμος		3.782	347,70	292,90	2.144,80

Β.	Πετρέλαιον (ἐκ. τόν.)	Ἡλ. ἐνέργεια (δισεκ. kWh)	Χυτοσίδηρος (ἐκ. τόν.)	Χάλυψ (ἐκ. τόν.)	Ἀργίλιον (χιλ. τόν.)
Ἡν. Πολιτεῖαι	467	1.853	82,9	120,9	3.740
Ρωσία	400	857	92,3	125,6	1.250
Μ. Βρεττανία	0,08	264	15,3	25,3	171
Γαλλία	1,5	163	19,4	24	392
Δ. Γερμανία	7	275	32,2	43,7	445
Ἰταλία	1,15	135	9,6	19,8	149
Καναδᾶς	73	238	8,7	11,8	907
Ἰαπωνία	0,7	429	75,8	96,9	1.015
Κίνα	29,5	—	28	23	140
Κόσμος	2.527,40	5.646,70	461,90	626,30	10,760

Γ.

	Γεωργικαί μηχαναί (χιλιάδες)	Τσιμέντον (έκατομ. τόννοι)	Θεικόν όξύ καθαρόν (χιλ. τόν.)	Κόκ (χιλιάδες τόννοι)	Βάμβαξ νήματα (χιλ. τόν.)
Έν. Πολιτεΐαι	4.387	74,9	28.165	58.757	1.517
Ρωσία	2.112	104,3	13.685	79.773	1.504
Μ. Βρεττανία	450	18	3.490	14.623	153
Γαλλία	1.400	30,2	4.114	11.545	275
Δ. Γερμανία	1.430	43,1	4.735	34.449	222
Ίταλία	698	33,5	3.033	7.556	201
Καναδάς	645	9	2.749	4.724	78
Ίαπωνία	270	66,3	6.714	36.247	555
Κίνα	115	—	—	—	1.450
Κόσμος	16.066,25	640	93.300	337.900	—

Σημείωσις: Είς τας έν λειτουργία γεωργικάς μηχανάς περιλαμβάνονται
τά τρακτέρ και αί μηχαναί συλλογής.

Δ.

	Έριον νήματα (χιλιάδες τόννοι)	Έξωτερικόν Έμπόριον	
		Εισαγωγαί (έκατ. δολλάρια)	Έξαγωγαί (έκατ. δολλάρια)
Έν. Πολιτεΐαι	116	55.310	48.979
Ρωσία	377	16.047	15.361
Μ. Βρεττανία	232	27.860	24.344
Γαλλία	155	26.715	25.848
Δ. Γερμανία	87	39.763	46.208
Ίταλία	180	19.282	18.548
Καναδάς	(16)	18.854	20.178
Ίαπωνία	196	23.471	28.591
Κίνα	—	;	;
Κόσμος	—	427.500	412.400

ΠΙΝΑΞ 40

1972. Έη παραγωγή πυρηνικής ένεργείας (έκατομμύρια kWh)

Έν. Πολιτεΐαι	54.031	Καναδάς	6.739
Μ. Βρεττανία	29.378	Ίταλία	3.626
Γαλλία	13.800	Σουηδία	1.465
Ίαπωνία	9.480	Α. Γερμανία	385
Δ. Γερμανία	9.137	Όλλανδία	326

Παγκοσμίως 139.600 έκατομ. κιλοβατώρα.
Υηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

91. Οί κάτοικοι.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἀνευρέθησαν ἀκόμη ἵχνη ἀνθρώπων τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν ἐζησαν οἱ Πελασγοί. Οὗτοι ἦσαν λαὸς προελληνικός, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζομεν πόθεν ἦλθεν. Κατὰ τὸ τέλος τῆς Γ' π.Χ. χιλιετηρίδος, ἤρχισεν ἡ καθοδὸς τῶν ἐλληνικῶν λαῶν, (Ἀχαιοί, Αἰολεῖς, Δωριεῖς καὶ Ἴωνες). Οἱ λαοὶ οὗτοι προήρχοντο ἐκ Βορρᾶ, ἦσαν ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς καὶ ἐγνώριζον τὴν κατεργασίαν τοῦ χαλκοῦ. Κατ' ἀρχὰς ἐζῶν ὡς νομάδες κτηνοτρόφοι, ταχέως ὅμως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀλειαίαν. Ἡ Ἑλλάς ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της ὑπῆρξε χώρα διαβάσεως διαφόρων ξένων λαῶν (Ρωμαῖοι, Σλαῦοι, Ἀλβανοί, Τοῦρκοι). Ἡ ὄρεινὴ ὁμως καὶ νησιωτικὴ φύσις τῆς χώρας συνετέλεσεν, ὥστε μεγάλαι ἐλληνικαὶ ὁμάδες νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐπιμιξίαν, οὕτω δὲ δὲν ἐπῆλθε βαθεῖα καὶ ριζικὴ ἀλλοίωσις τῶν γενικῶν φυλετικῶν χαρακτήρων. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἑλληνος εἶναι τὰ ἑξῆς: ἀνάστημα μέτριον, καστανὴ χροιά τοῦ δέρματος, τῶν τριχῶν καὶ τῆς ἱριδος, μεσοκεφαλία καὶ λεπτορρινία μετὰ εὐθείας ρινός.

92. Τὸ φυσικὸν περιβάλλον.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτιστικῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ χαρακτήρος τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως ἀπέδειξαν μακροχρόνιοι ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι, τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος δὲν ὑπέστη οὐδεμίαν μεταβολὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον. Ἐὰν συνέβαινε μεταβολὴ τῆς μέσης ἐτήσιας θερμοκρασίας, ἔστω καὶ κατὰ ἓνα βαθμὸν, θὰ ἐπῆρχετο λίαν αἰσθητὴ μεταβολὴ εἰς τὴν γεωγραφικὴν διανομὴν τῶν φυτῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὅποια ὅμως ἦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ γεωγραφικὴ διανομὴ τῶν φυτῶν πρὸ 2500 ἐτῶν, ἡ αὕτη ἀπολύτως εἶναι καὶ σήμερον. Οὕτως ὁ Ἕλλην ἐζησε διὰ μέσου τῆς μακραίωνος ἱστορίας του ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ὁ συνήθως ἀνέφελος

οὐρανός, ἡ εὐχάριστος θερμοκρασία, ὁ διαυγής ὀρίζων, ὅπου διαγράφονται αἱ ἁρμονικαὶ γραμμαὶ κορυφογραμμῶν καὶ ἁκτῶν, τὸ ὠραῖον κυανοῦν χρῶμα τῆς θαλάσσης καὶ αἱ ἐναλλασσόμεναι ἀποχρώσεις τοῦ ἐλληνικοῦ τοπίου, ἐπέδρασαν οὐσιωδῶς ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ "Ελληνος διὰ μέσου ὧλων τῶν αἰώνων. Ὁ "Ελλην εἶναι ἀνήσυχος καὶ ἐρευνητικός, ἔχει ἀνεπτυγμένην τὴν διαυγῆ σκέψιν καὶ συνταράσσεται ἀπὸ πλούσιον συναισθηματικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἀστείρευτον πηγὴν Τέχνης καὶ μεγάλων ἡρωϊσμῶν. Ὁ "Ελλην δὲν ἀντλεῖ ἐκ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἀνέτως καὶ ἀφθόνως τὰ μέσα τῆς ζωῆς (τραχεῖα μορφολογία τοῦ ἐδάφους, ἔλλειψις ἐκτεταμένων πεδιάδων καὶ μεγάλων ποταμῶν, μακραὶ περιόδοι ξηρασίας)· διὰ τοῦτο ἀναγκάζεται νὰ παλαίῃ πρὸς τοὺς φυσικοὺς ὅρους, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν εἶναι ἀνυπέρβλητοι ἢ καταθλιπτικοί, ἀλλ' ἀντιθέτως εἶναι τὰ διαρκῆ κίνητρα τῆς ἐνεργητικότητος καὶ ἐφευρετικότητος αὐτοῦ. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ "Ελληνες ἐτράπησαν πρὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, διότι τὰ ὑψηλὰ δύσβατα ὄρη παρημποδίζον τὰς διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίας, κυρίως ὅμως, διότι πέραν τῶν θαλασσῶν ἔκειντο αἱ μεγάλαι γεωργικαὶ χῶραι (Αἴγυπτος, Σικελία, χῶραι τοῦ Εὐξείνου), ἐκ τῶν ὁποίων μετεφέροντο διάφορα προϊόντα, ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ αὐξηθέντος πληθυσμοῦ τῶν μικρῶν ἐλληνικῶν πεδιάδων. Εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τῆς ναυσιπλοΐας συνετέλεσε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τὰ παράλια τῶν ἐλληνικῶν θαλασσῶν ἐδημιουργήθησαν πολλαὶ ἐλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀνέπτυξαν μεταξύ των στενὰς πνευματικὰς καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις. Ἡ θάλασσα ἤσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων.

93. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς 132.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα (ἀκριθέστερον 131.986). Τὸ ἡπειρωτικὸν τμήμα τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἐπιφάνειαν 107.000 km², τὸ δὲ νησιωτικὸν τμήμα ἔχει ἐπιφάνειαν 25.000 km².

Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος διὰ τῶν συνεχῶν καὶ σκληρῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων του κατώρθωσεν ἐντὸς ἐνὸς αἰῶνος νὰ τριπλασιάσῃ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς χώρας (Πίναξ 41).

94. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους παρατηρεῖται συνεχὴς αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ αὔξησις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὰς προσαρτήσεις νέων ἐλληνικῶν χωρῶν, εἰς τὰς μεταναστεύσεις τμημάτων τοῦ ἔξω ἐλληνισμοῦ καὶ εἰς τὴν σταθερὰν φυσικὴν αὔξησιν τοῦ πληθ.

θυσμοῦ. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1971 οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος εὐρέθησαν 8.768.640. Ἐκ τούτων τὰ 49% ἦσαν ἄρρενες καὶ τὰ 51% ἦσαν θήλειες. Κατὰ τὸ 1972 ὑπολογίζεται ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο 8.950.000.

Ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ παρουσιάζει μεταπολεμικῶς τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά. Ἐνῶ μέχρι τοῦ 1940 αἱ γεννήσεις ἦσαν ἄνω τῶν 25‰ καὶ οἱ θάνατοι ἄνω τῶν 13‰, μετὰ τὸ 1949 αἱ μὲν γεννήσεις εἶναι κάτω τῶν 20‰, οἱ δὲ θάνατοι εἶναι κάτω τῶν 8‰. Ἡ μεγάλη ἐλάττωσις τῆς θνησιμότητος εἶναι δεῖγμα τοῦ βαθμιαίου ἐκπολιτισμοῦ τῆς χώρας. Οὕτω ἡ μέση ἐτησίᾳ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶναι 7,5‰ περίπου, ἡ δὲ ὀλικὴ ἐτησίᾳ αὐξησις εἶναι κατὰ μέσον ὅρον 70.000.

95. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ.

Κατὰ τὸ 1972 ἡ μέση πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο 67,8 κάτοικοι κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Εἰς τὰ διάφορα γεωγραφικὰ ὅμως διαμερίσματα τῆς χώρας ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι διάφορος (Πίν. 42). Τὴν μεγαλυτέραν πυκνότητα πληθυσμοῦ ἔχει τὸ διαμέρισμα Ἀθηνῶν (15.000 κάτοικοι κατὰ km²), ὁ νομὸς Κερκύρας (145) καὶ ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης (200), ἐνῶ τὴν μικροτέραν πυκνότητα πληθυσμοῦ ἔχει ὁ νομὸς Εὐρυτανίας (14,4).

96. Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ἡλικίας.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος χωριζόμενος εἰς τρεῖς μεγάλας ομάδας ἡλικιῶν κατανέμεται (1971) ὡς ἐξῆς: 25% παιδικὴ ἡλικία (0-14 ἐτῶν), 64% παραγωγικὴ ἡλικία (15-64 ἐτῶν) καὶ 11% γεροντικὴ ἡλικία (65 ἐτῶν καὶ ἄνω). Ἡ πυραμὶς τῶν ἡλικιῶν εἶναι κανονικὴ (σχ. 1, σελ. 18).

97. Ἡ μόρφωσις τῶν κατοίκων.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1971 εὐρέθη ὅτι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Χώρας, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἡλικίαν ἄνω τῶν 10 ἐτῶν, τὰ 86% ἦσαν ἐγγράμματοι καὶ τὰ 14% ἦσαν ἀγράμματοι (δηλ. δὲν ἐγνώριζον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν). Τὸ ποσοστὸν τῶν ἀγραμμάτων εἶναι σημαντικόν, πολὺ ὅμως μικρότερον τοῦ ποσοστοῦ παλαιότερων ἐτῶν (42% κατὰ τὸ 1928). Κατὰ φύλον εὐρέθη ὅτι ἀγράμματοι εἶναι ἐκ τῶν ἀνδρῶν τὰ 6% καὶ ἐκ τῶν γυναικῶν τὰ 21%.

ΠΙΝΑΞ 41

Αί μεταβολαί τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος
(χιλιάδες km²)

1832.	Ἀρχικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλευθέρου Κράτους	47
1864.	Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῶν Ἰονίων Νήσων	50
1881.	Μετὰ τὴν προσάρτησιν Θεσσαλίας καὶ Ἑρτρῆς	64
1913.	Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους	122
1919.	Μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν	150
1923.	Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης	130
1945.	Μετὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον	132

ΠΙΝΑΞ 42

1971. Πληθυσμὸς καὶ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ
κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα

Γεωγραφικὰ διαμερίσματα	Πληθυσμὸς (κατὰ προσέγγισιν χιλιάδος).	Πυκνότης (κάτοικοι κατὰ km ²)
Περιφέρεια Πρωτευούσης	2.540.000	5.866,6
Λοιπὴ Στερεὰ Ἑλλάς	992.000	40,5
Πελοπόννησος	987.000	46
Ἰόνιοι Νῆσοι	184.000	79,9
Θεσσαλία	660.000	47,5
Μακεδονία	1.891.000	55,3
Ἑπείρος	310.000	33,7
Κρήτη	457.000	54,8
Νῆσοι Αἰγαίου	418.000	45,8
Θράκη	330.000	38,4
Σύνολον	8.769.000	66,4

ΠΙΝΑΞ 43

Διανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ καθ' ὕψομετρικὰς ζώνας (1951)

Ὑψος εἰς μέτρα	Πληθυσμὸς	Ἀναλογία %
0 — 200	5.210.000	69
200 — 500	1.317.000	17
500 — 800	784.000	10
800 — 1000	237.000	3
1000 καὶ ἄνω	85.000	1

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

98. Ἡ ἐθνογραφικὴ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἀπόλυτον ἐθνικὴν ὁμοιογένειαν. Διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν κατωρθώθη νὰ ἀποκτήσῃ ἡ χώρα ἀπολύτως ὁμοιογενὴ πληθυσμόν. Σήμερον ἡ μόνη ἐθνικὴ μειονότης εἶναι οἱ ὀλίγοι Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι παρέμειναν εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην καὶ τὴν Δωδεκάνησον, δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης καὶ εἰς ἀντάλλαγμα τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι παρέμειναν ὡς μειονότης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

99. Ἡ διανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ὑψομετρικὰς ζώνας.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα ὄρεινὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου παρουσιάζει διαφοροὺς ὑψομετρικὰς ζώνας. Ἐκάστη ὑψομετρικὴ ζώνη ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἰδιαίτερον φυσικὸν περιβάλλον. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ζῇ εἰς τὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὑψόμετρον μικρότερον τῶν 500 μέτρων (πίναξ 43). Μόνον τὸ 1% τοῦ πληθυσμοῦ ζῇ εἰς περιοχὰς μὲ ὑψόμετρον ἄνω τῶν 1000 μέτρων.

100. Τὰ κέντρα συγκεντρώσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

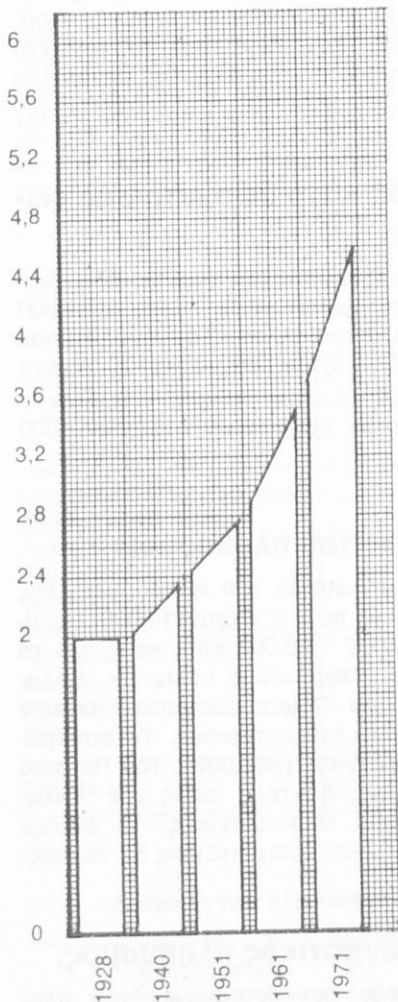
Διακρίνομεν τρεῖς μορφὰς συγκεντρώσεων τοῦ πληθυσμοῦ, τὰς **πόλεις**, τὰς **κωμοπόλεις** καὶ τὰ **χωρία**. Αἱ πόλεις ἔχουν 10.000 κατοίκους καὶ ἄνω· αἱ κωμοπόλεις ἔχουν 2.000 - 10.000 κατοίκους καὶ τὰ χωρία ἔχουν κάτω τῶν 2.000 κατοίκους. Μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ Πολεοδομικὸν συγκρότημα Πρωτευούσης, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1971 εἶχε 2.540.240 κατοίκους. Τὸ συγκρότημα τοῦτο περιλαμβάνει τὰς κυρίως Ἀθήνας (867.000), τὸν Πειραιᾶ (187.500) καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν προάστεια. Δευτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ Πολεοδομικὸν συγκρότημα Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον ἔχει 557.400 κατοίκους. Διοικητικῶς ἡ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς 52 νομούς.

101. Ἀστικός, ἡμιαστικός καὶ ἀγροτικός πληθυσμός.

Ἀναλόγως πρὸς τὰς τρεῖς μορφὰς συγκεντρώσεων τοῦ πληθυσμοῦ (πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία) διακρίνομεν τὸν πληθυσμόν τῆς χώρας εἰς **ἀστικόν**, **ἡμιαστικόν** καὶ **ἀγροτικόν** πληθυσμόν. Εἰς τὸν ἀστικόν πληθυσμόν περιλαμβάνεται ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων· εἰς τὸν ἡμιαστικόν πληθυσμόν περιλαμβάνεται ὁ πληθυσμὸς τῶν κω-

μοπόλεων· και εις τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν περιλαμβάνεται ὁ πληθυσμὸς τῶν χωρίων. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1971 εὐρέθη ὅτι ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος τὰ 53,2% εἶναι ἀστικὸς πληθυσμὸς, τὰ 11,7%

Ἑκατομμύρια κάτοικοι

εἶναι ἡμιαστικὸς πληθυσμὸς καὶ τὰ 35,1% εἶναι ἀγροτικὸς πληθυσμὸς. Ἐντὸς εἴκοσι ἐτῶν (1951-1971) ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας ἡ-
ξήθη κατὰ 15,5% καὶ ὁ ἀγροτικὸς
πληθυσμὸς ἡλαττώθη κατὰ 12,4%.
Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς διαρρέει
συνεχῶς πρὸς τὰς πόλεις (ἀστυφι-
λία) καὶ ὄχι πρὸς τὰς κωμοπόλεις.
Διότι κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διά-
στημα καὶ ὁ ἡμιαστικὸς πληθυσμὸς
ἡλαττώθη κατὰ 3,1%.

102. Ἡ ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1971 εὐρέθη ὅτι ὁ ἐνεργὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας ἀποτελεῖ τὰ 82,5% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ (πιν. 44). Ἐκ τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τὰ 72% εἶναι ἄνδρες καὶ τὰ 28% εἶναι γυναῖκες. Εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν ἀσχολοῦνται τὰ 40,4% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, εἰς τὴν βιομηχανίαν τὰ 16,7%, εἰς τὸ ἐμπόριον τὰ 10,6% καὶ εἰς τὰς μεταφορὰς τὰ 6,4%. Ὑπὸ τὸν ὅρον ἀγροτικὴ οἰκονομία νοεῖται ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ δασοκομία καὶ ἡ ἀλιεία.

Σχ. 6. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος (1928-1971).

ΠΙΝΑΞ 44

‘Η απασχόλησις τῶν κατοίκων
(‘Απογραφή 1971)

Κλάδος τῆς Οἰκονομίας	‘Ενεργὸς Πληθυσμὸς		
	‘Ολικὸς	‘Ανδρες	Γυναῖκες
‘Αγροτικὴ Οἰκονομία	1.330.320	845.460	484.860
‘Ορυχεῖα	20.980	19.600	1.320
Βιομηχανία	539.880	394.960	144.920
Κατασκευαὶ	255.020	253.300	1.720
‘Ηλεκτρισμὸς, φωταερίον κ.λ.π.	24.960	22.380	2.580
‘Εμπόριον	350.420	275.540	74.880
Μεταφοραὶ	213.140	199.960	13.180
‘Υπηρεσίαι	409.220	256.320	152.900
‘Ακαθόριστοι	61.800	44.540	17.260
Συνολικῶς	3.283.880	2.369.740	914.140

103. ‘Ο ἑλληνισμὸς τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Καθ’ ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα ἐσημειώθη μικρὰ ἀποδημία, κυρίως ἐκ τῶν ὀρεινῶν μερῶν καὶ τῶν νήσων τῆς ‘Ελλάδος, πρὸς τὰς παραλίους πόλεις τῆς Τουρκίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. ‘Απὸ τοῦ τέλους ὅμως τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1921 παρετηρήθη μέγα ρεῦμα ὑπερωκεανείου ἀποδημίας καὶ κυρίως πρὸς τὰς ‘Ην. Πολιτείας, ὅπου κατέφευγον τὰ 9/10 τῶν ἐκπατριζομένων ‘Ελλήνων. ‘Εντὸς τῆς δωδεκαετίας 1899 - 1911 μετενάστευσαν εἰς τὰς ‘Ην. Πολιτείας ἐκ τῆς μικρᾶς τότε ἐλευθέρως ‘Ελλάδος 200 χιλιάδες ‘Ελλήνων καὶ 54 χιλιάδες ἐκ τῶν ὑποδοῦλων ἐλληνικῶν χωρῶν. Μέχρι τοῦ 1918 ἡ ἐτήσια ἔξοδος μεταναστῶν ἀνήρχετο εἰς 20 - 30 χιλιάδας, κατὰ τὰ ἐπόμενα ὅμως ἔτη περιωρίσθη εἰς 3 - 4 χιλιάδας. Κατὰ τὸ 1972 μετενάστευσαν μονίμως 43.400 καὶ προσωρινῶς 72.700. ‘Η κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀθρόα ἀποδημία ἀποδίδεται κυρίως εἰς τὴν ἑλλειψιν ἐπαρκῶν ἐπιστημονικῶν καὶ χρηματικῶν κεφαλαίων πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Οἱ ἐκτὸς τοῦ ἐλευθέρου Κράτους ζῶντες ‘Ελληνες ὑπολογίζονται εἰς 2 ἐκατομμύρια. ‘Εκτὸς ὅμως τούτων ὑπάρχουν ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ ἄλλα 2 ἐκατομμύρια ‘Ελλήνων μὲν τὴν καταγωγὴν, ἀλλ’ ἐστερημένων τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας. ‘Η ἐκ μιᾶς χώρας ἀποδημία ἐπιφέρει πάντοτε διάσπασιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, διότι ἀπομακρύνει ἐκ τῆς πατρίδος προσωρινῶς ἢ καὶ διὰ παντὸς παραγωγικὰς καὶ μαχητικὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Τοιοῦτος ὅμως κίνδυνος δὲν ἐγεννήθη διὰ τὴν ‘Ελλάδα, διότι ἡ βαθεῖα πίστις τοῦ ‘Ελλήνος εἰς τὰς οἰκογενειακὰς καὶ ἔθνικας

του παραδόσεις υπήρξεν ακατάλυτος σύνδεσμος τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν μητέρα πατρίδα. Ἡ ἀποδημία ἀπέβη σπουδαιότατος συντελεστής τῆς πολιτιστικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξελιξεως τῆς χώρας. Οὕτως εἰς δωρεὰς ὁμογενῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ (Σίνας, Ἀθήρων, Συγγρός κ.ἄ.) ὀφείλονται πολλὰ μεγάλα ἐκπολιτιστικά ἔργα. Τὰ ἐμβάσματα τοῦ μετανάστου πρὸς τοὺς οἰκείους του μετριάζουν τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη θαίνει αὐξανομένη ἡ εἰσροὴ μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων.

104. Ἡ πνευματικὴ ζωή.

“Ολοὶ σχεδὸν οἱ Ἕλληνες εἶναι χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Ἐλάχιστοι Ἕλληνες εἶναι καθολικοὶ (κυρίως εἰς τὰς Κυκλάδας), μωαμεθανοὶ (οἱ Τοῦρκοι τῆς Δ. Θράκης) καὶ ἰουδαῖοι.

Ἡ παδεία διακρίνεται εἰς ἀνωτάτην, μέσσην καὶ στοιχειώδη, ἡ ὁποία εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι’ ὅλους τοὺς Ἑλληνοπαῖδας. Ἡ Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει πέντε Πανεπιστήμια (Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης, Ἰωαννίνων, Πατρῶν, Θράκης), τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον καὶ 13 ἄλλας Ἀνωτάτας Σχολὰς (Βιομηχανικὴ, Γεωπονικὴ, Πάντειος κ.λπ.). Ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει 1018 Γυμνάσια καὶ 1118 Ἐπαγγελματικὰς Σχολὰς. Διὰ τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν 9.750 σχολεῖα. Διὰ τὴν προσχολικὴν ἀγωγὴν ὑπάρχουν 2.448 Νηπιαγωγεῖα. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ εἰδικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς, τὰς εἰδικὰς σχολὰς διαφόρων κλάδων τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, τὰς θρησκευτικὰς σχολὰς κ.ἄ. Τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν ἀποτελεῖ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, τὴν δὲ ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως ἀσκεῖ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

105. Ἡ κοινωνικὴ ἀντίληψις καὶ ἀσφάλις.

Διὰ τὴν προστασίαν τῆς δημοσίας υγείας καὶ τὴν παροχὴν ἱατρικῆς περιθάλψεως εἰς τὰς ἀπορωτέρας τάξεις ὑπάρχουν δημόσια καὶ δημοτικὰ ὑγειονομικὰ ὑπηρεσίαι, ἱατρεῖα καὶ νοσοκομεῖα. Διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐργαζομένων ἐλήφθησαν διάφορα μέτρα, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερα εἶναι ὁ καθορισμὸς τῶν ὥρων ἐργασίας καὶ κατωτάτου ὁρίου ἡμερομισθίου, ἡ προστασία τῶν ἐπαγγελματῶν, ἡ ἱδρυσις γραφείων εὐρέσεως ἐργασίας, ἡ καθιέρωσις τῶν συλλογικῶν συμβάσεων κ.ἄ. Μεγίστην ὅμως ἐθνικὴν ἀποστολὴν ἐξυπηρετοῦν τὸ Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ) καὶ ὁ Ὄργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ). Κατὰ τὸ 1972 ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τοὺς Ὄργανισμοὺς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως διετέθησαν 40,5 δισεκατομμύρια δραχμαὶ ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

106. 'Η εξέλιξις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.

“Όταν ἡ ‘Ελλάς ἔγινεν ἐλεύθερον Κράτος, ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας εὐρίσκετο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, ἔνεκα τῆς μακρᾶς δουλείας καὶ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας. ‘Ο Καποδίστριας ἐπέδιωξεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας, ἀλλ’ ἡ δολοφονία τοῦ ἀνέκοψε τὴν προσπάθειαν ταύτην. “Εκτοτε ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία ἀφέθη σχεδὸν εἰς τὴν τύχην της. Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος δὲν κατεβλήθη καμμία σοβαρὰ καὶ σταθερὰ προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ δὲν ἐπεδιώχθη ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

‘Απὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἤρχισεν ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους (κρατικὸς παρεμβατισμὸς) εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Οὕτω διὰ τὴν παρακολούθησιν, καθοδήγησιν καὶ προστασίαν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐδημιουργήθησαν εἰδικαὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι (εἰδικὰ ὑπουργεῖα, εἰδικαὶ σχολαὶ κλπ.) καὶ ἐθεσπίσθησαν εἰδικοὶ νόμοι καὶ προστατευτικὰ δασμολόγια. Διὰ τῶν μέτρων τούτων ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀνασυγκροτήσεώς της. Κατὰ τὰ ἔτη 1923-1940 ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία ἐσημείωσε ταχυτάτην ἀνάπτυξιν, ὀφειλομένην κυρίως εἰς τὴν κατάπαυσιν τῶν πολέμων, τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατὰ ἓν ἑκατομμύριον προσφύγων, τὸν περιορισμὸν τῆς μεταναστεύσεως, τὴν εἰσαγωγὴν μεγάλων κεφαλαίων ὑπὸ μορφήν προσφυγικῶν, παραγωγικῶν, τραπεζιτικῶν καὶ βιομηχανικῶν δανείων καὶ τέλος εἰς τὴν ἑναρξιν τῆς ἐκτελέσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους μεγάλων παραγωγικῶν ἔργων (ὁδοποιΐας, ἀποξηράνσεως ἑλῶν, ἀρδεύσεως ἑδαφῶν, οἰκοδομήσεως προσφυγικῶν συνοικισμῶν κ.ἄ.).

Κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον 1940 - 1948 ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία ὑπέστη τελείαν ἐξάρθρωσιν. Ἀλλὰ μετὰ τὸ 1948 παρατηρεῖται ταχυτάτη ἀνάπτυξις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία καθοδηγεῖται μεθοδικῶς καὶ προστατεύεται ἀποτελεσματικῶς ὑπὸ τοῦ Κράτους.

107. 'Η γεωργία.

α) ‘Η σημασία καὶ ἡ εξέλιξις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. ‘Η γεωργία ἀποτελεῖ τὸν σημαντικώτερον κλάδον τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας, διότι:

1) ἀπασχολεῖ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

2) τὸ εἰσόδημα ἐκ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἶναι μεγαλύτερον παντὸς ἄλλου εἰσοδήματος (τὰ 28% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος) καὶ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

3) τὰ γεωργικά προϊόντα αποτελοῦν τὴν βάση τοῦ ἐξαγωγικοῦ μας ἐμπορίου. Ἀπὸ τοῦ 1929 μέχρι σήμερον ἡ γεωργία ἐσημείωσε σημαντικὴν ἀνάπτυξιν. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγροτικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους, διὰ τῆς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς ἠυξήθη ἡ ἔκτασις τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους καὶ ἀφ' ἑτέρου ἠυξήθη ἡ ἔντασις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Ἡ αὔξησις τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων κατωρθώθη διὰ τῆς ἐκτελέσεως μεγάλων ὑδραυλικῶν ἔργων. Διὰ τῶν ἔργων τούτων ἀπεκαλύφθησαν νέαι γαῖαι καὶ ἐπροστατεύθησαν ἀπὸ τὰς πλημμύρας μεγάλοι ἐκτάσεις. Οὕτω, ἐνῶ ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις κατὰ τὸ 1929 ἀνῆρχετο εἰς 23 ἐκ. στρέμματα, κατὰ τὸ 1971 ἀνῆλθεν εἰς 35,7 ἐκ. στρέμματα. Ἡ δὲ αὔξησις τῆς ἐντάσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἀγροτικὴν μεταρρυθμίσιν, ἡ ὁποία ἠύξησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ γεωργοῦ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἰδιοῦ τοῦ πλέον ἀγροῦ καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἔδωκεν εἰς τὸν γεωργὸν τὰ μέσα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς καλλιεργείας. Διὰ τῆς ἀγροτικῆς μεταρρυθμίσεως ἀπέκτησαν γεωργικὸν κλῆρον 270.000 ἀγροτικαὶ οἰκογένειαι. Διὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς διοχετεύονται πρὸς τὴν γεωργίαν καλλιεργητικὰ δάνεια, μηχανήματα, λιπάσματα, ὁδηγία καλλιεργείας ἢ συγκεντρώνονται βασικά γεωργικά προϊόντα πρὸς ἐξασφάλισιν μιᾶς τιμῆς ἀσφαλείας διὰ τὸν καλλιεργητὴν (συγκέντρωσις σίτου, καπνοῦ, σταφίδος κ.ά.). Κατὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1971 εὐρέθη ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν ἀνέρχεται εἰς 1.047.260. Οὕτω εἰς ἐκάστην ἀγροτικὴν οἰκογένειαν ἀντιστοιχεῖ κατὰ μέσον ὅρον ἔκτασις 35 στρεμμάτων. Ἡ ἔκτασις αὕτη εἶναι ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, ἡ ὁποία κατὰ μέσον ὅρον ἀποτελεῖται ἀπὸ 4,7 μέλη.

6) Ἡ γεωργικὴ παραγωγή. Ἐκ τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως 35,7 ἐκ. στρέμματα αἱ ἐτήσιαι καλλιέργειαι καλύπτουν 4,4 ἐκ. στρέμματα, αἱ δὲ δένδρῳδεις καλλιέργειαι καλύπτουν 7 ἐκ. στρέμματα καὶ ἡ ἀμπελοκαλλιέργεια καλύπτει 2,2 ἐκ. στρέμματα. Τὸ ἑν τέταρτον ἢ ἀμπελοκαλλιέργεια καλύπτει 2,2 ἐκ. στρέμματα. Τὸ ἑν τέταρτον τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως ἀφιερώνεται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου. Μεταπολεμικῶς ἠυξήθη ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύζης, ἀλλὰ τελευταίως ἡ καλλιέργεια αὕτη περιορίζεται συνεχῶς, διότι δὲν ἐκρίθη συμφέρουσα καλλιέργεια. Ἀντιθέτως ἡ καλλιέργεια τοῦ θάμβακος ἀπεδείχθη ἐξαιρετικῶς συμφέρουσα καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπεκτείνεται. Κατὰ τὸ 1972 ὁ θάμβαξ ἀπέφερεν εἰς τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν συναλλαγματικὸν κέρδος περίπου 41 ἐκ. δολλάρια. Ἡ ὀπωροκαλλιέργεια θαίνει συνεχῶς βελτιουμένη, διότι ἀπεδείχθη ὅτι δύναται νὰ ἀποδώσῃ σημαντικὸν κέρδος, χάρις εἰς τὰς ἐφαρμοζόμενας νέας μεθόδους διατηρήσεως καὶ μεταφορᾶς τῶν νωπῶν καρπῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰσῆχθη ἡ καλλιέργεια τῶν ζαχαροτεύλων.

διὰ τὴν παραγωγὴν ζαχάρεως. Μὲ τὴν συνεχῇ ἐπέκτασιν τῆς καλλιεργείας τῶν ζαχαροτεύτλων ἐλπίζεται ὅτι συντόμως ἡ χώρα μας θὰ καταναλίσκη μόνον ἐγχώριον ζάχαριν. Εἰς τὸν πίνακα 45 ἀναλύεται ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἀπὸ ἀπόψεως καλλιεργουμένων ἐκτάσεων καὶ παραγομένων ποσοτήτων ἐξ ἐκάστου εἶδους προϊόντων. Εἰς τὸν πίνακα 46 δεικνύεται ἡ αὔξησις τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων. Γενικῶς ἡ αὔξησις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ὀφείλεται εἰς τὴν αὔξησιν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν καὶ τὸν συγχρονισμόν τῶν μεθόδων καλλιεργείας.

ΠΙΝΑΞ 45
1971. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή

Γεωργικά Προϊόντα	Καλλιεργηθεῖσα Ἔκτασις (χιλιάδες στρέμματα)	Παραγωγή (χιλιάδες τόννοι)
Σῖτος	9.770	2.950
Ἀραβόσιτος	1.680	570
Κριθὴ	3.800	781
Ὄρυζα	150	70
Φασόιοι	460	49
Γεώμηλα	510	668
Βάμβαξ	1.390	360
Καπνὸς	910	88
Ζαχαρότευτλα	250	1.380
Σταφῖς Κορινθιακῇ	419	90
Σταφῖς Σουλτανίνα	408	70
Ἐπιτρ. σταφυλαί	193	190
Οἶνος	1.166	440
Ἐσπεριδοειδῇ	435	530
Σῦκα ξηρά	8	24
Ἐλαιόλαδον	5.350	195

ΠΙΝΑΞ 46

Ἡ ἐξέλιξις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς
Ἔκτασις καὶ παραγωγή κατὰ τὸ 1928 καὶ τὸ 1971

Καλλιεργεῖαι	Ἔκτασις (χιλιάδες στρέμματα)		Παραγωγή (χιλιάδες τόννοι)	
	1928	1971	1928	1971
Σῖτος	5.380	9.770	356	2.950
Ὄσπρια	500	828	23	87
Καπνὸς	931	910	58	88
Βάμβαξ	154	1.390	11	360
Σταφῖς	657	827	171	141
Ἀμπελοι	1.317	1.388	343	646

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

108. Ἡ κτηνοτροφία.

Ἐπὶ μακρὸν ἡ κτηνοτροφία εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο νομαδική καὶ δὲν συνεδυάζετο μὲ τὴν γεωργίαν. Ἡ ἐγκαθίδρυσις ὅμως τῆς μικρᾶς χωρικῆς ιδιοκτησίας καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τὴν Χώραν μας ἡ οἰκόσιτος κτηνοτροφία, ἡ ὁποία εἶναι συμπλήρωμα τῆς γεωργίας. Ἡ κτηνοτροφικὴ παραγωγὴ δὲν καλύπτει τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας καὶ διὰ τοῦτο εἰσάγονται σημαντικαὶ ποσότητες κτηνοτροφικῶν προϊόντων (κρέας, γάλα, τυρὸς, βούτυρον). Μεταπολεμικῶς ἡ κτηνοτροφία ἀναπτύσσεται μεθοδικῶς. Μεγάλαι καὶ συγχρονισμέναι ἐγκαταστάσεις διατίθενται σήμερον διὰ τὴν συστηματικὴν ἐκτροφὴν διαφόρων ζώων (βοοειδῆ, χοῖροι, ὄρνιθες). Μὲ τὰ λαμβανόμενα ἐκ μέρους τοῦ Κράτους μέτρα ἡ κτηνοτροφικὴ παραγωγὴ θαίνει αὐξανομένη. Εἰς ὠρισμένας περιφερείας (Ἑβρος, Πέλλη, Λάρισα, Κιλκίς) εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ σηροτροφία. Εἰς τοὺς πίνακας 47 καὶ 48 δεῖκνύονται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτρεφόμενων ζώων καὶ ἡ παραγωγὴ κτηνοτροφικῶν προϊόντων.

ΠΙΝΑΞ 47

1971. Ἡ κτηνοτροφία (εἶδη ζώων καὶ ἀριθμὸς κεφαλῶν)

Μεγάλα Ζῶα		Μικρὰ ζῶα	
Ἴπποι	216.000	Πρόβατα	7.686.000
Ἡμίονοι	170.000	Αἰγες	4.185.000
ὄνοι	345.000	Χοῖροι	635.000
Βόες	986.000	Πτηνὰ	27.000.000
Βούβαλοι	10.000		

ΠΙΝΑΞ 48

1971. Ἡ παραγωγὴ κτηνοτροφικῶν προϊόντων (τόννοι)

Κρέας	334.600
Γάλα	1.400.600
Τυρὸς	118.200
Βούτυρον	8.800
Ὄα	107.700
Ἐρίον	8.150

109. Ἡ ἀλιεία.

Ἐπὶ μακρὸν ἡ ἀλιεία διεξήγετο εἰς τὴν χώραν μας κατὰ πρωτόγονον τρόπον καὶ μὲ παλαιὰς μεθόδους. Μεταπολεμικῶς ἡ ἀλιεία ὀργανοῦται μεθοδικῶς. Κατὰ τὸ 1972 τὰ μηχανοκίνητα ἀλιευτικὰ σκάφη ἀνήρχοντο εἰς 2.326. Ἐκ τούτων 53 σκάφη διεξήγαγον ὑπερπόντιον ἀλιείαν. Εἰς τὴν ἀλιείαν ἀπασχολοῦνται 8.720 ἄτομα. Εἰς ὅλας τὰς χώρας ἡ μεγάλη ἀλιευτικὴ παραγωγή προέρχεται ἀπὸ τοὺς μεταναστευτικοὺς ἰχθεῖς. Διὰ τοῦτο μεταπολεμικῶς μελετῶνται συστηματικῶς αἱ ἐλληνικαὶ θάλασσαι, διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται μεταναστευτικὰ ρεύματα τῶν ἰχθύων τῆς Μεσογείου. Κατὰ τὸ 1971 ἡ ἀλιευτικὴ παραγωγή ἀνῆλθεν εἰς 87.700 τόννους. Ἡ ἀλιευτικὴ παραγωγή ἐσημείωσε σημαντικὴν πρόοδον μετὰ τὸν πόλεμον· δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμη ἱκανὴ νὰ καλύψῃ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας καὶ διὰ τοῦτο εἰσάγομεν σημαντικὰς ποσότητας νωπῶν καὶ παρεσκευασμένων ἰχθύων. Ἡ σπαγγαλιεία ἀπασχολεῖ ὀλίγα μόνον ἄτομα (περίπου 335) καὶ κατὰ τὸ 1972 ἀπέδωσεν 38,7 τόννους σπόγγων.

110. Τὰ δάση.

Τὰ δάση καταλαμβάνουν ἑκτασιν 24 ἐκ. στρεμμάτων, ἥτοι τὰ 18% τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς χώρας. Ἄλλοτε τὰ δάση εἶχον πολὺ μεγαλύτεραν ἑκτασιν (κατὰ τὸ 1836 ἐκάλυπτον τὰ 49% τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους). Ἡ ραγδαία ἐλάττωσις τῶν δασῶν ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν πυρπόλησιν αὐτῶν πρὸς δημιουργίαν περιοχῶν διὰ βοσκήν ζώων. Ἀπὸ πολλῶν ὅμως ἐτῶν τὸ Κράτος καταβάλλει προσπάθειάς διὰ τὴν διαφύλαξιν τῶν δασῶν καὶ τὴν ἀναδάσωσιν μεγάλων ἐκτάσεων. Τὰ μεγαλύτερα δάση τῆς χώρας καλύπτουν τὴν κεντρικὴν ὀροσειρὰν τῆς χώρας, ἥτοι ἀπὸ τὸν Γράμμον διὰ τῆς Πίνδου μέχρι τοῦ Ταυγέτου. Τὰ παραγόμενα δασικὰ προϊόντα εἶναι ἀνεπαρκῆ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Τὰ περισσότερα τῶν δασῶν ἀνήκουν εἰς τὸ Κράτος (63%, ἥτοι 15 ἐκ. στρέμματα), τὰ δὲ λοιπὰ (37% ἥτοι 9 ἐκ. στρέμματα) εἶναι ἰδιωτικά, κοινοτικά καὶ μοναστηριακά. Εἰς τὸν πίνακα 49 δεικνύεται ἡ δασικὴ παραγωγή κατὰ τὸ 1971. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σχεδὸν ἐξέλιπεν ἡ παραγωγή ξυλανθράκων, ἐπειδὴ εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ἐπεξετάθη ἡ χρησιμοποίησις ὑγρῶν καυσίμων καὶ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἀντιθέτως παρατηρεῖται αὔξησις τῆς παραγωγῆς τεχνικῆς ξυλείας. Διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν δασῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι πολύτιμος παράγων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, λαμβάνονται διάφορα μέτρα, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἑξῆς:

- Ἐπέκτασις τῆς ἀναδάσώσεως εἰς εὐρύτερον χωρὸν.
- Ἀναδιοργάνωσις τῆς κτηνοτροφίας, ὥστε αὕτη νὰ μὴ ἐμποδίζῃ τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ δάσους.
- Περιορισμὸν τῆς κατάσπαταλήσεως ξυλείας ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

διὰ τὰς οἰκιακὰς τῶν ἀνάγκας. Ὑπολογίζεται ὅτι μεγάλη ποσότης ξυλείας χρησιμοποιεῖται ἐτησίως ὥς καυσόξυλα ὑπὸ τῶν χωρικῶν. Πρὸς περιορισμὸν τῆς σπατάλης αὐτῆς προτείνεται νὰ ἐφοδιασθοῦν οἱ χωρικοὶ μὲ εἰδικὰς θερμάστρας τριπλῆς χρήσεως (θέρμανσις, μαγείρευμα, ἀρτοποιία).

δ) Συμπλήρωσις τοῦ δικτύου τῶν δασικῶν ὁδῶν.

ΠΙΝΑΞ 49

1971. Ἡ δασικὴ παραγωγή

Ξυλεία οἰκοδομικῆς	436.000 κυβ.μέτρα
Καυσόξυλα	590.000 τόννοι
Ξυλάνθρακες	10.000 τόννοι
Ρητίνη	22.600 τόννοι

111. Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος.

Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἀσήμαντος. Μεταπολεμικῶς διενεργεῖται συστηματικὴ ἔρευνα τοῦ ὑπογείου πλούτου τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ Γεωλογικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἐκ τῶν ὀρυκτῶν πηγῶν ἐνεργείας ἀπαντᾷ ἀφθόνως ὁ λιγνίτης, ὁ ὁποῖος σήμερον χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν θερμοληλεκτρικῶν ἐργοστασίων τοῦ Ἀλιβερίου, τῆς Πτολεμαΐδος καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως. Τελευταίως ἀνεκαλύφθησαν πλησίον τῆς Θάσου ὑποθαλάσσια κοιτάσματα πετρελαίου. Τὰ σπουδαιότερα μεταλλεύματα εἶναι τοῦ σιδήρου, τοῦ μολύβδου, τοῦ ψευδαργύρου, τοῦ χρωμίου, τοῦ ἀργιλίου, τοῦ μαγνησίου καὶ τοῦ νικελίου (Πίναξ 50). Αἱ μεγαλύτεραι ποσότητες τῶν παραγομένων μεταλλευμάτων ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἀλλ' ἡ ἐξαγωγή ἀκατεργάστων μεταλλευμάτων ἀπο-

ΠΙΝΑΞ 50

1971. Ἡ παραγωγή φυσικῶν μεταλλευμάτων (χιλιάδες τόννοι)

Σμύρις	7
Μεταλλεύματα μαγγανίου	35
Χρωμίτης	46
Μεταλλεύματα νικελίου	1.196
Σιδηροπυρίτης (ἐμπλ.)	155
Βαρυτίνη	139
Βωξίτης	2.861
Λευκόλιθος	952
Λιγνίται	10.929

ΠΙΝΑΞ 51

1971. Ἡ παραγωγή προϊόντων λατομείων

Θηραϊκὴ γῆ	612.000 τόννοι
Γύψος	325.000 »
Καολίνης	55.000 »
Κίσσηρις	419.000 »
Μάρμαρα	63.000 ζ. μέτρα

τελεῖ σπατάλην τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Τελευταίως μερικά μεταλλεύματα ὑφίστανται μίαν πρώτην ἐπεξεργασίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμπλουτίζονται. Ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ ὑπεδάφους (πίναξ 51) ἐξάγονται ἐπὶ πλέον θεῖον (Μῆλος), σμύρις (Νάξος), θηραϊκὴ γῆ (Θήρα), τάλκης (Τήνος, Κρήτη), γύψος (Ζάκυνθος) καὶ μεγάλη ποικιλία μαρμάρων (Πεντέλη, Πάρος, Τήνος, Ἀνδρος, Ταΐναρον). Ἡ ἀξία τῶν προϊόντων τοῦ ὑπεδάφους ἀντιπροσωπεύει (1972) τὰ 1,6% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

112. Ὁ ἐνεργειακὸς πλοῦτος καὶ ἡ παραγωγὴ ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας.

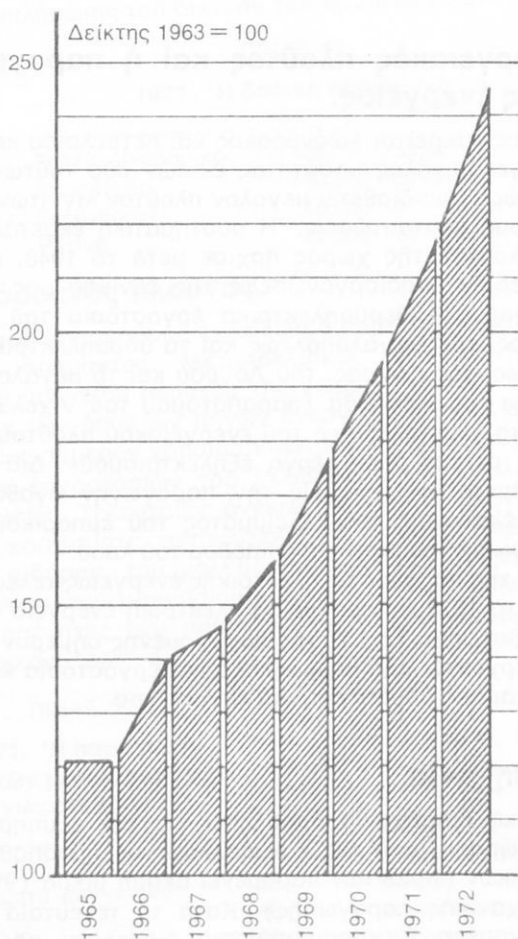
Ἡ χώρα μας στερεῖται λιθάνθρακος καὶ πετρελαίου καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἔτος εἰσάγει μεγάλας ποσότητας ἐκ τῶν δύο τούτων καυσίμων. Ἀντιθέτως ἡ χώρα μας διαθέτει μεγάλον πλούτον λιγνιτῶν καὶ πολλὰς ἐκμεταλλευσίμους ὕδατοπτώσεις. Ἡ συστηματικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἐνεργειακοῦ πλούτου τῆς χώρας ἤρχισε μετὰ τὸ 1948, ὅποτε κατεστρώθη τὸ σχέδιον ἀναδιοργανώσεως τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας. Ἡδὴ λειτουργοῦν τὰ θερμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τοῦ Ἀλιβερίου, τῆς Πτολεμαίδος, τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ τὰ ὕδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τοῦ Λάδωνος, τῆς Ἀγρας, τοῦ Λούρου καὶ τὸν μεγάλον ἐνεργειακὸν συγκρότημα τοῦ Μέγδοβα (παραποτάμου τοῦ Ἀχελώου). Ἡ εἰς μεγάλην κλίμακα ἐκμετάλλευσις τοῦ ἐνεργειακοῦ πλούτου τῆς χώρας χαρακτηρίζεται μὲ τὸν ὅρον «ἔργα ἐξηλεκτρισμοῦ». Διὰ τῶν ἔργων τούτων προβλέπεται αὐξήσις εἰς τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν, μείωσις τῆς ἀνεργίας, ἐλάττωσις τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου καὶ γενικὴ ἐξύψωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς παραγωγῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας τελευταίως εἶναι ραγδαία. Κατὰ τὸ 1972 ἡ παραχθεῖσα ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια ἀνῆλθεν εἰς 12.000 ἐκ. κιλοβατῶρια. Τὰ 75% τῆς παραγομένης σήμερον ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας προέρχονται ἀπὸ θερμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια καὶ μόνον τὰ 25% προέρχονται ἀπὸ ὕδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια.

113. Ἡ βιομηχανία.

Ἡ Ἑλληνικὴ βιομηχανία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας. Παρὰ τὰς καταβαλλομένας προσπάθειάς ἡ ἐξαγωγή βιομηχανικῶν προϊόντων παραμένει ἀκόμη μικρὰ (9% τοῦ συνόλου τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη θαίνει συνεχῶς αὐξανομένη ἡ χρησιμοποίησις ἐγχωρίων πρώτων ὑλῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι σημαντικόν, διότι ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία παύει νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ καθίσταται βιομηχανία ἀνωτέρας μορφῆς. Ἡ βιομηχανία εἶναι συγκεντρωμένη εἰς τὰ μεγάλα

αστικά κέντρα, εις τοὺς μεγάλους λιμένας καὶ πλησίον ὑδροηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων (Λεβάδεια, Νάουσα). Μεταπολεμικῶς ἡ βιομηχανία μας σημειώνει ταχεῖαν ἀνάπτυξιν (σχ. 7). Αἱ μεταλλουργικαὶ βιομηχανίαι εἶναι ὀλίγαι καὶ ἀρκοῦνται εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν καὶ τὴν ἐκκαμίνευσιν ὠρισμένων μεταλλευμάτων. Αἱ μηχανολογικαὶ βιομηχανίαι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς ἐπισκευὰς καὶ εἶναι συγκεντρωμέναι εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸν Βόλον. Αἱ οἰκοδομικαὶ βιομηχανίαι εἶναι ἀνεπτυγμέναι καὶ ἡ παραγωγή των καλύπτει τὰς ἀνάγκας

Σχ. 7. Ἡ ἐξέλιξις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα (Στοιχεῖα ΟΗΕ).

τῆς χώρας. Ἐκ τῶν πλέον ζωηρῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς μας βιομηχανίας εἶναι αἱ βιομηχανίαι τροφίμων, ποτῶν, καπνοῦ, αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι καὶ αἱ κλωστοῦφαντουργικαὶ βιομηχανίαι. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισαν νὰ λειτουργοῦν εἰς τὴν χώραν μας διυλιστήρια πετρελαίου, ναυπηγεῖα, τὸ ἐργοστάσιον ἀζωτούχων λιπασμάτων (Πτολεμαῖς). Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ἀντιπροσωπεύει (1972) τὸ 32,2% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

114. Αἱ μεταφοραί.

Τὸ ὁδικὸν δίκτυον τῆς χώρας εἶχε κατὰ τὸ 1972 μῆκος 35.700 χιλιόμετρα, ἥτοι τριπλάσιον τοῦ προπολεμικοῦ. Διὰ τὰς ὁδικὰς μεταφορὰς χρησιμοποιοῦνται περίπου 520.600 αὐτοκίνητα (ἐπιβατικά, φορτηγά, λεωφορεῖα). Συνεχῶς τὸ ὁδικὸν δίκτυον ἐπεκτείνεται καὶ συγχρονίζεται. Τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον ἔχει μῆκος 2.540 χιλιόμετρα. Αἱ διὰ τοῦ ἀέρος μεταφοραὶ ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ τὴν Ὀλυμπιακὴν Ἀεροπορίαν. Ἡ χώρα μας εὐρίσκεται εἰς τὴν διασταύρωσιν μεγάλων διεθνῶν ἀεροπορικῶν γραμμῶν καὶ οὕτω συνδέεται μὲ ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις τοῦ κόσμου. Κατὰ τὸ 1972 ἡ Ὀλυμπιακὴ Ἀεροπορία διήνυσε 8,6 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἐσωτερικοῦ καὶ 29,5 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἐξωτερικοῦ καὶ μετέφερε συνολικῶς 2,4 ἑκατομμύρια ἐπιβάτας. Τὴν ναυτιλιακὴν κίνησιν συγκεντρώνει κυρίως ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς. Κατὰ τὸ 1972 εἰς τοὺς λιμένας τῆς χώρας κατέπλευσαν πλοῖα χωρητικότητος 103 ἐκ. κόρων. Ἐκ τῆς χωρητικότητος αὐτῆς 26% ἀναλογοῦν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς καὶ 5% εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης (πίναξ 52). Αἱ τηλεπικοινωνίαι ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ εἰδικὰς ὑπηρεσίας, ταχυδρομικάς, τηλεγραφικάς, τηλεφωνικάς καὶ ραδιοφωνικάς. Κατὰ τὸ 1972 αἱ λειτουργοῦσαι τηλεφωνικαὶ συσκευαὶ ἀνῆρχοντο εἰς 1.438.000.

115. Ὁ ἐλληνικὸς ἐμπορικὸς στόλος.

Κατὰ τὸ 1938 ἡ δύναμις τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας ἀνῆρχετο εἰς 607 ἀτμόπλοια συνολικῆς χωρητικότητος 1.874.000 κόρων καὶ 716 ἱστιοφόρα χωρητικότητος 56.400 κόρων. Τὰ 97% τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου ἀπετέλει ἡ φορτηγὸς ναυτιλία. Αἱ ἀπώλειαι τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας κατὰ τὸν πόλεμον ἀνῆλθον εἰς 305 πλοῖα χωρητικότητος 1.200.000 κόρων. Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου ὑπῆρξε ραγδαία. Κατὰ τὸ 1972 ἡ δύναμις τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου ἀνῆλθεν εἰς 2.826 πλοῖα χωρητικότητος 19 ἑκατομμυρίων κόρων. Ἡ σύνθεσις τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου φαίνεται εἰς τὸν πίνακα 53. Ἡ σημερινὴ ἐμπορικὴ μας ναυτιλία ἀποτελεῖται κατὰ 63% ἀπὸ νέα πλοῖα ἡλικίας κάτω τῶν 15 ἐτῶν (πίναξ 54). Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν

ΠΙΝΑΞ 52

1972. Ἡ κίνησις τῶν Ἑλληνικῶν λιμένων
 Κατάπλοι πλοίων (χωρητικότης εἰς ἑκατομμύρια κόρους)

Λιμένες		
Πειραιῶς	26,3	
Πατρῶν	3,6	
Θεσσαλονίκης	5,1	
Ἡρακλείου	3,4	
Βόλου	1,3	
Κερκύρας	3,8	
Ἐλευσίνος	4,0	
Αἰγίνης	3,1	
Ρόδου	2,4	
Χίου	2,7	
Σύνολον	102,7	ἑκατομμύρια κόροι

ΠΙΝΑΞ 53

1972. Ἡ σύνθεσις τοῦ ἐμπορικοῦ στόλου

Εἶδος πλοίων	Ἀριθμὸς πλοίων	Χωρητικότης (εἰς κόρους)
Φορτηγὰ καὶ τάνκερ	2.376	18.253.000
Ἐπιβατηγὰ	283	766.000
Διάφορα	167	74.000
Σύνολον	2.826	19.093.000

ΠΙΝΑΞ 54

1972. Ἡ ἡλικία τῶν πλοίων

(Ἀναλογία ἐπὶ τῆς ὁλικῆς χωρητικότητος, %)

Ἡλικία εἰς ἔτη	1938	1972
1 — 15	8,9	62,8
15 — 30	86,2	33,6
30 +	4,9	3,6
Σύνολον	100%	100%

πλοίων πολλά πλοία, σημαντικής χωρητικότητας, ανήκουν εις "Ελληνας πλοιοκτήτας, έχουν όμως τεθῆ ὑπὸ ξένην σημαίαν καὶ κυρίως ὑπὸ τὰς τέσσαρας «σημαίας εὐκολίας» (Λιθερίας, Παναμά, Κοσταρίκας καὶ Ὀνδούρας). Μεταπολεμικῶς ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία ἡ ἀνήκουσα εἰς "Ελληνας πλοιοκτήτας ἐξελίσσεται ἀλματωδῶς: Σήμερον τὰ 16% τῶν πετρελαιοφόρων ἀνήκουν εἰς "Ελληνας καὶ τὰ 14% τῶν παγκοσμίων ναυπηγήσεων εἶναι παραγγελίαι Ἑλλήνων πλοιοκτητῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας ἀποτελεῖ σημαντικώτατον παράγοντα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Χώρας. Τὸ 1972 ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία ἀπασχόλησε 56.700 "Ελληνας καὶ προβλέπεται ὅτι κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη θὰ ἀπορροφήσῃ καὶ ἄλλους διὰ τὴν ἐπ'ἀνδρῶσιν τῶν νέων πλοίων. Τὰ ναυτιλιακὰ ἐμβάσματα ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας, διότι καλύπτουν μέρος τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

116. Ὁ τουρισμός.

Ἡ Ἑλλάς δύνатаι νὰ ἀποβῇ σημαντικὸν κέντρον τοῦ διεθνοῦς τουρισμοῦ, διότι συνδυάζει μέγαν πλοῦτον ἀρχαιολογικὸν καὶ πληθὺς ὡραίων φυσικῶν τοπίων. Τὰ ἐκ τοῦ τουρισμοῦ ὀφέλη εἶναι πνευματικὰ καὶ οἰκονομικά. Τὸ εἰσρέον εἰς τὴν χώραν τουριστικὸν συνάλλαγμα καλύπτει μέρος τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως καταβάλλονται συστηματικαὶ προσπάθειαι (ἱδρυσις γραφείων τουρισμοῦ καὶ ἀστυνομίας τουρισμοῦ, ὀργάνωσις διαφημίσεων καὶ ἐκθέσεων, ἐλεγχος συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ ξενοδοχείων, ἱδρυσις πολλῶν καὶ συγχρονισμένων ξενοδοχείων κ.ἄ.). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ τουριστικὴ κίνησις βαίνει συνεχῶς αὐξανομένη. Τὸ 1972 εἰσῆλθον εἰς τὴν χώραν μας 2.732.000 περιηγηταὶ καὶ εἰσέρρευσεν τουριστικὸν συνάλλαγμα περίπου 393 ἑκατομμύρια δολλάρια. Οἱ περιηγηταί, οἱ ὅποιοι ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα, προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας (50%) καὶ ἀπὸ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς (20%). Μεταξὺ τῶν περιηγητῶν ὑπάρχουν καὶ Ἕλληνες ἐγκατεστημένοι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (πίναξ 55).

ΠΙΝΑΞ 55

Ἡ τουριστικὴ κίνησις

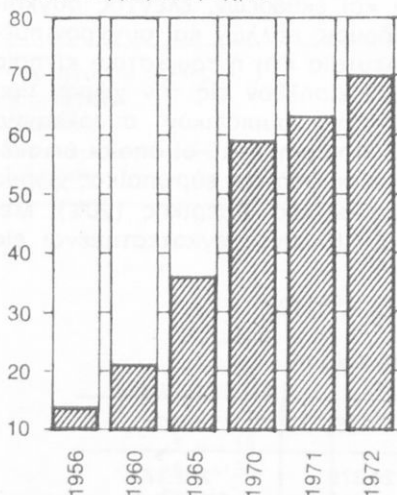
Περιηγηταί	1955	1972
"Ελληνες ὑπήκοοι	24.379	202.173
Ξένοι ὑπήκοοι	184.007	2.234.219
Σύνολον	208.386	2.731.587

117. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι κυρίως ἀγροτική χώρα, εὐρισκομένη εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγικῆς τῆς δραστηριότητος. Ἀναγκάζεται συνεπῶς νὰ εἰσάγῃ διάφορα προϊόντα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οικονομίας τῆς. Διὰ νὰ καλύψῃ δὲ τὰς εἰσαγωγὰς προσπαθεῖ συνεχῶς νὰ αὐξήσῃ τὰς ἐξαγωγὰς. Ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν (1971) περίπου τὰ 40% ἀναλογοῦν εἰς βιομηχανικά προϊόντα, μηχανήματα καὶ μεταφορικά μέσα, τὰ 7% εἰς ὀρυκτὰ καύσιμα, τὰ 8,3% εἰς πρώτας ὕλας (πλὴν καυσίμων) καὶ τὰ 11% εἰς τρόφιμα. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγωγῶν περίπου τὰ 42% ἀναλογοῦν εἰς εἶδη τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς (καπνός, ὀπωρικά, ἔλαια, ποτά, ξηροὶ καρποὶ, βάμβαξ). Ἔνεκα τῆς φύσεως τῆς παραγωγῆς τῆς ἡ Ἑλλάς ἀναγκάζεται νὰ ἀναζητῇ ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων τῆς εἰς χώρας βιομηχανικὰς καὶ μὲ ὑψηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον, εἰς τὰς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς δύναται νὰ ἀπορροφήσῃ τὰ πολύτιμα ἑλληνικὰ προϊόντα. Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀγορασταὶ τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων, προμηθεύεται ἡ χώρα μας τὰ περισσότερα εἰσαγόμενα εἶδη. Οὕτω πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν εἰσαγωγῶν διενεργοῦνται μὲ τὰς Ἡν. Πολιτείας, τὴν Μ. Βρεττανίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν.

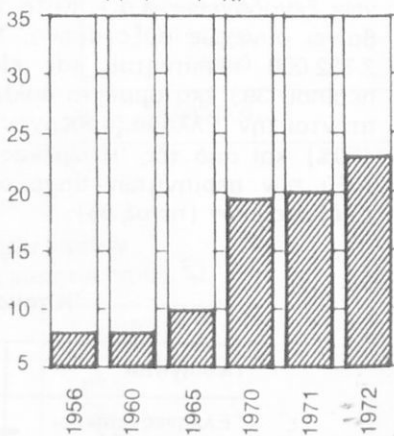
Κατὰ τὸ 1972 αἱ εἰσαγωγαὶ ἀνῆλθον εἰς 70,37 δισεκ. δραχμάς, αἱ δὲ

Δισεκατομμύρια δραχμαὶ

Σχ. 8. Ἡ ἐξέλιξις τῶν εἰσαγωγῶν (1965-1972).

Δισεκατομμύρια δραχμαὶ

Σχ. 9. Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐξαγωγῶν (1965-1972).

εξαγωγαι άνηλθον εις 26,12 δισεκ. δραχμάς. Ούτω τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἔμπορικοῦ ἰσοζυγίου άνηλθεν εις 44,24 δισεκ. δραχμάς. Εἰς τὸν πίνακα 56 ἀναλύεται τὸ ἐξωτερικὸν ἔμπόριον κατὰ κατηγορίας.

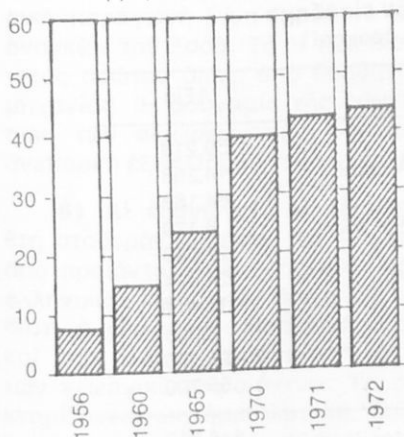
118. Τὸ ἔμπορικὸν ἰσοζύγιον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ πόροι ἐκ τῶν εξαγωγῶν οὐδέποτε καλύπτουν τὴν ἀξίαν τῶν εἰσαγωγῶν. Διὰ τοῦτο ἡ χώρα μας παρουσιάζει κατ' ἔτος ἔλλειμμα τοῦ ἔμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Κατὰ τὸ 1972 οἱ πόροι ἐκ τῶν εξαγωγῶν ἐκάλυψαν μόνον τὰ 37% τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν. Μέρος τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἔμπορικοῦ ἰσοζυγίου καλύπτεται ἀπὸ τοὺς **ἀδήλους πόρους**· οὕτω καλοῦνται τὰ ναυτιλιακὰ ἐμβάσματα, τὸ τουριστικὸν συνάλλαγμα, τὰ ἔσοδα ἑλληνικῶν κεφαλαίων τοποθετημένων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κ.λ.π. (πίναξ 57). Οἱ ἀδελοὶ ὅμως πόροι εἶναι παράγοντες ἀστάθμητοι καὶ πολὺ μεταβλητοί. Διὰ τοῦτο καταβάλλονται ἔντονοι προσπάθειαι, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς εἰς ποσότητος καὶ εἶδη διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὴν αὐξησιν τῶν εξαγωγῶν.

119. Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα.

Ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν παραχθέντων ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν ἔνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν καλεῖται ἐγχώριον προϊόν. Ἐάν εἰς τὸ ἐγχώριον προϊόν προστεθοῦν τὰ εἰσρέοντα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσοδήματα, τότε λαμβάνεται τὸ **ἐθνικὸν εἰσόδημα**. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα βαίνει συνεχῶς αὐξανόμενον. Ἡ σταθερὰ αὐτῇ αὐξησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἶναι δεῖγμα τῆς σταθερᾶς ἀνόδου τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ εἰσοδήματος εἰσφέρουν ἡ γεωργία (καὶ οἱ συναφεῖς κλάδοι) τὰ 17%, ἡ βιομηχανία τὰ 19,5% καὶ τὸ ἔμπόριον τὰ 10%. Οὕτω οἱ τρεῖς αὐτοὶ κλάδοι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας συνεισφέρουν σχεδὸν τὸ ἥμισυ ὁλοκλήρου τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος (πίναξ 58). Κατὰ τὸ 1972 τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ἀνῆλθεν περίπου εἰς 328 δισεκ. δραχμάς.

Δισεκατομμύρια δραχμαὶ

Σχ. 10. Τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἔμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

1972. Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον

(κατ' ἀναλογίαν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν)

Κατηγορίαι	Εἰσαγωγαὶ	Ἐξαγωγαὶ
Τρόφιμα καὶ ζῶντα ζῶα	10,0	29,4
Ποτὰ καὶ καπνὸς	0,2	16,0
Πρῶται ὕλαι μὴ ἐδώδιμοι, πλὴν καυσίμων	8,7	14,1
Ὅρυκτὰ καύσιμα, λιπαντικὰ κ.λ.π.	10,0	1,2
Ἴλαια καὶ λίπη	0,1	1,5
Βιομηχανικὰ εἶδη	20,3	32,6
Μηχανήματα καὶ ὑλίκων μεταφορῶν	41,0	2,3
Σύνολον	100	100

1972. Οἱ ἄδηλοι πόροι

(χιλιάδες δολλάρια)

Μεταναστευτικὰ ἐμβάσματα	571.370
Μεταφοραὶ	433.477
Τουριστικὸν συνάλλαγμα	392.700
Τόκοι ἐλληνικῶν κεφαλαίων	26.426
Λοιποὶ ἄδηλοι πόροι	175.815
Σύνολον ἀδήλων πόρων	1.599.888

1972. Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα

(ἐκατομμύρια δραχμαὶ)

Κλάδος	Ἀξία
1. Γεωργία - Δάση - Ἀλιεία	59.213
2. Μεταλλεῖα - Ὅρυχεῖα - Ἄλυσκαι	4.368
3. Βιομηχανία	64.168
4. Ἐπιχειρήσεις Κοινῆς ὠφελείας	6.170
5. Ἐκτέλεσις ἔργων	27.049
6. Μεταφοραὶ - Ἐπικοινωνίαι	24.524
7. Ἐμπόριον	34.117
8. Πίστις - Ἀσφάλεια	8.053
9. Κατοικίαι	25.250
10. Διοικήσεις - Ὑπηρεσίαι	55.700
Ἐγχώριον προϊόν	318.612
Εἰσοδήματα ἐξ ἀλλοδαπῆς	9.641
Ἐθνικὸν εἰσόδημα	328.253

120. Ἡ διάρθρωσις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.

Μετὰ τὸν δευτέρον παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία παρουσιάζει συνεχῇ ἀνοδὸν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αἰσθητὴν βελτίωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1948 ἐπὶ τῇ θάσει σχεδίου προχωρεῖ ἡ ἐπανόρθωσις τῶν καταστροφῶν τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἀξιοποιήσις τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων τῆς χώρας. Μεγάλαι βασικὰ ἔργα ἐγγυῶνται τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος τῆς Ἑλλάδος. Ἡ σημερινὴ ὁμως διάρθρωσις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας παρουσιάζει τὸ θεμελιῶδες μειονέκτημα ὅτι συνεχῶς αὐξάνεται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν. Οὕτω βασικὸν πρόβλημα τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας ἀποβαίνει ἡ κάλυψις τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου.

α) Αἱ εἰσαγωγαί. Ἡ συνεχὴς αὐξήσις τῶν εἰσαγωγῶν ὀφείλεται εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν εἰσοδημάτων. Ἡ αὐξήσις τοῦ εἰσοδήματος ὁδηγεῖ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀγαθῶν ἀνωτέρου βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Ἡ ἐσωτερικὴ παραγωγή πολλῶν ἐκ τῶν ἀγαθῶν τούτων ἢ εἶναι ἀνεπαρκὴς ἢ παρουσιάζει μεγάλο κόστος παραγωγῆς ἢ τέλος εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδύνατος. Ἐπίσης ἡ συνεχὴς ἀνοδὸς τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας συντελεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν εἰσαγωγῶν διὰ τὸν πλουτισμὸν τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς χώρας. Οὕτω προκύπτει συνεχὴς αὐξήσις τῶν εἰσαγωγῶν καὶ εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν δύνανται νὰ τεθοῦν περιορισμοὶ εἰς τὰς εἰσαγωγάς, χωρὶς ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομίας καὶ τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ. Αἱ εἰσαγωγαὶ αὐτομάτως θὰ περιορισθοῦν, ὅταν ἡ ἐσωτερικὴ παραγωγή γίνῃ ἱκανὴ νὰ καλύπτῃ μέγα μέρος τῶν σημερινῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ. Τὰ $\frac{3}{4}$ τῶν εἰσαγωγῶν ἀποτελοῦνται ἀπὸ μὴ γεωργικὰς πρώτας ὕλας, ἀπὸ βοηθητικὰς ὕλας καὶ ἀπὸ προϊόντα τῆς βιομηχανίας. Ἡ ἀδυναμία τῆς ἐσωτερικῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀξιώσεων τῆς καταναλώσεως ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν ἀνεπαρκῆ ἐξοπλισμὸν τῆς χώρας μὲ παραγωγικὰ κεφάλαια.

β) Αἱ ἐξαγωγαί. Αἱ ἐξαγωγαὶ ἐσημείωσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σταθερὰν αὐξήσιν. Τὰ 40% περίπου τῶν ἐξαγωγῶν ἀποτελοῦνται ἀπὸ προϊόντα γεωργικῆς προελεύσεως. Ὁ γεωργικὸς χαρακτήρ τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν ἀποτελεῖ βασικὸν μειονέκτημα τῶν ἐξαγωγῶν, διότι ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς καιρικὰς συνθήκας καὶ ἀπὸ ἄλλους παράγοντας, οἱ ὅποιοι ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Τὰ ἐξαγόμενα γεωργικὰ προϊόντα χαρακτηρίζονται ὡς ἡμιπολυτελεῖ, διότι δὲν καλύπτουν βασικὰς βιοτικὰς ἀνάγκας καὶ ἐπὶ πλεόν ἐξάγονται εἰς ὀλίγας μόνον χώρας μὲ ὑψηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον. Ἡ ἐξάρτησις τῶν ἐλληνικῶν ἐξαγωγῶν ἀπὸ ὀλίγας μόνον ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ καθιστᾷ τὰς ἐξαγωγὰς εὐπαθεῖς

εις περιπτώσεις κρίσεως εις τὰς χώρας ταύτας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρεῖται αὐξησις εις τὰς ἐξαγωγὰς μεταλλευμάτων. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐξαγωγή δὲν εἶναι ἐπωφελής, διότι τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα γίνονται ἀντικείμενον ἐπεξεργασίας εις τὰς χώρας εἰσαγωγῆς. Οὕτω χάνονται διὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν σημαντικὴ ἀπασχόλησις ἐργατῶν καὶ πολὺτιμον συνάλλαγμα διὰ τὴν εἰσαγωγὴν προϊόντων τῆς ξένης βιομηχανίας. Μεγίστην σημασίαν ἔχει διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῆς Χώρας μας ἡ προσεχὴς σύνδεσις αὐτῆς μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινὴν Ἀγρὰν.

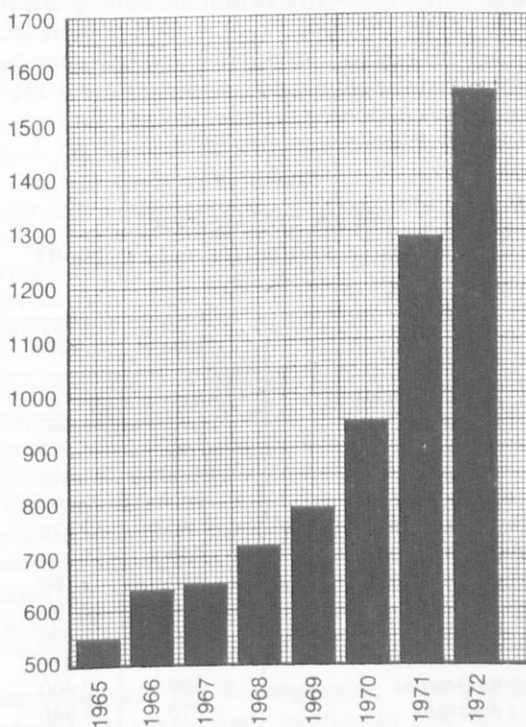
γ) Οἱ ἄδηλοι πόροι. Σημαντικὸς παράγων εις τὴν σημερινὴν διάρθρωσιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας εἶναι οἱ ἄδηλοι πόροι. Οὗτοι ἐξασφαλίζουν τὴν εἰσροὴν συναλλάγματος, τὸ ὁποῖον μειώνει κατὰ πολὺ τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη βαίνει αὐξανομένη ἡ εἰσροὴ συναλλάγματος ἐκ τῶν ἀδύλων πόρων (σχ. 11). Ἡ αὐξησις αὕτη ὀφείλεται εις τὴν πραγματοποιουμένην μετανάστευσιν, εις τὴν ὑπαρξιν μεγάλου ἐμπορικοῦ στόλου ἑλληνικῆς ἰδιοκτησίας καὶ εις τὸ τουριστικὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ χώρα μας. Οὕτω παρατηρεῖται συνεχὴς αὐξησις εις τὰ ναυτιλιακὰ καὶ μεταναστευτικὰ ἐμβάσματα καὶ εις τὸ τουριστικὸν συνάλλαγμα. Κατὰ τὸ 1972 τὰ 36,6% τῶν ἀδύλων πόρων ἀντιπροσωπεύουν τὰ μεταναστευτικὰ ἐμβάσματα, τὰ 27,7% τὰ ἐμβάσματα ἐκ μεταφορῶν, τὰ 25,2% τὸ τουριστικὸν συνάλλαγμα καὶ τὰ 10,5% οἱ διάφοροι ἄλλοι πόροι.

Ἡ αὐξησις τῶν μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων ὀφείλεται εις τὴν οἰκονομικὴν ἀνθησιν τῶν χωρῶν, εις τὰς ὁποίας εἶναι ἐγκατεστημένοι οἱ παλαιότεροι Ἕλληνες μετανάσται, ἀλλὰ καὶ εις τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ μεταναστεύσαντες μεταπολεμικῶς Ἕλληνες ἔγιναν ταχέως οἰκονομικῶς ἰσχυροὶ, ὥστε τὰ ἐμβάσματά των νὰ εἶναι σημαντικά. Ἡ αὐξησις τῶν ναυτιλιακῶν ἐμβασμάτων ὀφείλεται εις τὴν ἀλματώδη ἀνάπτυξιν τῆς φορτηγοῦ ναυτιλίας ἑλληνικῆς ἰδιοκτησίας. Οὕτω ἐπῆλθε σημαντικὴ αὐξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων Ἑλλήνων ναυτεργατῶν. Ἀλλὰ τὰ ναυτιλιακὰ ἐμβάσματα εἶναι στοιχεῖον τὸ ὁποῖον ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἔντασιν τῶν θαλασσίων μεταφορῶν. Πολὺ συχνὰ παρατηρεῖται μακρὰ ὕφεσις εις τὰς θαλασσίας μεταφοράς, ἡ ὁποία ἐπιφέρει περιορισμὸν εις τὰ ναυτιλιακὰ ἐμβάσματα. Τέλος ἡ συνεχὴς αὐξησις τοῦ τουριστικοῦ συναλλάγματος ὀφείλεται εις τὴν ραγδαίαν ἀνάπτυξιν τῆς διεθνοῦς τουριστικῆς κινήσεως. Διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς κινήσεως αὐτῆς κατεβλήθη συστηματικὴ προσπάθεια διὰ τὴν διαφήμισιν τῶν τουριστικῶν πλεονεκτημάτων τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν θελτῶσιν καὶ τὴν πύκνωσιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ διὰ τὸν πλουτισμὸν τῆς χώρας διὰ συγχρονισμένων ξενοδοχείων. Ἀλλ' ἡ τουριστικὴ κίνησις εἶναι στοιχεῖον λίαν εὐαίσθητον, διότι ἐπηρεάζεται ἀπὸ

τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας τοῦ περιηγητοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλους παράγοντας (πολιτικά ἢ διεθνεῖς κρίσεις κ.ά.).

δ) Τὸ ξένον κεφάλαιον. Μέχρι τοῦ 1954 ἡ εἰσροὴ κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπετελεῖτο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ κεφάλαια ἐπαναπατριζόμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν. Τὰ ξένα κεφάλαια εὐρίσκουν περισσότερον ἀποδοτικὰς ἐπενδύσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τῶν ἢ προτιμοῦν ὠρισμένας μόνον ἐπενδύσεις, ὅπως εἶναι τὰ πετρέλαια. Ἀπὸ τὸ 1954 μέχρι σήμερον ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸ Κράτος διάφορα μέτρα πρὸς προσέλκυσιν μεγάλων ξένων κεφαλαίων διὰ σημαντικῆς φύσεως παραγωγικὰς ἐπενδύσεις.

Χιλιάδες δολλάρια

Σχ. 11. Ἡ ἐξέλιξις τῶν ἀδήλων πόρων. 1965-1972.

121. Αί κατευθύνσεις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ὑφιστάμενον πραγματικὸν κεφάλαιον καὶ τὸ δημιουργούμενον ἐτησίως εἰσόδημα κατὰ κεφαλὴν ἦτο μικρὸν ἐν σχέσει μὲ τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐντὸς ὁμως μιᾶς δεκαπενταετίας τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἰς τὴν Χώραν μας ἠϋξήθη σημαντικῶς καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν Ἑλλήνων ἀνῆλθεν (πίναξ 59).

α) **Τὸ φυσικὸν περιβάλλον.** Ἡ Ἑλλάς δὲν εἶναι προικισμένη μὲ τοὺς φυσικοὺς πόρους τοὺς ὁποίους διέθετον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεώς των τὰ σήμερον προηγμένα οἰκονομικῶς κράτη. Ἐν τούτοις ἡ χώρα μας δὲν στερεῖται τῶν εὐνοϊκῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας της εἰς ἀνώτερα ἐπίπεδα παραγωγῆς. Σήμερον ἡ διαφορὰ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως δὲν ὀφείλεται πλέον εἰς διαφορὰς τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῶν χωρῶν. Αἱ σύγχρονοι συνθῆκαι τῆς τεχνικῆς ἐπιτρέπουν τὴν ἐκμετάλλευσιν φυσικῶν πόρων τῆς χώρας, οἱ ὅποιοι μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἔθεωροῦντο ὡς μὴ ἐκμεταλλεύσιμοι. Σήμερον ἡ καθυστέρησις τῶν ἀνεξελέκτων χωρῶν ἀποδίδεται εἰς τὴν ἔλλειψιν παραγωγικοῦ κεφαλαίου καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν

ΠΙΝΑΞ 59

**Μέσος ἐτήσιος ὅρος
τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ κεφαλὴν
(δολλάρια)**

	1955	1970
Ἡν. Πολιτεῖαι	1.870	2.170
Καναδὰς	1.310	3.550
Ἑλβετία	1.010	3.230
Σουηδία	950	3.840
Βέλγιον	800	2.670
Μ. Βρετανία	780	2.170
Ἰαπωνία	600	1.910
Δανία	750	3.160
Γαλλία	740	2.190
Νορβηγία	740	2.930
Δ. Γερμανία	510	3.030
Ὁλλανδία	500	2.400
Αὐστρία	370	1.940
Ἰταλία	310	1.700
Τουρκία	210	350
Ἑλλάς	188	1.060

ἐπαρκῶν τεχνικῶν καὶ ὀργανωτικῶν γνώσεων. Ἡ Ἑλληνικὴ οἰκονομία, κατευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐξελίσσεται σταθερῶς καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας καὶ τὴν ἐξασφάλισιν ἐργασίας εἰς τοὺς κατοίκους τῆς.

β) Αἱ κατευθύνσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἔχει μεγάλα περιθώρια αὐξήσεως. Ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου μεταβάλλεται ταχέως εἰς ἐντατικὴν καλλιέργειαν. Οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἅψ' ἑνὸς μὲν αὐξήσις τῆς στρεμματικῆς ἀποδόσεως καὶ συνεπῶς ἐλάττωσις τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς καὶ ἅψ' ἑτέρου ἀπελευθέρωσις μεγάλων ἐκτάσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποδοθοῦν εἰς καλλιεργείας μὲ ὑψηλότεραν ἀπόδοσιν εἰσοδήματος. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή τείνει νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς περιορισμένας ἐποχὰς τῶν βροχῶν. Συγχρόνως ἐκτελοῦνται διάφορα τεχνικὰ ἔργα, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἄρδευσις μεγάλων ἐκτάσεων. Αἱ μέθοδοι καλλιεργείας διαρκῶς συγχρονίζονται καὶ συνεχῶς θαίνει αὐξανομένη ἡ χρησιμοποίησις λιπασμάτων καὶ γεωργικῶν μηχανῶν. Γενικῶς παρατηρεῖται μία τάσις ἀναδιαρθρώσεως τῶν καλλιεργείων. Οὕτω συνεχῶς ἐπεκτείνεται ἡ καλλιέργεια λαχανικῶν καὶ ὀπωρικῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐξαγώγιμα. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομίας τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν ἐπιδιώκει τὸν περιορισμὸν τῆς ἐκτατικῆς κτηνοτροφίας, ἡ ὁποία προκαλεῖ μεγίστην ζημίαν ἐπὶ τοῦ ἀνεπαρκοῦς δασικοῦ πλούτου τῆς χώρας. Πρὸς τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν προβλέπεται νὰ γίνῃ ἀναβαθμίδωσις ἐπικλινῶν ἐδαφῶν, ὥστε νὰ καταστοῦν ταῦτα ἀποδοτικά. Ἐπίσης διὰ τεχνικῶν ἔργων θὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ἄρδευσις ὀρεινῶν ἐκτάσεων. Τέλος οἱ ὀρεινοὶ πληθυσμοὶ θὰ ἐφοδιασθοῦν μὲ ζῶα γαλακτοπαραγωγικά καὶ παχύνσεως, ὥστε νὰ αὐξηθῇ τὸ εἰσόδημα τῶν πληθυσμῶν τούτων.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς προβλέπεται ἡ χρησιμοποίησις καλυτέρων παραγωγικῶν ζώων, ἡ ἴδρυσις συγχρονισμένων ἐγκαταστάσεων ἐκτροφῆς ζώων, καὶ ἡ ἴδρυσις συγχρονισμένων ἐργοστασίων ἐπεξεργασίας τοῦ γάλακτος καὶ ἡ αὐξήσις τῆς παραγωγῆς κτηνοτροφῶν.

Διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑπογείου πλούτου τῆς χώρας διενεργεῖται συστηματικὴ ἔρευνα τοῦ ὑπεδάφους διὰ νὰ προσδιορισθῇ ἡ ὑπαρξις ὀρυκτῶν καὶ μεταλλευμάτων, ἡ ἔκτασις τῶν κοιτασμάτων καὶ ἡ περιεκτικότης αὐτῶν. Ἐπίσης διενεργοῦνται ἔρευναι διὰ τὴν ἀνακάλυψιν πετρελαίου καὶ εἰς ἄλλας περιοχάς, ἐκτὸς τῆς Θάσου.

γ) Αἱ κατευθύνσεις τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ στηριχθῇ μόνον ἐπὶ τῶν ἀγροτικῶν ἀπασχολήσεων. Ἐπίσης δὲν εἶναι δυνατόν ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν ἀδήλων πόρων, διότι οὗτοι δέχονται μεγίστην ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν ἐκά-

στοτε κρατοῦσαν διεθνῇ οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν. Ἡ ὁδὸς τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας διανοίγεται σήμερον μόνον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς χώρας. Οὕτω αὐτομάτως θὰ προκύψῃ περιορισμὸς τῶν εἰσαγωγῶν καὶ διεύρυνσις τῶν ἐξαγωγῶν. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἐπιτελεῖται σταθερὰ πρόοδος. Οὕτω τὰ διυλιστήρια πετρελαίου, τὰ ναυπηγεῖα, τὰ ἐργοστάσια ζαχάρως, τὸ συγκρότημα τῆς Πτολεμαίδος καὶ τοῦ Μέργοθα ἀποτελοῦν σειρὰν μεγάλων βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων.

Αἱ ἐξαγωγαί μας θὰ περιλαμβάνουν ἀσφαλῶς γεωργικὰ προϊόντα. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἡμιπολυτελῶν γεωργικῶν προϊόντων ἐπιδιώκεται ἡ αὔξησις καὶ ἡ βελτίωσις τῆς παραγωγῆς, ἡ ἐξαγωγή τυποποιημένων προϊόντων, ἡ ἀναζήτησις νέων ἀγορῶν καταναλώσεως καὶ ἡ διεύρυνσις τῶν σημερινῶν. Διὰ τὴν ἐξυπηρετηθῆ ἡ ἐξαγωγή τῶν γεωργικῶν προϊόντων προβλέπεται ἡ δημιουργία «ψυκτικῆς ἀλύσεως», δηλαδή ἡ δημιουργία ψυκτικῶν ἐγκαταστάσεων εἰς ἐπικαίρα σημεῖα τῆς Χώρας, ὥστε νὰ ἐξασφαλιζέται ἡ συντήρησις τῶν προϊόντων καὶ ἡ ἐξαγωγή τούτων εἰς ἀρίστην κατάστασιν.

Ἡ σήμερον διενεργουμένη ἐξαγωγή πολυτίμων ὀρυκτῶν ἄνευ προηγουμένης ἐγχωρίου ἐπεξεργασίας ἀποτελεῖ σπατάλην τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Ἡ ἴδρυσις βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας νικελιούχων καὶ χρωμιούχων μεταλλευμάτων, σιδηρομεταλλευμάτων, βωξίτου κ.ἄ. θεωρεῖται σήμερον ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Διότι αἱ βιομηχαναὶ αὗται, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀπασχολοῦν πολλὰς χιλιάδας Ἑλλήνων, καθιστοῦν δυνατὴν τὴν ἐξαγωγὴν ἐξηυγετισμένων βασικῶν ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι σπανίζουν. Οὕτω ἡ χώρα μας τείνει νὰ ἀποκτήσῃ σημαντικὴν καὶ ὑγιὰ ἐξαγωγικὴν βιομηχανίαν, ἀλλὰ καὶ σταθερὰς βάσεις διὰ τὴν περαιτέρω βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἰσοτίμον ἔνταξιν τῆς εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς μεταλλουργικὰς βιομηχανίας ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι παραγωγικαὶ δραστηριότητες, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐξελιχθοῦν καὶ νὰ γίνουν διεθνῶς βιώσιμοι. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοβουλίαν του καὶ τὴν ἐργατικότητά του. Σήμερον διανοίγει τὰς νέας κατευθύνσεις τῆς ἐθνικῆς του οἰκονομίας, αἱ ὁποῖαι θὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν πολὺ καλυτέρους ὅρους πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

122. Ἡ διατροφή τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ 1972 ὁ πληθυσμὸς τῆς Γῆς ἦτο 3780 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι. Ὑπολογίζεται ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ τρέχοντος αἰῶνος θὰ ζοῦν ἐπὶ τῆς Γῆς ἕξ δισεκατομμύρια ἄνθρωποι. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ νέου πληθυσμοῦ θὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὰς χώρας τοῦ Τρίτου Κόσμου, δηλ. εἰς ὑπαναπτύκτους χώρας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐκμεταλλεύονται πλήρως τὰς πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς των. Εἰς τὰ τρία τέταρτα τοῦ σημερινοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ἀντιστοιχεῖ μόνον τὸ ἓν τέταρτον τῶν πηγῶν, αἱ ὁποῖαι παράγουν εἶδη διατροφῆς. Διὰ τοῦτο εἰς πολλὰς χώρας σήμερον πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων συνεχῶς πεινοῦν. Ἡ ἐξασφάλις τῆς διατροφῆς τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιδιώκεται μὲ διάφορα μέτρα κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι:

α) Ἡ αὔξησις τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, ἡ ὁποία ἐπιδιώκεται μὲ τὴν ἀποξήρανσιν λιμνῶν, ἐλῶν ἢ καὶ θαλασσίων κόλπων, μὲ τὴν βελτίωσιν πτωχῶν ἐδαφῶν, μὲ τὴν ἄρδουσιν ξηρῶν ἐκτάσεων ἢ ἀκόμη καὶ ἐρήμων. Χάρις εἰς τὸ φράγμα τοῦ Ἀσσουὰν μεγάλη ἐκτασις ἐρήμου μετεβλήθη εἰς καλλιεργήσιμον ἐδαφος.

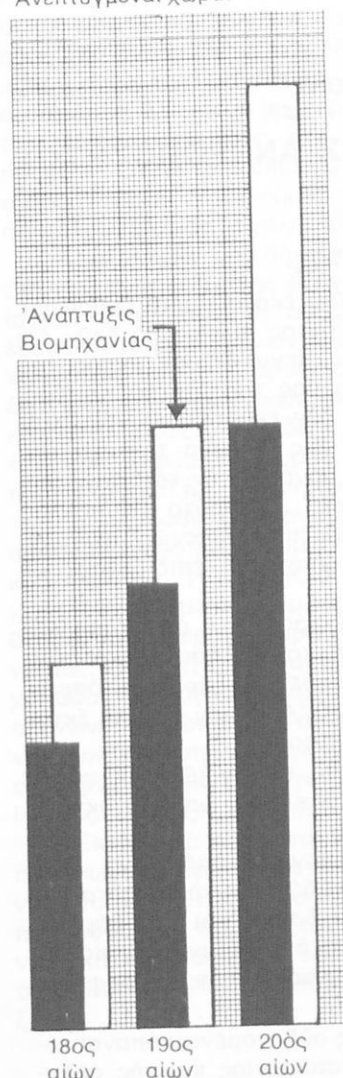
β) Ἡ χρησιμοποίησις λιπασμάτων καὶ γεωργικῶν μηχανῶν, παράγοντες οἱ ὁποῖοι εἶναι σήμερον ἄγνωστοι εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας.

γ) Ἡ ἐπιλογὴ εἰδῶν ζώων καὶ φυτῶν μὲ μεγάλην ἀπόδοσιν.

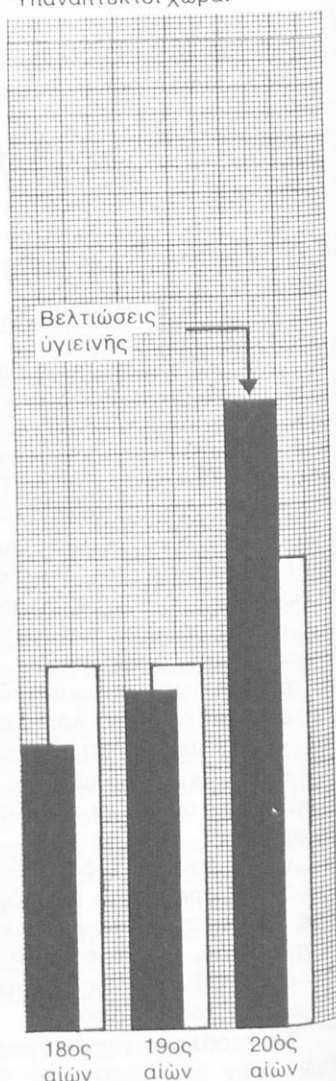
δ) Ἡ προστασία τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ καταστραφῇ κατὰ πολλοὺς τρόπους. Ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν καὶ τῶν θάμνων μὲ πυρκαϊάν, ἡ καταστροφὴ τῆς βλαστήσεως ἀπὸ ποίμνια προβάτων καὶ αἰγῶν ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἐδαφικοῦ ἐπικαλύμματος (ἐδάφους).

Τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τῶν ταχέως αὐξανομένων ὑπαναπτύκτων λαῶν δὲν λύεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης. Τὸ πρόβλημα τοῦτο δύναται νὰ λυθῇ, ἐὰν οἱ οἰκονομικῶς καὶ τεχνικῶς προηγμένοι λαοὶ ἐξασφαλίσουν εἰς τοὺς ὑπαναπτύκτους λαοὺς τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα, διὰ νὰ παράγουν οἱ λαοὶ οὗτοι μόνον τῶν τὰ εἶδη διατροφῆς των ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν ἄλλας πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς τῶν χωρῶν των.

Ανεπτυγμένοι χώροι

Υπανάπτυκτοι χώροι

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
 ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Σχ. 12. Η αύξησης του πληθυσμού και της παραγωγής εις τὰς ἀνεπτυγμένους καὶ τὰς ὑπανατύκτους χώρας.

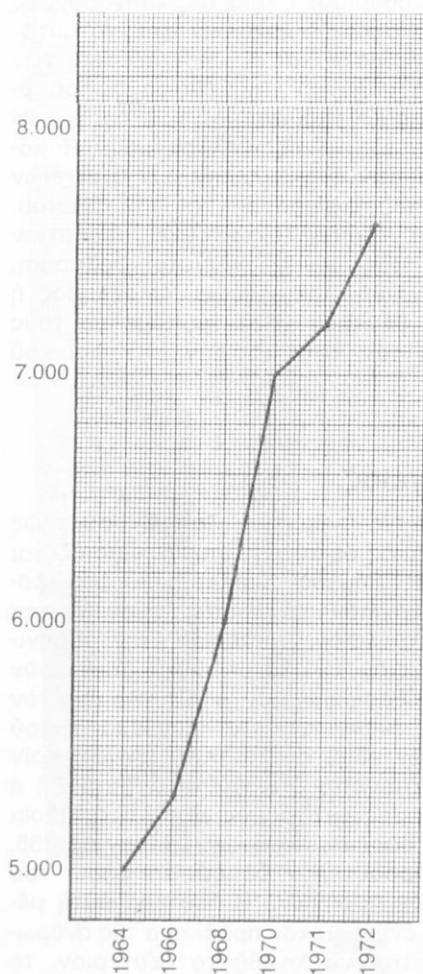
123. Ἡ μόλυνσις τοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ συντήρησις τῶν ὀργανισμῶν (ζῶα, φυτὰ) βασίζεται εἰς τρία στοιχεῖα, τὸ ἔδαφος, τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα. Σήμερον καὶ τὰ τρία αὐτὰ στοιχεῖα κινδυνεύει νὰ ἀποβοῦν ἀκατάλληλα διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς. Τὰ βιομηχανικὰ λύματα, αἱ ἀναθυμιάσεις ἀπὸ τὰς καπνοδόχους τῶν ἐργοστασίων, τὰ καυσαέρια τὰ ὁποῖα ἐκφεύγουν ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ἀεροπλάνα κ.ἄ., τὰ ἀπορρίματα καὶ αἱ ἀποχετεύσεις τῶν μεγαλουπόλεων προκαλοῦν συνεχῇ μόλυνσιν τοῦ ἐδάφους, τοῦ ὕδατος τῶν ποταμῶν καὶ τῶν θαλασσῶν καθὼς καὶ τοῦ ἀέρος. Ἡ ραδιενέργεια συνεχῶς ἐξαπλώνεται εἰς τὸ περιβάλλον μας. Ἡ μόλυνσις τοῦ περιβάλλοντος ἐμποδίζει τὴν ἀνακύκλωσιν τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ἥτοι τοῦ ἀνθρακος, τοῦ φωσφόρου καὶ τοῦ ἀζώτου. Τὸ πρόβλημα τῆς μολύνσεως τοῦ περιβάλλοντος ἔχει τεραστίαν σημασίαν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡδὴ μερικαὶ κλεισταὶ θάλασσαι, ὅπως π.χ. ἡ Μεσόγειος, ἔχουν μολυνθῇ ἐπικινδύνως. Ὁλόκληρος ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότης ἀναζητεῖ σήμερον τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ ἐπιτύχῃ νὰ περιορίσῃ τὴν καταστροφὴν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

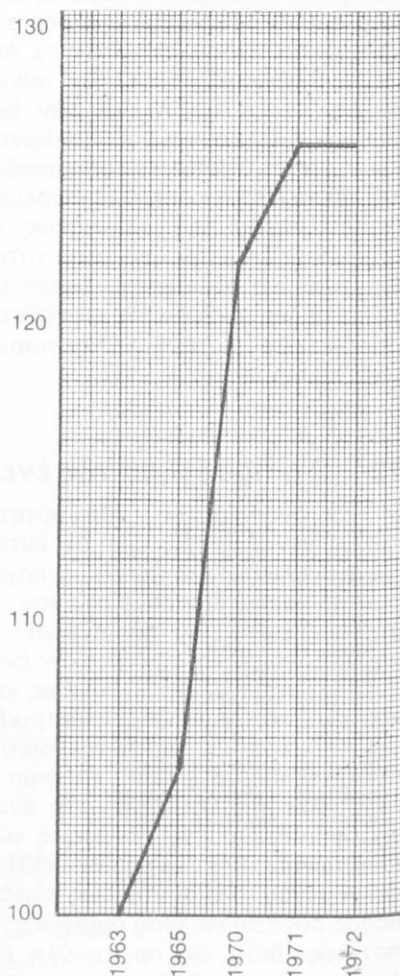
124. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐνεργείας.

Αἱ ἀνάγκαι τῆς ἀνθρωπότητος εἰς ἐνέργειαν θαίνουσι συνεχῶς αὐξανόμεναι. Διεπιστώθη ὅτι ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας ὑπερδιπλασιάζεται ἡ κατανάλωσις ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας. Σήμερον χρησιμοποιοῦμεν τέσσαρας μορφὰς ἐνεργείας, τὴν ἐνέργειαν τῶν ὕδατοπτώσεων, τὴν πυρηνικὴν ἐνέργειαν (γαιάνθραξ, πετρέλαιον, γαιαέρια), τὴν πυρηνικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἡλιακὴν ἐνέργειαν. Αἱ ὕδατοπτώσεις ἀποτελοῦν ἀνεξάντλητον πηγὴν ἐνεργείας καὶ ἐξασφαλίζουν τὰ 10% τῆς ἀνὰ τὸν κόσμον παραγομένης ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας. Τὰ ἀποθέματα τοῦ γαιάνθρακος καὶ τοῦ πετρελαίου δὲν εἶναι ἀνεξάντλητα. Ἀλλὰ πρὶν ἐξαντληθοῦν τὰ φυσικὰ καύσιμα πιστεύεται ὅτι θὰ ἔχῃ ἀναπτυχθῇ ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φαινομένου τῆς σχάσεως τῶν βαρέων πυρηνῶν (οὐράνιον 235, πλουτώνιον 239, οὐράνιον 233), θραδύτερον δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φαινομένου τῆς συντήξεως ἐλαφρῶν πυρηνῶν. Ἡ δευτέρα αὕτῃ μέθοδος δύναται νὰ λύσῃ ὀριστικῶς τὸ ἐνεργειακὸν πρόβλημα τῆς ἀνθρωπότητος, διότι ὡς πρώτη ὕλη δύναται νὰ ληφθῇ τὸ δευτέριον, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἄφθονον εἰς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια μετατρέπεται εἰς ἡλεκτρικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῶν δορυφόρων καὶ εἰς μερικοὺς πειραματικοὺς σταθμούς. Ἡ ἐξασφάλισις ἐπαρκoῦς ἐνεργείας εἶναι τεράστιον πρόβλημα διὰ τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Έκατομμύρια
τόννοι
άνθρακος

Δείκτης
1963 = 100

Σχ. 13. 'Η παραγωγή ενέργειας εις ισοδύναμον τόννων άνθρακος. (1964-1972).

Σχ. 14. 'Η εξέλιξις της παραγωγής τροφίμων εις τόν κόσμον. (1963-1972).

ΔΙΕΘΝΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΠΙΝΑΞ 60

1967. Στοιχεία εκ τής διατροφής τών λαών
κατά κάτοικον

Χώροι	΄Αλευ- ρα	Γεώ- μηλα	Ζάχα- ρις	Κρέας	Λίπη	Θερμίδες ήμερησίως	Πρωτεΐναι ήμερησίως (γραμμάρια)
	(γραμμάρια ήμερησίως)						
΄Ην. Πολιτεΐαι	178	145	140	310	66	3.300	99
Καναδάς	186	215	137	247	58	3.200	95
Αυστρία	260	205	104	206	65	3.260	87
Βέλγιον	223	329	104	204	80	3.220	90
Γαλλία	229	270	92	247	67	3.210	103
Δ. Γερμανία	192	303	95	209	74	3.150	82
Έλλάς	331	161	56	111	51	2.900	99
΄Ιταλία	358	125	72	130	52	2.960	87
Αίγυπτος	595	27	50	32	17	2.900	82
΄Ιαπωνία	379	175	57	36	22	2.440	75
Τουρκία	229	270	110	114	54	2.990	90

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Ορισμός της Γεωγραφίας καὶ διαιρέσεις αὐτῆς

1. ‘Ορισμός της Γεωγραφίας	5
2. Κλάδοι της Γεωγραφίας	5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

‘Ο προϊστορικός ἄνθρωπος

3. ‘Ο ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς Γῆς	6
4. Τὸ φυσικὸν περιβάλλον τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου	6
5. Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι	8

‘Ο ἄνθρωπος καὶ τὸ φυσικὸν περιβάλλον

6. ‘Η ἐπίδρασις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου	9
7. ‘Η ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος	10
8. ‘Η Γῆ ὡς κατοικία τοῦ ἀνθρώπου	11

Οἱ βαθμοὶ τοῦ πολιτισμοῦ

9. Βαθμὸς πολιτισμοῦ καὶ οἰκονομικαὶ ἐνέργειαι	12
10. Ληλασία τῆς φύσεως καὶ παραγωγή	12
11. Κατώτερος βαθμὸς πολιτισμοῦ	12
12. Μέσος βαθμὸς πολιτισμοῦ	13
13. Ἀνώτερος βαθμὸς πολιτισμοῦ	14
14. Φαινόμενα τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ	15

Τὰ φαινόμενα τοῦ πληθυσμοῦ

15. ‘Ο πληθυσμὸς τῆς Γῆς	16
16. Γεωγραφικὴ διανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς	16
17. ‘Ο ρυθμὸς τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ	16
18. Διάρκεια ζωῆς καὶ πυραμίδς τῶν ἡλικιῶν	18
19. Αἱ μετακινήσεις τοῦ πληθυσμοῦ	19
20. Ἡ ἀποδημία καὶ ἡ μετανάστευσις	20
21. Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἀνθρώπων	21
22. Τὰ αἷτια τῆς ἀναπτύξεως τῶν μεγάλων πόλεων	22
23. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μεγάλων πόλεων	22

Αί μεγάλοι διαιρέσεις τῆς ἀνθρωπότητος

24.	Αί φυλαί	23
25.	Αί γλώσσαι	24
26.	Αί θρησκείαι	24
27.	Αί ἔθνικαὶ ὁμάδες	25

Ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς

28.	Ὁ πολιτισμὸς	26
29.	Τὰ στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ	26
30.	Ἀρχαῖαι κοιτίδες τοῦ πολιτισμοῦ	27
31.	Τὰ κέντρα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ	28
32.	Τὰ κέντρα τῆς καλλιέργειας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν	29

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου

33.	Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	30
34.	Ἡ παραγωγὴ	30
35.	Ἀνεπτυγμέναι καὶ ὑπανάπτυκτοι χώραι	31

ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Γεωργικὴ παραγωγὴ

36.	Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ	33
37.	Ὁ σῖτος	34
38.	Ἡ ὄρυζα	35
39.	Τὰ ἄλλα δημητριακὰ	36
40.	Οἶνος, ζάχαρις, καπνὸς καὶ φυτικὰ ἔλαια	37

Κτηνοτροφικὴ παραγωγὴ

41.	Ἡ κτηνοτροφικὴ παραγωγὴ	39
42.	Ἡ ἀλιευτικὴ παραγωγὴ	41

Δασικὴ παραγωγὴ

43.	Ἡ παραγωγὴ ξυλείας	41
44.	Ἡ παραγωγὴ καουτσούκ	43

Παραγωγὴ ὑφαντικῶν ὑλῶν

45.	Ὁ βάμβαξ	44
46.	Τὸ ἔριον	44
47.	Ἡ παραγωγὴ μετάξης	45
48.	Ἡ παραγωγὴ τεχνητῶν καὶ συνθετικῶν ὑφαντικῶν ὑλῶν	46

Παραγωγή ενέργειας

49. Σημασία της ενέργειας	47
50. 'Ο λιθάνθραξ	47
51. Τό πετρέλαιο	50
52. 'Η ηλεκτρική ενέργεια	52

Παραγωγή μετάλλων

53. Τα μέταλλα	54
54. 'Η παραγωγή μεταλλευμάτων σιδήρου	55
55. 'Η παραγωγή μεταλλευμάτων άλλων χρησίμων μετάλλων	56
56. 'Η παραγωγή των πολυτίμων μετάλλων	56

Βιομηχανική παραγωγή

57. 'Η σύγχρονος βιομηχανία	59
58. Κλάδοι της βιομηχανικής παραγωγής	59
59. Τα μεγάλα κέντρα βιομηχανικής παραγωγής	60
60. 'Η παραγωγή μετάλλων	60
61. Αί ναυπηγήσεις	61
62. 'Η παραγωγή σιδηροδρομικού υλικού	62
63. 'Η παραγωγή αυτοκινήτων	62
64. 'Η παραγωγή γεωργικών μηχανών	63
65. Τα κέντρα της μεγάλης ύφαντουργικής παραγωγής	64

Τα μεγάλα κέντρα του διεθνούς εμπορίου

66. Τό έξωτερικόν εμπόριον	65
67. Αί 'Ην. Πολιτεΐαι	65
68. 'Η Μ. Βρεταννία	67
69. 'Η Γερμανία	67
70. 'Η Γαλλία	68
71. Τα άλλα μεγάλα κέντρα του εμπορίου	69
72. Τό σύγχρονον διεθνές εμπόριον	69

Αί διεθνείς μεταφοραί

73. 'Η σημασία των συγκοινωνιών	69
---------------------------------	----

Α'. Αί διά ξηρᾶς μεταφοραί

74. Αί ὁδικαί μεταφοραί	70
75. Αί σιδηροδρομικαί μεταφοραί	70

Β'. Αί διά πλωτῶν μέσων μεταφοραί

76. Αί διά τῶν ποταμῶν μεταφοραί	73
77. Αί θαλάσσιαι μεταφοραί	73
78. Αί διεθνείς διώρυγες	74
79. Οἱ μεγαλύτεροι ἐμπορικοὶ στόλοι	75

Γ'. Αί διὰ τοῦ ἀέρος μεταφοραί

80.	Ἡ ἀεροπορική συγκοινωνία	76
81.	Αἱ μεγάλοι γραμμαὶ τῶν ἀναερίων μεταφορῶν	77

Δ'. Ἡ μεταφορὰ τῆς σκέψεως

82.	Αἱ τηλεπικοινωνίαι	77
-----	--------------------------	----

Ε'. Ὁ διεθνὴς τουρισμὸς

83.	Ὁ διεθνὴς τουρισμὸς	77
-----	---------------------------	----

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

84.	Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις	79
85.	Συνθῆκαι διὰ τὴν ἀνάδειξιν μιᾶς χώρας εἰς Μεγάλην Δύναμιν	80
86.	Τὰ βασικὰ προϊόντα	82
87.	Ἡ κατοχὴ τῶν βασικῶν προϊόντων	85
88.	Αἱ προσπάθειαι ἐξασφαλίσεως καὶ ὑποκαταστάσεως βασικῶν προϊόντων	86
89.	Οἱ παράγοντες τῆς ἰσχύος μιᾶς χώρας	87
90.	Αἱ σύγχρονοι Μεγάλοι Δυνάμεις	89

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος

91.	Οἱ κάτοικοι	91
92.	Τὸ φυσικὸν περιβάλλον	91
93.	Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἑλλάδος	92
94.	Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος	92
95.	Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ	93
96.	Κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ἡλικίας	93
97.	Ἡ μόρφωσις τῶν κατοίκων	93
98.	Ἡ ἐθνογραφικὴ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ	95
99.	Ἡ διανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ὑψομετρικὰς ζώνας	95
100.	Πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία	95
101.	Ἀστικός, ἡμιαστικός καὶ ἀγροτικός πληθυσμὸς	95
102.	Ἡ ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων	96
103.	Ὁ ἐλληνισμὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ	97
104.	Ἡ πνευματικὴ ζωὴ	98
105.	Ἡ κοινωνικὴ ἀντίληψις καὶ ἀσφάλις	98

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος

106.	Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας	99
107.	Ἡ γεωργία	99
108.	Ἡ κτηνοτροφία	102

109.	Ἡ ἀλιεία	103
110.	Τὰ δάση	103
111.	Ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος	104
112.	Ὁ ἐνεργειακὸς πλοῦτος καὶ ἡ παραγωγή ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας	105
113.	Ἡ βιομηχανία	105
114.	Αἱ μεταφοραὶ	107
115.	Ὁ ἐλληνικὸς ἐμπορικὸς στόλος	107
116.	Ὁ τουρισμὸς	109
117.	Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον	110
118.	Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον	111
119.	Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα	111
120.	Ἡ διάρθρωσις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας	113
121.	Αἱ κατευθύνσεις τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας	116

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

122.	Ἡ διατροφή τῆς ἀνθρωπότητος	119
123.	Ἡ μόλυνσις τοῦ περιβάλλοντος	121
124.	Τὸ πρόβλημα τῆς ἐνεργείας	121

